

☐	Kandidaatintutkielma
☒	Pro gradu -tutkielma
☐	Lisensiaatintutkielma
☐	Väitöskirja

Oppiaine	Laskentatoimi ja rahoitus	Päivämäärä	29.4.2020
Tekijä	Eemeli Koivu	Sivumäärä	113+liitteet
Otsikko	Liikearvon arvonalentumistestauksen tuomat haasteet – Organisaation ja tilintarkastajan näkökulmasta		
Ohjaaja	KTT Erkki Vuorenmaa		

Tiivistelmä

Tässä tutkielmassa tarkastellaan monimutkaiseksi ja ongelmalliseksi koettua liikearvon arvonalentumistestausta organisaation ja tilintarkastajan näkökulmasta. Vuosina 2004-2005 siirryttiin IFRS-standardeihin, jolloin organisaatioiden tulee suorittaa liikearvolle arvonalennustestaus. Huolimatta siitä, että IFRS-standardeihin siirryttiin jo yli 15 vuotta sitten, organisaatiot kokevat liikearvontestauksen hankalaksi ja monimutkaiseksi prosessiksi, koska laskelmien vaatima informaatio on löydettävissä ja määritettävissä organisaation taloudellisten tapahtumien ulkopuolelta sekä liikearvontestausta ohjaavat standardit koetaan tulkinnanvaraisiksi.

Liikearvon arvonalennustestausta on pyritty uudistamaan ja prosessia pyritään tuomaan käytännönläheisemmäksi, jolloin liikearvon arvonalennustestausta koskeva tutkielma koetaan tarpeelliseksi. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin puolistrukturoitujen haastattelujen avulla. Haastateltaviksi valikoitui kaksi KHT tilintarkastajaa, IFRS-asiantuntija sekä pörssiyrityksen talousjohtaja, jotka edustivat eri näkökulmia ja joilla oli aiheesta monipuolisia näkemyksiä. Liikearvon arvonalennustestauksen tuomia ongelmia arviointiin Garbage Can -viitekehityksen avulla. Viitekehitys kuvaa päätöksenteon problematiikkaa, jonka avulla voidaan tuoda esille miten eri ongelmat, osallistujat ja vaihtoehdot vaikuttavat päätöksentekoon ja siten liikearvon raportointiin.

Tutkimustulosten mukaan liikearvon arvonalennustestausta ohjaa johdon intressit ja organisaation taloudellinen suoriutuminen, joka on nähtävissä liikearvon määrään suhteellisen kasvuna. Liikearvon arvonalennustestausprosessissa organisaatio kohtaa ongelmia laskelmia tehdessään, standardien tulkinnassa ja eri osallistujien kesken. Liikearvontestaukseen liittyvästä problematiikasta on osoitettavissa, että organisaatiot ikään kuin tiedostavat, miten niiden tulisi menetellä, jättäen kuitenkin asiat tekemättä. Tämä väistämättä johtaa mittausvirheiden esiintymiseen. Lisäksi organisaatiot eivät ole halukkaita ratkaisemaan ongelmia. Tästä johtuen liikearvo ja sen testaus on subjektiivinen näkemys tulevaisuudesta, sillä se vaatii tulkintaa ja omaisuuserän objektiivisuutta ei voida kyseenalaistaa. Tämä johtaa väistämättä liikearvon raportoinnin merkittävyyden, vertailukelpoisuuden ja luotettavuuden heikkenemiseen, jolloin myös raportoinnin laadun nähdään olevan heikolla tasolla.

Avainsanat	Liikearvo, arvonalennustestaus, Garbage Can, johdon harkintavalta, IAS 36
------------	---

**TURUN
YLIOPISTO**

Kauppakorkeakoulu

LIKEARVON ARVONALENTUMISLASKELMIEN TUOMAT HAASTEET

Organisaation ja tilintarkastajan näkökulmasta

Liiketaloustiede, laskentatoimen- ja rahoituksen pro gradu -tutkielma

Laatija:
Eemeli Koivu

Ohjaaja:
KTT Erkki Vuorenmaa

29.4.2020

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Sisällys

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Johdatus aiheeseen ja motivointi.....	7
1.2	Tutkimuskysymykset, tavoitteet ja rajaukset.....	12
1.3	Tutkielman metodologia ja menetelmät.....	15
1.4	Tutkielman rakenne.....	17
2	LIKEARVON RAKENTUMINEN.....	19
2.1	Liikearvon määrittely ja historia.....	19
2.2	Liikearvon pääpiirteet ja muodostuminen.....	23
2.3	Liikearvon IFRS 3 ja IAS 36 mukainen käsittely.....	25
2.4	Liikearvo käytännössä ja siihen kohdistunut kritiikki.....	30
3	LIKEARVON ARVONALENTUMISTESTAUS JA RAPORTOINTI.....	35
3.1	Liikearvon arvonalentumistestaus ja tarkoitus.....	35
3.2	Arvonalentumistestauksen kriittiset komponentit.....	36
3.2.1	Diskonttaus korko.....	38
3.2.2	Tulevaisuuden kerrytettävissä olevat rahavirrat.....	42
3.3	Arvonalentumistestauksen raportointi.....	46
3.3.1	Organisaation näkökulma.....	48
3.3.2	Tilintarkastajien näkökulma.....	51
3.4	Tutkielman viitekehys.....	53
4	LIKEARVON ARVONALENTUMISLASKELMIEN TUOMAT HAASTEET	58
4.1	Liikearvon määrittely ja siihen liittyvien ongelmien selvittäminen.....	58
4.2	Liikearvon arvonalentumislaskelmien haasteet Garbage Can -mallin näkökulmasta.....	62
4.2.1	Ongelmat.....	62
4.2.2	Osallistujat.....	77
4.2.3	Vaihtoehdot ja päätöksenteko.....	83
4.3	Liikearvon arvonalentumistestauksen haasteiden vaikutus raportointiin	87
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIELMAN ARVIOINTI.....	94
5.1	Johtopäätökset.....	94
5.2	Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusmahdollisuudet.....	102
	LÄHTEET.....	104

LIITTEET	113
----------------	-----

Kuviot

Kuvio 1	Organisaation arvontestausprosessi käytännössä	29
Kuvio 2	Liikearvon raportoinnin laatu (Mukaillen Artie & Lau 2014, 200) ...	47
Kuvio 3	Garbage can -viitekehys (Mukaillen Cohen ym. 1972).....	54
Kuvio 4	Yhteenvedo liikearvontestaukseen osallistujista	82

Taulukot

Taulukko 1	Liikearvon historia (Mukaillen Carien ym. 2018, 318-319)	21
Taulukko 2	Kerrytettävissä olevan rahamäärän neljä osatekijää (Mukaillen IFRS 2016, 847).....	28
Taulukko 3	CAPM ja riskittömän koron sekä toimialan vaikutus diskonttokorkoon (Mukaillen Damodaran 2019)	40
Taulukko 4	WACC, diskonttokorko ja arvonalennus.....	40
Taulukko 5	Rahavirtaa tuottavan yksikön rahavirtalaskelma.....	43

1 JOHDANTO

1.1 Johdatus aiheeseen ja motivointi

Julius Caesar ei ollut varmastikaan ensimmäinen, joka huomasi, että ihmiset uskovat siihen, mitä he toivovat. Hänen kuuluisa sanontansa *”fere libenter homines id quod volunt credunt”* tarkoittaa sitä, että ihmiset ovat lähes aina taipuvaisia uskomaan siihen, mitä he toivovat ja miten he haluavat asioiden olevan. Näin ihmiset voivat muodostaa virheellisen käsityksen asioista toiveiden pohjalta. Myös Hines (1988, 253–254) pohtii artikkelissaan totuutta liiketaloudellisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa totuutta ei ole olemassa, on vain olemassa *”totuuden venyttämistä liian pitkälle”*. Hines kuvailee totuutta seuraavasti: *”Todellisuus kyllä on, siellä on jotain. En tarkoita sitä, että kuvittelemme maailman. Maailma muodostuu palasista ja kaikki tarvittavat palaset, ihmiset ja asiat ovat maailmassa – ei epäilystäkään. Mutta ihmisten luomat organisaatiot, myös ne muodostuvat palasista. Ja näiden palojen pienemmät osat, kuten liikevaihto, on meidän, ihmisten luomia!”* Toisin sanoen Hinesin mukaan organisaatiot itse luovat todellisuutta ja organisaation luoma todellisuus voi vaikuttaa näin myös sidosryhmien käsityksiin. Organisaatiot tavallisten ihmisten ohella voivat mielivaltaisesti muokata todellisuuden kuvaa, mutta organisaatiolla on myös kyky muokata mielivaltaisesti muiden käsitystä todellisuudesta (Hines 1988, 253–254).

Organisaation laskentahenkilöt luovat yrityksen taloudelliset raportit, joiden tulisi reflektoida yrityksen taloudellista tilaa ja toimia kommunikoinnin perustana (Dahmash ym. 2009, 120). Siten yritykset kommunikoivat itse luotua todellisuutta, johon sidosryhmät uskovat, oli se totta tai ei. Lisäksi myös ihmiset itse kommunikoivat ymmärtämäänsä todellisuutta, jossa on kuitenkin aina jokin ajatus, jokin palanen paikallaan. Verrattaessa ihmisten ja organisaatioiden kommunikointia, ei niillä nähdä olevan merkittävästi eroavaisuuksia. Jos me kerromme valkoisen valheen, voiko organisaatio tehdä samoin, koska kukaan ei tiedä totuutta. Organisaatio voi esimerkiksi ilmoittaa, että *”meillä menee hyvin”* tai *”meillä menee huonosti”*, mitä tahansa se tarkoittaakaan. Meidän tehtäväksemme jää tulkita viesti ja muodostaa kuva yrityksestä, todellisuudesta. Mutta mikä on kokonaiskuva? Millaisen kuvan tilinpäätöksen lukija saa yrityksen tilinpäätöksestä? Jotta näihin kysymyksiin voidaan vastata, on ymmärrettävä, miten organisaation laskentahenkilöt muodostavat ja toteuttavat tilinpäätöksen sekä miten laskentastandardit toimeenpannaan laskentakäytännöiksi organisaatiossa. Hines (1988, 254) totesi artikkelissaan seuraavasti *”Ei ole todellisuutta. Me luomme todellisuuden.”* Juuri tämä on se, mikä antaa valtaa: ihmiset toimivat ja ajattelevat tämän itsemuodostetun kuvan perusteella.

Sidosryhmät voivat usein vapaasti määritellä sekä muodostaa, muokata ja mitata itsemuodostettuun kuvaan liittyviä asioita erityisesti silloin, kun he arvioivat organisaation

raportoitua taloudellisesta suorituskykyä. Sidosryhmät voivat myös muodostaa ennakkokäsityksen siitä millainen organisaatio heidän mielestään on ja jos sidosryhmillä on tietty käsitys yrityksestä, on yrityksen mukailtava tätä käsitystä. Esimerkiksi, saastuneen järven rannalla sijaitsevan teollisuusjalostamon ei kannata tuoda esille heidän kontribuutiotaan järven saastumiseen, jos se olisi ristiriidassa sidosryhmien käsityksen kanssa. Vaikka sääntelyelin pyrkii minimoimaan edellä mainitun kaltaiset laiminlyönnit, tulee organisaation pohtia, kannattaako sen kyseenalaistaa sidosryhmien ennakkokäsitystä todellisuudesta. (Hines 1988, 255.)

Liiketaloudellisesta näkökulmasta sidosryhmien uskomukset indikoivat sitä, miten he haluavat asioiden olevan. Sosiaalipsykologiassa ilmiöstä käytetään termiä ”self-fulfilling prophecy”, joka tarkoittaa sitä, että ennustus tai odotus jostakin toteutuu vain siksi, että uskotaan sen olemassaoloon. (Stenberg 2011, 98.) Esimerkiksi, jos organisaatio kykenee uskottelemaan sidosryhmille yritysoston olleen onnistunut, jolloin ei esimerkiksi liikearvosta tarvitse kirjata arvonalentumistappiota. Sen sijaan perustelut käytetyistä menetelmistä ja lopputulemasta riippuvat pitkälti siitä, miten sidosryhmät ajattelevat yritysoston onnistumisesta. Tästä johtuen Huikku ym. (2017, 69) mainitsevat artikkelissaan, että esimerkiksi tilintarkastajat nähdään luotettavuuden saralla varmemmaksi tietolähteeksi kuin organisaatio itse. Tämä korostuu esimerkiksi tilanteissa, joissa arvioidaan liikearvoon perustuvien laskelmien taloudellisten tietojen luotettavuutta. (Carlin ym. 2011, 368–369.)

Käytännössä organisaatiolla on osittain itsemääräämisoikeus siitä, miten ja mitä liiketaloudellisia asioita se raportoi, vaikka raportoinnin konteksti pohjautuu IASB:n (International Accounting Standard Board) luomaan sääntelyyn. Sääntelyn tarkoituksena on luoda viitekehys muun muassa liikearvoon liittyvään raportointiin ja päätöksentekoon, jolloin liikearvon muodostuminen, arvostusperiaatteet ja laskelmat ovat jollain tasolla jäljitettävissä yrityksen kirjanpidosta ja jotta tiedot esitetään tilinpäätöksessä oikein. Sääntelyn tarkoituksena on parantaa informaatiota ja siten myös parantaa päätöksentekoa erityisesti pääomamarkkinoilla. (IFRS 2016, 32; Knauer & Wöhrmann 2016, 422-423.) Eriytyisesti yrityksen omaisuuseristä juuri liikearvo nähdään yhdeksi tilinpäätöksen epävarmimmaksi eräksi, sillä sen osuus yhtiön varallisuudesta on usein huomattava. Liikearvon yleistymiseen on yksinkertaisesti johtanut nykyinen markkinatilanne, jossa yrityksiä ostetaan päivittäin korkeammilla hinnoilla sen sijaan, että ostettavasta yhtiöstä maksettaisiin taseen osoittaman varallisuuden arvon mukaisesti. Sellaiset pörssiyhtiöt, jotka ovat kirjanneet taseeseensa liikearvoa, on liikearvon määrä keskimäärin suhteutettuna yrityksen varallisuuteen noin 30%-80%. (Carlin ym. 2010, 788.) Tutkijat ovat siten huolestuneita siitä, että vaikka liikearvo usein dominoi taseen varallisuuspuolta, silti sen raportointi, testaus, tulokset ja syyt eroavat huomattavasti eri yritysten välillä (Sandell & Svensson 2017, 82). Siten, kun otetaan huomioon yrityksen raportointivelvollisuus sidosryhmille, sidosryhmien suurin epävarmuus liittyy arviointiin siitä, perustuuko yrityksen informaatiojärjestelmät ja sen kautta raportoitu tieto vankkaan empiiriseen aineistoon vai

nähdäänkö tieto enemminkin johdon prosessoimana tietona, jossa käsityksillä, toiveilla ja arvioilla on iso merkitys. (Carlin ym. 2011, 369.) Mikä on tällöin kokonaiskuva, jos käsitykset ja arviot ovat tietyn luvun perusta?

Liikearvoon liittyvällä raportointi- ja mittaussäännöillä on pitkä historia, jossa eri käsitykset ovat olleet ristiriidassa keskenään pitkään. Liikearvoa on 1950-luvulla mietitty jopa työntävänä voimana, joka itsessään ajaisi räjähdysmäisesti yrityksen kohti parempaa taloudellista menestystä. (Balachandran ym. 2004, 133.) Kuitenkin liikearvon teoria ja käytäntö on kulloinkin johdettu osittain vallinneesta lainsäädännöstä. Viimeisin suuri muutos liikearvon värikkäässä historiassa tapahtui vuosina 2004-2005, jolloin muun muassa Euroopassa toimivat pörssiyritykset siirtyivät IFRS-raportoinnin piiriin (The IFRS Foundation). Muutoksen myötä organisaatioiden on suoritettava vuosittain liikearvon arvonalentumistestaus, jossa yhtiön on arvioitava liikearvon tulevaisuuden taloudellinen hyöty, toisin sanoen kassavirrat. (IFRS 2016, 842). Muutos vaikutti paljon päätöksentekoprosessiin sekä riskienhallintaan ja organisaatiot ovatkin huolestuneita nykyisten IFRS-standardien mukaisesta tilinpäätöksen ennustavasta luonteesta. (Drăgulescu ym. 2014, 236; Carlin ym. 2011, 369).

Organisaation on siis vuosittain testattava sen liikearvo arvonalentumistestauksen mukaisesti. Arvonalennustestauksen tarkoituksena on indikoida sitä, kuinka suuri arvonalentumistappio tase-erästä kirjataan. Arvonalentumislaskelmiin sisältyy paljon erilaisia vaihteita, arviointeja, päätelmiä ja laskelmia tulevaisuudesta, jotka tekevät laskelmista epäluotettavia. Organisaatiot itse ovat oikeutettuja suorittamaan nämä arviot ja laskelmat liikearvon arvosta, ja siten organisaation intressit vaikuttavat päätöksentekoon merkittävästi. Liikearvon arvonalennustestauksen nähdään olevan liikearvon tasearvon perusta, joten testaus vaikuttaa merkittävästi myös taloudelliseen raportointiin. (Abdul Majid 2015, 199-200.) Lisäksi IASB on koonnut 2015 työryhmän, jonka tarkoituksena on kitkeä liikearvoon liittyvää monimutkaisuutta. Siten liikearvon arvonalentumistestauksen tarkastelu luo mielenkiintoisen asetelman tutkia liikearvoa epävakaa luonteen, monimutkaisuuden ja liikearvon värikkään historian vuoksi. Aikaisemmassa kirjallisuudessa on tullut esille, että selonteko siitä, miten organisaation liikearvoon liittyvä päätöksenteko vaikuttaa organisaation sidosryhmien käsityksiin. Näin ollen liikearvon haasteiden kuvaaminen erityisesti organisaation päätöksenteon problematiikan näkökulmasta nähdään tuovan uuden näkökulman aiheeseen. Tutkijat ovat myös todenneet, että organisaatiot jatkuvasti oivaltavat uusia liikearvon raportointikäytänteitä huolimatta IASB:n luomasta raportoinnin viitekehyksestä. Siten tutkimalla sitä, miten eri sidosryhmien käsitykset muodostuvat liikearvon arvonalennustestaukseen liittyvän päätöksenteon seurauksena, nähdään tuovan akateemiseen keskusteluun lisäarvoa. On myös huomattu, että se, miten yritykset käsittelevät, arvioivat sekä raportoivat liikearvoon liittyviä laskelmia ja lopputulemia, nähdään olevan puutteellista. (Carlin ym. 2011, 369.)

Siirtyminen IFRS-standardeihin nähtiin parantavan liikearvoon liittyvää epävarmuutta ja epäjohtonmukaisuutta. Kuitenkin nykyinen arvontestausjärjestelmä nähdään erittäin monimutkaisena, hankalana ja erityisesti raskaana prosessina, sillä IFRS-standardien mukaisesti organisaation laskentahenkilöt joutuvat tekemään kiistanalaisia arviointeja ja valintoja, joissa käsityksillä ja toiveilla on suuri rooli. (Bepari ym. 2014, 117-119.) Näin ollen monimutkaiset arvostamis- ja mittaamiskäytännöt ovat johtaneet siihen, että organisaatiot eivät tiedosta liikearvon oikeanmukaista käsittelyä, joka puolestaan johtaa hämärtyneeseen käsitykseen siitä, mikä on oikea ja riittävä kuva sekä milloin organisaatio täyttää sen raportointivelvollisuudet. Organisaatiot myös usein mieltävät liikearvon arvonalentumistappion merkiksi epäonnistuneesta yrityskaupasta. (Carlin ym. 2011, 369.) Kuka kyseenalaistaa liikearvontestausta, kun ei kukaan tiedä miten asiat oikeasti ovat? Ainoastaan organisaatio itse ja sen laskentahenkilöt voivat kyseenalaistaa liikearvoon liittyviä käytänteitä, mutta onko se yksilön edun mukaista? Miksi laskentahenkilön intressinä olisi muodostaa tilinpäätös, jonka tulos on huono? Miksi organisaation intressi olisi raportoida huono tilikauden tulos? (Hines 1988, 255.) Näin ollen laskentahenkilöiden ja organisaation intressit sekoittuvat ja organisaatio, sekä tilintarkastajat muiden sidosryhmien mukaisesti, tekevät päätöksiä kiistanalaisen tiedon pohjalta. Tästä johtuen liikearvoa koskeva kirjallisuus on viime aikoina myös keskittynyt organisaation ja sidosryhmien kannustimien eroavaisuuksiin, jotka liittyvät arvonalentumisperusteisen liikearvon mittaamiseen ja raportointiin. (Carlin ym. 2011, 369.)

Liikearvon arvonalentumistestauksen luonteesta ja sen käytänteistä johtuen Huikun ym. (2017, 70-72) tutkimuksen mukaan tilinpäätöksen lukija törmää väistämättä paradoksiin: itseasiassa asiat, joita lukijat havaitsevat eivät kokonaisvaltaisesti liity itse yritystoimintaan, vaan asiat ovat pikemminkin kytköksissä yrityksen sisäisiin sekä ulkopuolisiin trendeihin ja intresseihin. Myös liikearvon arvonalentumislaskelmissa jossain määrin yrityksen tietyt erityiset ominaisuudet ikään kuin katoavat ja se, mitä tilinpäätöksen lukija näkee, liittyy yrityksen ulkopuoliseen seikkaan, kuten aikaan (historialliset luvut) tai tilaan (tilastolliset ennusteet makrotalouden kasvusta). Käytännön esimerkki tästä on organisaatio, joka pyrki lyhyellä aikavälillä maksimoimaan tuloksensa ja jättämällä liikearvosta arvonalentumistappiot kirjaamatta. Vasta toimitusjohtajan vaihdon myötä organisaatio kirjasi alas jopa 40% yrityksen varallisuudesta. (KPMG 2016) Liikearvon arvonalentumistestaus mahdollistaa siis arvonalentumistappiolla pelaamisen ja kulujen myöhäistämisen ja siten lyhyen aikavälin tuloksen parantamisen. (Huikku ym. 2017, 70-72.)

Se, mitä ihmiset pitävät objektiivisena ja rationaalisena, se miten ajattelemme, muodostamme teorioitamme sekä se, miten yhteiskunta on rakennettu ei ole todellinen tavalla, miten me sen ajattelemme. Todellisuus on vain *idea*. Minun todellisuuteni on erilainen kuin sinun. Me luomme kuvan organisaatiosta tai taloudesta sellaiseksi kuin itse haluamme ja käyttäydymme tämän muodostetun kuvan mukaisesti. Organisaation ei kannata nousta näitä sidosryhmien käsityksiä vastaan, jotta luottamus osapuolten välillä säilyy.

Näin ollen, kun muodostamamme kuva tulee todelliseksi kaikkine seurauksineen, ihmiset näkevät sen ikään kuin todisteena siitä, että he ovat ilmaisseet todellisuutta oikealla tavalla. Näin yhteiskunta toimii. Siten kaikilla niillä, jotka tekevät asioita ja mahdollistavat näiden kuvien muodostamisen on paljon valtaa, sillä ihmiset reagoivat ja käyttäytyvät siten, miten asioita laaditaan. Ihmiset eivät ymmärrä sitä, että todellisuuden raportoinnin sijaan me rakennamme ja luomme itse todellisuutta. (Hines 1988, 257.)

Tämän tutkielman tarkoituksena on lisätä tietoutta, miten käsitykset liikearvon arvonalentumislaskelmista muodostuu ja mitä haasteita se tuo organisaatiolle ja tilintarkastajille. Haasteiden käsittely tapahtuu päätöksenteon problematiikkaa käsittelevän viitekehysten kautta. Tutkielma käsittelee vahvasti, miten todellisuus ja todennettavuus vaikuttavat liikearvon arvonalentumistestauksiin ja sitä, miten sidosryhmät kokevat ja tulkitsevat tätä raportoitua todellisuutta. Liikearvon arvonalentumistestauksiin liittyviä teoreettisia malleja on olemassa, mutta käytännön nähdään eroavan huomattavasti teoriasta. Lisäksi liikearvon raportointikäytänteet ovat herättäneet paljon haasteita tilintarkastajille sekä sidosryhmille: organisaatioiden välillä on huomattavia liikearvon laskenta-, raportointi- ja arvostamiseroja. Toiset organisaatiot käyttävät laskelmissa yleisiä muuttujia, kun taas toiset yksityiskohtaisia. (Carlin ym. 2011, 369.) Tämä vastakkainasettelu sekä todellisuuden muodostuminen luovat mielenkiintoisen asetelman tutkielmalle.

Liikearvon arvonalentumistestauksesta on tehty tutkimuksia IFRS-raportoinnin implementoinnin seurauksena ja muun muassa Huikun ym. (2017) tutkimuksesta käy ilmi, että liikearvon arvonalentumistestaus on prosessi, jonka informaatio on saatavilla organisaation infrastruktuurin ulkopuolelta. Lisäksi tutkimus käsittelee, miten laskentastandardeja muutetaan käytäntöön, miten yritykset tekevät liikearvon arvonalentumistestauksen ja miten se voidaan johtaa organisaatioiden eri prosesseista, kuten budjetista. Lisäksi Huikku ym. tuovat esille vahvasti sen, miten liikearvon arvonalentumislaskelmien komponenttien luotettavuutta ja relevanssia voitaisiin parantaa. Siten voidaan todeta, että liikearvoon liittyvistä aikaisemmista tutkimuksista jää epäselväksi se, miten muodostetut käsitykset liikearvon lukujen todennettavuudesta ja todellisuudesta vaikuttavat liikearvon arvonalentumislaskelmiin ja sen pohjalta tehtävään päätöksentekoon. Näin ollen tämän tutkielman tavoitteena on tutkia, kuvailla ja analysoida miten käsitys liikearvon arvonalentumistestauksesta- ja laskelmista sekä laskelmissa käytettyjen lukujen todellisuuden raportointi heijastuvat haasteina organisaatiolle ja tilintarkastajille. Tutkielmassa kuvataan niitä arvonalentumislaskelmien tekijöitä, jotka organisaatiot kokevat ongelmallisiksi ja siten heikentävät raportoinnin laatua ja siten hankaloittavat muun muassa tilintarkastajien tarkastusprosessia. Tämän nähdään muodostavan tutkimusaukon, jonka tutkielma pyrkii täyttämään, jolloin myös tutkielman nähdään tuovan akateemiseen keskusteluun lisäarvoa. Tutkielman tarkoituksena on luoda mahdollisimman syvä kuva liikearvon arvonalentumistestauksen kriittisistä komponenteista ja miten nämä komponentit

vaikuttavat organisaatiosta saatavaan kokonaiskuvaan, päätöksentekoon ja sidosryhmien koettuun todellisuuteen.

1.2 Tutkimuskysymykset, tavoitteet ja rajaukset

Tutkielmassa pyritään luomaan syvälinen ymmärrys liikearvosta, sen määrittelystä, arvonalentumistestaukseen liittyvistä merkittävistä komponenteista ja ongelmista. Ongelmia tuodaan esille Garbage Can -viitekehityksen avulla, jonka kautta voidaan selkeästi kuvata niitä ongelmia, vaihtoehtoja ja lopulta päätöksentekoa, joita organisaatio kohtaa liikearvontestauksen seurauksena. Tutkielmassa on lisäksi läsnä se todellisuus, jota organisaation on lopulta raportoitava. Organisaation raportoiman ”todellisuuden” tarkastelu on merkittävä tutkielman kannalta, sillä juuri tämän ”todellisuuden” pohjalta organisaatio ja sen sidosryhmät muodostavat käsityksiään. Vastaavasti organisaatio raportoi ”todellisuutta” päätöksenteon tuloksena, joten lukujen todennettavuus sekä todellisuus tuo haasteita tilinpäätöksen eri käyttäjille, kuten organisaatiolle itselleen sekä tilintarkastajille. Tilintarkastajat on otettu osaksi tutkielmaa, sillä heidän nähdään osallistuvan merkittävästi liikearvontestausprosessiin ja siten vaikuttavan siitä tehtävään päätöksentekoon. Kaiken kaikkiaan tutkielmassa pyritään tuomaan erilainen katsantokanta liikearvon käsittelyyn, sillä liikearvoa lähestytään Garbage Can -pätöksentekomallia käyttäen, jossa huomiota kiinnitetään intresseihin ja päätöksenteon vaikutuksista todellisuuteen. Lisäksi huomioon otetaan going-concern sekä oikea- ja riittävä kuva ja katsantokanta muutetaan organisaatiokeskeisestä sidosryhmäkeskeiseksi.

Tutkielman ensimmäinen pääpainopistealue on liikearvon määrittely ja muodostuminen. Erityisesti muodostumiseen liittyvien ongelmien selvittäminen, sillä liikearvoksi voidaan kirjata paljon erilaista aineetonta ei-yksilöitävissä olevia omaisuuseriä ja ajan saatossa liikearvon laskentatoimen tulkinta on muuttunut rajusti trendien mukaisesti (Carrien ym. 2018, 315-318). Lisäksi liikearvon tulvaisuuspainotteisen luonteen takia myös siihen liittyvä akateeminen keskustelu painottaa erään liittyvää tulevaisuutta. Tutkijoiden mukaan liikearvon määrittely ja arvostaminen tulee olemaan kiistelyn aiheena pitkään, sillä lähes 300 vuoden ajan aiheesta ei vielä 2010-luvulla olla päästy eri koulukuntien edustajien kesken sopuun. (Balachandran ym. 2004, 133.)

Tutkielman toinen pääpainopiste on kuvailla teorian ja käytännön eroja liikearvon arvonalentumistestauksen kriittisten komponenttien muodostamisesta. Tutkielmassa vertaillaan sitä, miten teoriassa standardit määrittelevät ja ohjeistavat liikearvon arvonalentumistestauksen sekä miten organisaatiot harkintaa liikearvoon liittyvässä päätöksenteossa käyttävät. Siten päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä tuodaan vahvasti esille ja erityisesti halutaan painottaa arvontestaukseen liittyviä ongelmia, osallistujia, intressejä, käytäntöjä ja vaihtoehtoja, jotka vaikuttavat väistämättä liikearvosta tehtävään

päätöksentekoon. Lisäksi organisaatioiden päätöksenteon kautta voidaan tarkastella, miten he täyttävät sääntelyn, sillä muun muassa Carlin ym. (2011, 369) mainitsevat organisaatioiden välillä olevan suuria liikearvon laskenta-, arvostus- ja raportointieroja: toiset käyttävät yksityiskohtaisia muuttujia, toiset taas kokonaisvaltaisia. Tällöin herää kysymys lukujen vertailukelpoisuudesta sekä laskelmien oikeellisuudesta. Tämä vastakkainasettelu luo mielenkiintoisen asetelman tutkielmalle. Vaikka laskelmat pohjautuvatkin toisinaan tulkinnanvaraisiin liikearvoon liittyviin IFRS- sekä IAS standardeihin, voidaan sitä pitää ohjenuorana, jota kaikkien IFRS-raportointia noudattaneiden organisaatioiden tulisi noudattaa. Siten liikearvon arvonalentumista koskevien kirjanpitostandardien ollessa tulkinnanvaraisia, päätöksentekoprosessi ja siihen vaikuttavia tekijöitä painotetaan, kuten myös käytännönläheisyyttä. (Bepari ym. 2014, 117-119.)

Viimeinen tutkielman pääpainopiste on kuvata liikearvon arvonalentumistestaukseen liittyvän ulkoisen raportoinnin ongelmia, kuten organisaation raportointivelvollisuuden noudattamista, raportoitua todellisuutta ja miten päätöksenteko vaikuttaa raportointiin, jonka nähdään olevan päätöksenteon tulosta. Tarkoituksena on tuoda esille organisaation ja tilintarkastajan näkökulmasta liikearvon käsittelyn ja raportoinnin sekä mitä raportoinnin haasteita arvonalennustestauksen arvionvaraisuus aiheuttaa. Siten on loogista, että tutkielmassa käsitellään myös sosio-psykologiaa liiketaloudellisesta näkökulmasta, sillä liikearvoon liittyy vahvasti todellisuus, miten todellisuus muodostuu sekä miten organisaatiot tätä todellisuutta raportoivat. Sosiaalipsykologiaa käsiteltäessä teoria nojautuu ”self-fulfilling prophecy” teoriaan, joka käsittelee oletuksia ja niiden toteutumista uskomusten pohjalta. (Stenberg 2011, 98-99.)

Akateeminen keskustelu on käsitellyt suhteellisen kattavasti liikearvoon liitettyjä teoreettisia laskentamalleja, mutta käytännönläheisiä tutkimuksia ei liikearvosta olla enenevässä määrin tehty. Toisin sanoen tutkimus siitä, mitä haasteita organisaatiot kohtaavat liikearvon arvonalennustestauksen seurauksena, ja miten se vaikuttaa muun muassa tilintarkastajan käsityksiin liikearvosta, miten eri sidosryhmien käsitykset vaikuttavat organisaation päätöksentekoon sekä miten käsitykset muotoutuvat todellisuudesta raportoidun informaation perusteella, nähdään tuovan lisäarvoa akateemisen keskusteluun tuomalla esille liikearvon ja sen arvostamiseen liittyvää käytännönläheistä, inhimillistä, puolta. Katsantokanta tutkimuksessa on kolmiulotteinen, jonka tarkoituksena on selvittää liikearvosta tehtäviä arvonalentumislaskelmia ja sen tuomia haasteita. Tästä muodostuukin tutkielman päätutkimuskysymys:

- *Miten organisaation ja sidosryhmien tulkinnat ja näkemykset muotoutuvat sekä miten ne vaikuttavat liikearvon arvonalentumistestaukseen?*

Jotta päätutkimuskysymykseen voidaan vastata, tulee tutkielmassa selvittää liikearvon historiaa, muodostumista, lain mukaista kirjanpidollista ja taloudellista käsittelyä,

millaista arvonalentumislaskelmissa käytettävää mallia yhteisöjen tulisi hyödyntää, miten laskelmiin sisältyvät tärkeät muuttujat vaikuttavat liikearvon käsityksiin sekä liikearvon erilaisten käsityksien tuomia haasteita organisaation päätöksentekoon sekä tilintarkastajille.

Tutkielmassa käsitellään liikearvon syntyä, mutta käsittely jätetään pintapuoliseksi aiheen laajuuden takia. Tutkielma ei ota kantaa erilaisiin skenaarioihin, missä liikearvoa syntyy, vaan pikemminkin vastaa kysymykseen, miten liikearvo syntyy ja selvittää liikearvon synnyn yleiset periaatteet. Liikearvo kuuluu aineettomiin hyödykkeisiin, vaikka sen luonne on erilainen kuin muilla aineettomien hyödykkeiden erillä. Näin ollen on johdonmukaista rajata tutkielman ulkopuolelle muut aineettoman pääoman erät. Lisäksi tutkielma on tarkoitus suorittaa IFRS-standardeja peilaten, jotka velvoittavat yrityksiä tekemään liikearvosta poistojen sijasta arvonalentumistestauksen. Näin ollen tutkielman ulkopuolelle jää suurin osa Suomen pk-yrityksistä, jotka muodostavat tilinpäätöksensä Suomen kirjanpitolain mukaisesti. Tutkielman tekijä ei kuitenkaan näe tätä negatiivisena, sillä IFRS-standardien mukainen liikearvon käsittely on käytössä maailmanlaajuisesti ja se kattaakin suuren määrän isoja yhtiöitä. Lisäksi aihe on ajankohtainen, sillä IASB on koonnut liikearvon muutoksia tekevän työryhmän, jonka tarkoitus on uudistaa ja selkeyttää liikearvon arvonalennustestausta. On myös huomioitava, että Yhdysvalloissa on käytössä US GAAP:n mukainen liikearvon arvonalentumistestaus käytäntö, jota sääntelee SFAS 142 -standardi, joka on melkein identtinen IAS 36 -standardin kanssa (Jarva 2009, 1060).

Liikearvon arvonalentumistestauksiin ja -laskelmiin liittyvä teoria nojautuu pitkälti tutkielmassa käytettyyn perinteiseen diskontattuun kassavirta malliin, sillä mallin nähdään olevan käyttökelpoinen ja suhteellisen helposti ymmärrettävissä myös organisaation ulkopuolisille toimijoille. Kuitenkin tutkielman tarkoituksena ei ole perinpohjaisesti selvittää diskontatun kassavirran mallia ja kaikkia siihen liittyviä tekijöitä laajuuden takia. Sen sijaan tutkielmassa otetaan kantaa ja analysoidaan diskontatun kassavirran mallia käyttäen lasketun liikearvon arvonalentumistestauksen tärkeitä muuttujia, jotta lukija saa käsityksen siitä, mitkä komponentit vaikuttavat eniten liikearvon arvonalentumistestauksen laskelmiin. Mallin käsittelyssä perehdytään syvällisesti kriittisiin komponentteihin ja miten luvut ovat laskentahenkilöiden päätettävissä ja arvioitavissa.

Empiirinen aineisto on tutkielmassa tärkeässä roolissa, sillä liikearvoon liittyviä teoreettisia laskentamalleja on olemassa. Empiirinen aineisto on rakennettu käytännönläheisen Garbage Can -viitekehyksen ympärille, jonka tarkoituksena on kuvata kokonaisuudessaan sen neljän eri tekijän (ongelmien, osallistujien, vaihtoehtojen ja päätöksenteon) avulla liikearvontestaukseen liittyvää problematiikkaa, jotka liittyvät päätöksentekoon ja ulkoiseen raportointiin. Viitekehyksessä ongelmien tarkoituksena on kuvata niitä organisaation kohtaamia liikearvon arvontestausprosessin sisäisiä ja ulkoisia ongelmia. Vastaa- vasti myös osallistujien nähdään tuovan oman kontribuutionsa arvontestaukseen, joiden

intressit vaikuttavat merkittävästi päätöksentekoon. Siten päätöksenteko tehdään vaihtoehtojen mukaisesti. Päätöksenteko nähdään olevan viitekehyksen tärkein komponentti, sillä sen tarkoituksena on muuttaa ongelmat ratkaisuuksi. (Cohen 1972, 3).

Garbage Can -mallin nähdään ottavan, muista viitekehysistä poiketen, huomioon ihmiset ja organisaation nähdään muodostuvan ongelmallisista tekijöistä, jotka omalla toiminnallaan hankaloittaa päätöksentekoa ja muodostaa ongelmia. (Fioretti & Lomi 2008, 193). Siten mallin avulla voidaan paremmin ymmärtää ongelmallisia prosesseja ja miten ongelmat vaikuttavat objektiivisuuteen ja liikearvon raportointiin johdon harkinnan olevan niin vahvasti läsnä liikearvontestausprosessissa. Käytännönläheisen viitekehyksen ansiosta empiirisessä osassa pystytään porautumaan tasolle, jossa itse toiminta tapahtuu. Tästä johtuen empiirinen osuus tuo esille hyvin sitä, miten laskentamalleja käytetään käytännössä, miten eri lukuihin on päädytty ja miten organisaatio täyttää sen raportointivollisuudet. Lisäksi mielenkiintoisen näkökulman tutkielmaan tuo se, miten johdon käsitys vaikuttaa liikearvoon ja päätöksentekoon, sillä johdon omaa tulkintaa painotetaan merkittävästi.

1.3 Tutkielman metodologia ja metodit

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella yrityksen ja organisaation päätöksentekoa ja taloudellista toimintaa sekä niihin liittyviä kysymyksiä ja siten sen perimmäinen tarkoitus on yritystoiminnan ymmärryksen lisääminen. Tämä tutkielma lisää aikaisempaa ymmärrystä aiheesta käyttäen tutkimusotteita siten, että tiedon kumuloituvuutta korostetaan ja uutta tietoa ei muodosteta nollapohjalta. (Järvenpää & Salmi 2000, 265.)

Liiketaloustieteessä tutkimusotteet usein luokitellaan Neilimon ja Näsin 1980 julkaistun nelikentän mukaisesti, mihin Kasanen ym. (1991, 302) tekivät täydennyksiä. He luokittelevat artikkelissaan liiketaloustieteelliset tutkimusotteet tutkimusmenetelmien mukaisesti neljään pääluokkaan: käsiteanalyttinen tutkimusote, nomoteettinen tutkimusote, päätöksenteko metodologinen tutkimusote sekä toiminta-analyttinen tutkimusote. Tutkimusotteen luonne määrittää sen, millainen tutkimus on kyseessä. Tutkimusotteet määrittellään nelikenttämatriisin avulla, jossa vaaka-akselin mukaan tutkimus voidaan jakaa siten, onko tutkielman tiedonhankinta teoreettista vai empiiristä. Vastaavasti matriisin pystyakselilla määritetään se, onko tutkimusote deskriptiivinen, eli kuvaileva tai normatiivinen eli ohjeellinen. Deskriptiivinen tutkimusote vastaa kysymykseen, miten ja miksi on? Kun vastaavasti normatiivinen tutkimusote vastaa kysymykseen, miten pitäisi toimia? (Kasanen ym. 1991, 166-167.)

Tämä tutkielma toteutetaan toiminta-analyttisellä tutkimusotteella, jossa keskeistä on inhimillisen toiminnan kuvaus, tulkinta ja toisaalta teorian saattaminen ymmärrettävään muotoon. Tutkimus sisältää ajattelua sekä päättelyä ja empiirinen aineisto muodostuu

syvällisesti ja kokonaisvaltaisesti tutkittavista tapauksista. Tutkielman empiirinen osuus on tarkkaan harkittu ja aineiston syvälinen tarkastelu muodostuu tarkkaan harkittujen henkilökohtaisten keskustelujen seurauksena. Siten tutkielma on laadullinen. Huolimatta tutkielman laadullisesta luonteesta, esiintyy siinä vahvasti myös käsiteanalyttisen tutkimuksen piirteitä kirjallisten lähdeaineistojen, kuten tieteellisten artikkeleiden, julkaisujen ja tieteellisen kirjallisuuden, muodossa. Näin ollen tutkielman metodologinen ote saa käsiteanalyttisen otteen piirteitä.

Aineistonkeruumenetelmänä käytetään aikaisempaa tieteellistä tutkimusta, joka luo pohjan ja teoreettisen viitekehyksen tutkielmalle. Tutkielman empiirinen osuus on toteutettu puolistrukturoituina haastatteluina, toisin sanoen teemahaastatteluina, koska tällöin saadaan syvällisempi keskustelu käsiteltävästä aiheesta ja ymmärrys aiheesta syventyy. Puolistrukturoitu teemahaastattelu tarkoittaa sitä, että haastattelussa kysymykset ovat samoja, mutta haastateltava voi vaihtaa kysymysten järjestystä. Lisäksi puolistrukturoidun haastattelun luonteen mukaisesti haastattelutilanteessa kysymykset jätetään osittain avoimiksi, jolloin haastattelu muokkautuu haastattelun aikana. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47-48.) Tässä tutkielmassa haasteltaviksi valikoitui kaksi auktorisoitua KHT tilintarkastajaa, yksi listatun yhtiön talousjohtaja sekä yksi IFRS-raportoinnin ammattilainen. Haastateltavien valinnassa pidettiin tärkeimpinä kriteereinä kokemusta laskentatoimesta ja erityisesti liikearvosta sekä liikearvon tilintarkastuksesta. Pitkää kokemusta pidettiin tärkeänä, koska tällöin uskottiin haastateltavien tuovan mahdollisimman monipuolisia näkemyksiä haastattelutilanteeseen. Kaikki neljä haastateltavaa edustivat eri organisaatioita sekä tarkastelevat liikearvoa eri näkökulmasta, joka osittain vaikutti haastateltavien valintaan. Näin ollen, kun haastateltavat edustavat laajalti eri lähestymiskulmia liikearvoon ja sen käsittelyyn, todettiin neljän haastattelun riittävän.

Ennen haastattelujen toteuttamista haastateltavia lähestyttiin sähköpostitse kertomalla tutkimuksen aihealue ja tavoitteet. Tämän jälkeen haastateltaville lähetettiin haastattelukysymykset (Liite 1) sekä tiivistelmä käsiteltävistä aiheista, jotta haastateltavilla olisi tarpeeksi aikaa perehtyä ja valmistautua. Tämän uskottiin myös parantavan huomattavasti saatuja tuloksia. Ajallisesti haastattelut toteutettiin 2020 tammi-helmikuussa, jolloin pörssiyritysten tilinpäätökset piti olla laadittuna. Siten toteutusajankohta oli otollinen, koska liikearvon arvonalentumistestaus oli kaikkien haastateltavien kannalta ajankohtainen. Haastattelut toteutettiin anonyymeina yksilöhaastatteluina ja haastattelutilanteeseen pyrittiin luomaan rento ja pikemminkin dialogimainen tunnelma. Lisäksi haastatteluissa vallitsi täysi luottamus ja haastateltavilta varmistettiin valtuutus haastattelun äänittämiseen. Haastattelut toteutettiin haastateltavien toimitiloissa.

Haastattelujen jälkeen aineisto kirjoitettiin auki ja analysointiin tutkielman tavoitteiden mukaisesti. Tutkimustulosten analysoinnin ensimmäisessä vaiheessa pyrittiin muodostamaan yleiskäsitys liikearvosta, määrittelemään liikearvo sekä selvittämään muodostumiseen ongelmia. Tässä osiossa kysyttiin muun muassa, millainen käsitys

haastateltavalle on tullut työn kautta siitä, miten organisaatiot määrittelevät liikearvon. Haastattelun ensimmäinen vaihe loi hyvän yleiskäsityksen muun muassa liikearvon määrittämisestä, määrän yleisestä kasvusta ja liikearvon määrittelyn hankaluuksista. Tavoitteena oli siis muodostaa yleinen käsitys liikearvosta.

Haastattelun toisessa vaiheessa keskityttiin selvittämään liikearvon arvonalentumislaskelmiin liittyvän teorian ja käytännön eroja kriittisten komponenttien käsittelyssä. Toisessa osiossa haastateltavilta kysyttiin muun muassa miten liikearvon hankala luonne ja monimutkaisuus on vaikuttanut sen sääntelyyn ja mieltääkö haastateltava itse liikearvon sääntelyn objektiiviseksi vai subjektiiviseksi. Vastauksia peilattiin Garbage Can -viitekehukseen (Kuvio 3), sillä erityisesti tästä haastattelun osa-alueesta nousi merkittävästi esille liikearvontestauksen olevan ikään kuin neuvotteluprosessi. Lisäksi toisessa vaiheessa käsiteltiin opportunistia, johdon harkintaa, informaatiolähteitä sekä liikearvon arvonalentumistestausprosessia. Haastatteluja analysoitaessa muodostui selkeä kuva siitä, miten organisaatiot tulkitsevat liikearvoon liittyviä standardeja ja millaisia laskentateknisiä näkökulmia he ovat liikearvolle valinneet.

Haastattelun viimeinen vaihe keskittyi liikearvon arvonalentumistestauksen monimutkaisuuteen ja arvonalentumistestaukseen liittyviin ulkoisen raportoinnin ongelmiin. Viimeisessä vaiheessa haastateltavilta kysyttiin, miten sidosryhmien käsitykset muodostuvat liikearvosta, millä tasolla organisaatioiden liikearvon raportointi on ja mitkä ovat suurimmat organisaation haasteet liikearvon arvonalentumistestauksessa. Haastattelun viimeinen vaihe on kytköksissä Liikearvon raportoinnin laatu -kuvioon (Kuvio 2), joka on myös kytköksissä Garbage Can -viitekehukseen (Kuvio 3). Kysymyksiä esitettiin molemmista viitekehyksistä, sillä liikearvon raportoinnin nähdään olevan päätöksenteon ja siten arvonalennuslaskelmien tulosta. Osiossa käsiteltiin muun muassa syvemmin johdon roolia ja vaikutusta raportointiin sekä organisaation intressejä kuten myös sääntelyn suomaan opportunistia.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma on rakennettu viiden eri pääluvun kautta. Jotta päätutkimusongelmaan voidaan vastata, johdantoluvun jälkeen luvussa kaksi määritellään liikearvo, tutustutaan sen historiaan ja käsitellään liikearvon pääpiirteitä sekä syntyä. Liikearvon perusteiden jälkeen tutkielmassa siirrytään käsittelemään liikearvon arvonalentumislaskelmia, niiden tarkoitusta sekä otetaan katsantokanta organisaation ja tilintarkastajien näkökulmasta. Tässä luvussa esitetään teoreettinen viitekehys liikearvon arvonalentumistestaukselle ja siihen vaikuttavat tekijät.

Neljännessä pääluvussa käsitellään liikearvon arvonalentumistestauksen tuomia haasteita organisaatiolle ja raportoinnin kontekstissa tilintarkastajille. Eli tarkoituksena on

yhdistä edellisissä luvuissa käsitellyt aiheet. Luvun tarkoituksena on tuoda esille eri tahojen haasteita heidän omaan käyttötarpeisiinsa. Lisäksi luvussa käsitellään vahvasti todellisuutta ja liikearvon psykologista ulottuvuutta. Viimeiseksi tutkielman päättää luku viisi, jossa tutkimustuloksista tehdään johtopäätöksiä ja arvioidaan tutkielman luotettavuutta sekä pohditaan jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 LIIKEARVON RAKENTUMINEN

2.1 Liikearvon määrittely ja historia

Lähes jokainen laskentatoimea lukenut käsittää asiat hieman eri tavalla, mutta kaikkien tilinpäätöksen lukijoiden tulisi kuitenkin ymmärtää, mitä yrityksen tilinpäätöksestä voidaan havaita. Lukijan tulisi ymmärtää, miten laskentastandardit muutetaan laskenta käytännöiksi. Globaali talousjärjestelmä näkee laskentakäytäntöjen muodostuvan yleisesti hyväksytyistä tililuokkien ja pääkirjojen luokituksista ja vastaavasti organisaatio nähdään muodostuvan erilaisista taloudellisista ja ei-taloudellisista tapahtumista. Kun tapahtumat, myynti-, osto- ja tuotantotapahtumat kirjataan, ovat ne silloin jäljitettävissä. Kirjanpidon tarkoituksena onkin siis jättää jäljet yrityksen taloudellisista ja ei-taloudellisista transaktioista. Kuitenkin IFRS-standardit (International Financial Reporting Standards) haastavat menneeseen aikaan sijoittuvan kirjanpidon painottaen yhä enemmän tulevaisuudessa tapahtuvia organisaation taloudellisia tapahtumia (Huikku ym. 2017, 69).

Siirtyminen IFRS-standardeihin vuosina 2004-2005 edustaa suurinta lähitulevaisuudessa esiintyvää käännettä liikearvon myrskyisässä historiassa, jota on täydennetty ajansaatossa täysin epäjohdonmukaisten teorioiden ja ideoiden pohjalta. (Bepari ym. 2014, 117-118.) Huolimatta siitä, että IFRS-standardeihin siirryttiin jo yli 15 vuotta sitten, edelleen liikearvon luonnetta laskentatoimessa kuvastaa kurittomuus ja epävakaus. Tämä on johtanut siihen, että tutkijat ovat luoneet kokoelman lähinnä ristiriitaisia liikearvoon liittyviä määritelmiä. (Balachandran ym. 2004, 132.) Varhainen esimerkki on tästä Moren (1891, 283) suosima annuiteettiteoria, jonka mukaan liikearvo voidaan nähdä muodostuvan tulevien voittojen annuiteettivirtojen arvoista, jotka muodostuvat yhteisön hankkimisen myötä.

Ensimmäiset liikearvon määritelmät ulottuvat siis 1800-luvun lopulle. Tällöin muun muassa Bithell (1882, 6) määritteli liikearvon kuvastavan yrityksen johdon halukkuutta luopua vastikkeellisesti liiketoiminnan tulevaisuuden odotuksista myymällä ne jollekin toiselle. Yangin (1927, 225) mukaan, jotta liikearvo olisi jokin arvo, tulee sen olla pysyvä, sen on oltava olemassa ja synnyttävä yrityskaupan seurauksena. Lisäksi sen on oltava mitattavissa. Määritelmän mukaan liikearvo ei ole hetkessä katoava eikä siten muun muassa poistokäytäntö sovi määritelmän mukaisesti liikearvolle. (Yang 1927, 225-226.)

Canningin mullistava teos, *The economics of accountancy* (1929, 42-43) esittelee liikearvon valuaatioteorian (*Master valuation account theory of goodwill*), jossa liikearvo muodostuu likimääräisesti ostohinnan sekä yritysoston seurauksena saatujen yksilöitävissä olevan omaisuuden käyvän arvon erotuksen mukaisesti: liikearvon teoria johdetaan ostettavan yrityksen varoista ja maksetusta kauppahinnasta. Moni liikearvon päivitetty teoria pohjautuu Canningin liikearvon valuaatioteoriaan ja sitä voidaankin pitää

eräänlaisena laskentatoimen perustana liikearvolle. Vastaavasti Nelsonin (1953, 491) liikearvon työntöteoria (*momentum theory*) pohtii liikearvon muodostuvan alustavasta työntävästä voimasta, joka kertyy hankkivalle yritykselle yritysoston seurauksena. Tämä liikearvon työntävän voiman nähtiin olevan se, joka ajaa organisaatiota tavoittelemaan parasta mahdollista suoritusta. Uskottiin myös, että ostettavalle yritykselle kertyy enemmän liiketaloudellista potentiaalia yritysoston seurauksena kohtaamalla vähemmän kilpailua markkinoilla. (Nelson 1953, 491; Gynther 1969, 250.)

Bryerin (1995, 284), Spacekin (1964, 35) sekä Ma ja Hopkinsin (1988) mukaan organisaation tuotot voidaan nähdä normaaleiksi, markkinatasapainon mukaisiksi sekä epänormaaleiksi, markkinatasapainon ylittäviksi tuotoiksi tietyn ajanjakson aikana ja nämä ylimenevät tuotot nähdään muodostavan liikearvon. Bryerin (1995, 285) mukaan liikearvo on ikään kuin kustannus, joka tulisi aktivoida ja poistaa tietyn ajanjakson ajalta. Lähestymistavassa korostetaan sen ajanjakson määrittämistä, jolloin liikearvon nähdään tuottavan ”ylituottoa”. Siksi lähestymistavassa yrityksen (liikearvon) kokonaisarvo muodostuu yksilöitävissä olevista ”normaalien” sekä ”epänormaalien” tuottojen nettovarojen summista. (Bryer 1995, 284-286.) Lisäksi ensimmäistä kertaa Ma ja Hopkins (1988, 77-80) mainitsivat sisäisen liikearvon olevan vaikeasti käsitteellistettävissä ja sellaista omaisuutta, jota ei tulisi kirjata taseeseen liikearvoksi muuta kuin yrityskaupan seurauksena. Näin ollen kaikki yrityskaupassa syntyvä tulo määritetään liikearvoksi ostajayrityksen taseessa, vaikka sitä ei yrityskaupan kohteena olevan yrityksen taseessa esitetä. Siten voidaan todeta, että Ma ja Hopkins (1988) toivat ensikertaa liikearvon määrittelyssä mukaan perustason synergiaedut, sillä heidän tutkimuksensa pyrki selittämään, miksi organisaatio maksaisi ylihintaa ostettavasta yrityksestä. Lisäksi heidän näkemyksensä on pitkälti yhteneväinen tällä hetkellä IFRS-standardien määrittelemästä liikearvosta.

Carien ym. (2018, 318) tekivät tutkimuksen, jossa he selvittivät liikearvon eri vaiheita. Heidän tutkimuksensa mukaan ajallinen käsitys liikearvosta on ollut verrattavissa siihen, miten ajansaatossa tasetta on tarkasteltu ja miten se on mielletty. Beislandin ja Hambergin (2014, 63) mukaan liikearvon tulkinta on siten nähty olevan ajallisesti haavoittuvainen erilaisille näkökulmille ja lähestymistavoille tieteenalasta riippumatta. Carien ym. (2018, 318) mukaan liikearvolla on neljä erilaista vaihetta, joista tällä hetkellä on menossa viimeinen tunnistettu, matemaattinen vaihe. Tutkijat kutsuvat vaihetta matemaattiseksi, sillä vallitsevan käsityksen mukaan liikearvoa pidetään pysyvänä omaisuuseränä, josta tulee tehdä ”matemaattisesti” arvonalentuminen ja lisäksi tutkijoiden käsitystä puoltaa myös ajallisesti kansainvälisten sääntelyelinten ohjeistukset. (IFRS 2016.) Esimerkiksi Taulukosta 1 voidaan havaita, että siirtyminen 3. dynaamisesta vaiheesta kohti 4. matemaattista vaihetta on osittain sääntelyelinten päätösten tulosta, sillä muun muassa 2000-luvun alussa Yhdysvalloissa sekä Euroopassa otettiin käyttöön liikearvon arvonalentumistestaus (Ramanna & Watts 2012, 750). Sääntelyelimen päätös liikearvon käsittelyn

muutoksesta johtui IFRS-standardien taseen korkeasta painottamisesta ja osittain siitä, että liikearvo nähtiin pysyvänä omaisuuseränä. (The IFRS Foundation; Carien ym. 2018, 318.)

Taulukko 1 Liikearvon historia (Mukaillen Carien ym. 2018, 318-319)

1. STAATTINEN VAIHE	Liikearvoa pidettiin kuvitteellisena omaisuuseränä. Tarkoituksena esittää varat markkina-arvoin velkojen suojaamiseksi. Mallin mukaisesti velkojat voisivat määrätä liikearvon eliminoinnista, jotta tase ei sisältäisi mitään aineetonta. Liikearvo poistettiin välittömästi ja se kirjattiin kuluksi.
2. HEIKENTYNYT STAATTINEN VAIHE	Edelleen liikearvoa ei pidetty todellisena omaisuuseränä. Varhainen muutos kohti osakkeenomistaja -mallia merkitsi sitä, että taseen tarkoitus oli esittää omaisuuserät hankintamenoon, jotta voidaan laskea jakokelpoisen tuloksen määrä. Tässä vaiheessa liikearvoa kirjattiin lyhyessä ajassa alas, jotta aineeton hyödyke poistuisi taseesta.
3. DYNAAMINEN VAIHE	Liikearvo nähtiin ikään kuin heikentyvänä omaisuuseränä, jossa sen vaikutus ajan myötä katoaa. Siirtyminen osakkeenomistaja -mallia kohti otti suuria askeleita tässä vaiheessa, sillä organisaatiot miellettiin ”going-concern” -ajattelutavan mukaisiksi toimijoiksi. Liikearvon oletettiin olevan pidempi, mutta silti rajallinen ja konservatiivinen, joten liikearvosta tuli tehdä järjestelmällisesti poistoja.
4. MATEMAATTINEN VAIHE	Liikearvoa pidettiin pysyvänä omaisuuseränä. Osakkeenomistaja -mallin mukaisesti taseen tehtävänä on osoittaa yhteisön varojen käyttöarvo. Toisin sanoen liikearvo kirjattiin organisaation omaisuudeksi, joka on arvioitava arvonalentumisen perusteella tietyin ajanjaksoin.

Taulukko 1 selkeyttää liikearvon historiallista kehitystä sekä vaiheittaista siirtymistä kohti sen nykyistä roolia. Historian saatossa johtuneet asteittaiset liikearvon käsityksen muutokset johtuvat paradigman muutoksesta, jossa muun muassa sidosryhmä -ajattelutavasta siirryttiin asteittain kohti ”corporate governance” eli osakkeenomistaja -ajattelutapaa. Jälkimmäisessä, tällä hetkellä vallitsevassa ajattelutavassa, korostui selvästi organisaation varat, varojen pysyvyys sekä organisaation kyky suojella tätä varallisuutta. Vastaavasti ensimmäinen, sidosryhmä -ajattelutapa pyrkii maksimoimaan ja painottamaan organisaation lyhyen aikavälin tuottoja ja tutkijat selittävätkin paradigman muutosta osakseen investointien kansainvälistymisen sekä johtamisen koordinoinnin seurauksena. Esimerkiksi pankit pyrkivät maksimoimaan organisaatioiden tuloksen, jotta maksukyky säilyisi ja vieras pääoma pysyttiin maksamaan ilman turhia riskejä. Tutkijat antavat myös painoa vallinneelle sidosryhmäkäsitykselle, jossa sidosryhmät odottivat lyhyen aikavälin tuloksen kasvua, kun taas muut sidosryhmät pitkäaikaista, kestäväää toimintaa. Asennerot sidosryhmien välillä ovat pitkälti kytköksissä omistajuuden rakenteeseen, suhteesta organisaatioon, tiedon asymmetriasta sekä pääomamarkkinoiden roolista (Carien ym. 2018, 318.)

Kaiken kaikkiaan liikearvo voidaan nähdä maksetun kauppahinnan ja yrityksen taseessa olevan nettovarallisuuden väliseksi eroksi silloin, kun kauppahinta ylittää ostettavan yrityksen nettovarallisuuden. Se, miksi organisaatio on valmis maksamaan yrityksestä enemmän kuin sen nettovarallisuus on, ovat yksinkertaisesti synergiaedut. Synergiaedut nähdään eduiksi, joita syntyy, kun kaksi yritystä yhdistyy yhdeksi ja ilman tätä yhdistymistä organisaatiot eivät kykenisi selviytymään. (Gore & Zimmerman 2010, 47; Damodaran 2006, 12; Toivonen 2018.) Operatiiviset synergiaedut voivat olla muun muassa suurtuotannon etuja, vahvempi markkina-asema, pääsy uusille markkinoille sekä tehokkaammat kanavat. Toisin sanoen synergiaedut muodostavat liikearvon ja ne ovat elementtejä, joita normaalitilanteessa ei voida kirjata omaisuuserinä taseeseen. (Gore & Zimmerman 2010, 47; Damodaran 2006, 12).

Kuitenkin Carlin ja Finch (2011, 370) haluavat huomauttaa artikkelissaan, että vaikka liikearvo muodostuu synergiaeduista, ei vakiintunutta liikearvon määritelmää edelleenkään olla kyetty muodostamaan. Näin ollen, sääntelyelimien vahvoista kannanotoista huolimatta, liikearvo onkin yleisesti saanut tragikoomisia piirteitä: vaikka tätä oman pääoman omaisuuserää ei ole vielä kyetty yksiselitteisesti määrittämään, silti se, miten liikearvo syntyy, ei juurikaan jaa mielipiteitä. (Carlin & Finch 2011, 370.) Määritelmien vakiintumattomuus johtuu Balachandran ym. (2004, 133) mukaan eri osapuolten edustajien näkemyseroista, miten liikearvoa tulisi käsitellä ja arvostaa. Näkemyserojen juurtumista kuvastaa hyvin muun muassa IASB liikearvon työryhmän ajatusmaailma, joka on jakautunut kahtia sen mukaan, miten liikearvo tulisi määritellä ja miten kirjanpidollisesti sitä tulisi käsitellä. Työryhmän perimmäisenä ajatuksena oli liikearvon laskentatoimeen perustuvan tulkinnan ja käsittelyn parantaminen, mutta kuitenkin uudistukset ovat olleet

hyvin marginaalisia. Kuitenkin Toivosen (2018) mukaan ainakin yhdestä liikearvon määrittelyyn liittyvästä asiasta vallitsee yksimielisyys: organisaatiot sekä sen sidosryhmät toisinaan mieltävät liikearvon hankitusta liiketoiminnasta maksettuna ylihintana. Tästä johtuen yhteisöt joutuvat usein selvittämään maksettua ylihintaa sidosryhmilleen. (Toivonen 2018.)

2.2 Liikearvon pääpiirteet ja muodostuminen

IFRS-standardit muuttivat kriittisesti liikearvon kirjanpito-, raportointi- sekä arvostamiskäytäntöjä ja samalla luotiin yleiset käytännöt sille, miten määritellään sekä selvitetään liikearvon muodostumista ja pääpiirteitä IFRS-standardien mukaisesti. IFRS (2016, 858) mukaan liikearvoa syntyy liiketoimintojen yhdistämisessä, ja erityisesti silloin, kun ostettava yritys voi olettaa, että yhdistämisestä saatu taloudellinen hyöty ylittää ostettavan yhtiön nettovarot. Liikearvo ei ole myöskään yksilöitävissä oleva erä, vaan se muodostuu sellaisista hankituista varoista, kuten osaamisesta ja sopimuksista, joita ei voida yksilöidä eikä siten näy ostettavan yhtiön taseessa (Gore & Zimmerman 2010, 47; Damodaran 2006, 12; IFRS 2016, 858.) IFRS-standardit tunnistavat myös sisäisesti muodostuvan liikearvon, mutta kirjanpidollisesti liikearvo täyttää kirjaus, eli yksilöitävyyden kriteerit ainostaan silloin, kun se on otettu haltuun toiselta yritykseltä. (IFRS 2016, 858; Gore & Zimmerman 2010, 46). Näin liikearvo voidaan nähdä muodostuvan aiemmin mainituista aineettomista yrityskaupassa syntyvistä synergioista.

Käytännössä jokainen yritys luo liikearvoa sisäisesti, kun he tekevät sopimuksia sidosryhmien kanssa, valtaa uusia markkinoita tai heidän henkilöstönsä nähdään erittäin ammattitaitoisena (Gore & Zimmerman 2010, 46-47). Huolimatta sisäisen liikearvon näkyvyydestä, yrityskaupan seurauksena ostaja yrityksen on kirjattava taseeseensa ostettavan yrityksen sisäistä liikearvoa, jos yrityksen ostohinta ylittää ostettavan yrityksen nettovarot. Tällöin yrityksestä maksettua ”liikahintaa” voidaan perustella ostettavan yhtiön tulevaisuuden potentiaalilla, eli sisäisesti syntyvän liikearvon, avulla. Tällöin ikään kuin ostettavan yrityksen tase ei vastaa yrityksen taloudellista potentiaalia. (Balachandran ym. 2004, 135.) Tästä johtuen liikearvon suurin kritisointi kohdistuu edellä mainittuun: vaikka yritysoston kohteena oleva yhtiö ei voi sisäistä liikearvoa, kuten sopimuksia, osaamista tai markkina-asemaa aktivoida varallisuuteensa, tulee hankkivan yrityksen ne kirjata liikearvoksi taseeseensa. Lisäksi myös se, miten organisaatiot kykenevät yrityskaupatilanteessa tunnistamaan luotettavasti aineettomia, ei-yksilöitävissä olevia eriä, kun kirjanpito-standarditkin kieltävät erien aktivoimisen taseeseen normaalitilanteissa. (Johnson & Petrone 1998, 293.)

Kauan on käyty keskustelua liikearvon käsittelystä yritysoston jälkeen ja pitkään huomiota on kiinnitetty liikearvon epäselvyyteen, kuten, mitä johto sai käytetyllä rahalla.

Huolestuneita on oltu myös kasvavasta liikearvon suhteellisesta määrästä pörssiyhtiöiden varallisuudesta ja omasta pääomasta. (Sandell & Svensson 2017, 81.) Balachandran ym. (2004, 134) tunnistivat tutkielmassaan kolme eri koulukuntaa sen perusteella, miten he näkevät liikearvon pääpiirteiden muodostuvan ja miten he liikearvon kirjanpidollisen käsittelyn tulkitsevat: pitäisikö liikearvo kirjata alas varauksin, systemaattisesti poistaa sen vaikutusajalla vai pitäisikö liikearvoa pitää sellaisenaan taseessa, kunnes huomataan arvonalentuminen, jonka jälkeen suoritetaan arvonalennus. Ensimmäinen koulukunta edustaa näkemystä, että liikearvo tulisi kirjata heti alas tilikauden kuluna silloin, kun liikearvoa on syntynyt. Näkemyksen mukaan liikearvon aktivointi sekä siitä tehtävät poistot ovat mielivaltaisia sekä nettotuloja aliarvioivia. Näin ollen ongelmaa ei synny, jos liikearvo kirjattaisiin alas heti kuluvalle tilikaudella. Lisäksi on kohtuullista olettaa, että liikearvo häviää ajansaatossa kuitenkin, joten käsityksen nähdään olevan rationaalinen. (Wiese 2019, 105-108.) Lisäksi näkemyksen puolestapuhujat ajattelevat, että liikearvon mittaaminen aiheuttaa ongelmia, koska sitä ei voida erikseen myydä, toisin kuin taseen muita varoja. Näin ollen se, että liikearvoa kannetaan mukana yrityksen taseessa ei tuo sen käyttäjille mitään lisäarvoa. (Balachandran ym. 2004, 134.)

Toinen koulukunta ajattelee liikearvosta siten, että sitä ei tulisi kirjata alas taseesta tai tehdä arvonalentumiskirjausta, jos alaskirjaukselle ei ole vahvaa näyttöä eikä todisteita. Näkemyksen mukaan on ylikonservatiivista kirjata liikearvo alas silloin, kun liikearvon arvo ei ole vähentynyt ostohintaa alemmaksi. Koulukunnan ajattelutavan mukaan myös silloin, kun liikearvon arvo on oikeasti alentunut, ei sitä välttämättä tarvitse kirjata alas taseesta, koska on mahdotonta tarkasti määrittää, paljonko liikearvon arvo on oikeasti alentunut. (Balachandran ym. 2004, 135.)

Kolmannen koulukunnan ajatukset mukailevat poistokäytäntöä, jolloin liikearvo tulisi poistaa systemaattisesti tietyn ajanjakson ajalla. Systemaattisen poistokäytännön kannattajien mukaan menetelmä on hyvä, koska kirjanpidon ensisijaisen tehtävän mukaisesti kustannusten ja tuottojen tulisi vastata toisiaan. Siten liikearvosta tulisi tehdä poistoja, jotta siitä saatavat voitot voidaan kohdistaa tietyille kustannuksille. (Wiese 2019, 110.) Näkemyksen edustajat ajattelevat myös, että johtoa olisi vaadittava perustelemaan yritysostot osoittamalla, että yritysostoista kertyneet rahavarat ylittävät ostosta aiheutuvat kustannukset sekä sen, miksi samanlaista yritystä ei perusteta itse. Koulukunnan mukaan kysymys on ylipäättään yritysostojen intresseistä: kokonaan uuden yrityksen rakentaminen on kallista, joka voidaan välttää yrityskaupan seurauksena ja lisäksi saadaan yrityskaupan seurauksena haltuun liikearvoa, jota muutoin ei välttämättä olisi saavutettavissa. Toisin sanoen yritykset ovat valmiita maksamaan enemmän jo valmiista yrityksestä kuin perustamaan kokonaan uuden. (Balachandran ym. 2004, 135.)

Kaiken kaikkiaan nykyinen liikearvon kirjanpidollinen käsittely noudattaa osittain toisen- sekä kolmannen koulukunnan ajatuksia, jolloin liikearvon poisto ei ole tarpeellinen vaan erää olisi tarkoituksenmukaisesti pidettävä organisaation taseessa hankintameno-

olettaman mukaisesti. (Carlin & Finch 2011, 369-370.) Lisäksi Balachandran ym. (2004, 135) haluavat huomauttaa, että organisaatiot saattavat kohdata eri koulukuntien takia ongelmia liikearvontestauksessa. Myös Leitoniene ym. (2016, 418) mukaan näkemyserot hankaloittavat liikearvontestausta ja sen pohjalta tehtävää päätöksentekoa. Siten yritykset tekevät usein päätöksiä liikearvon arvonalentumisesta ja sen käsittelystä toisin kuin kirjanpitostandardit määräävät. (Leitoniene ym. 2016, 418-419.)

Yleisesti voidaan todeta, että yrityksen tulee kirjata varallisuuteensa vain yrityskaupoissa syntyvää liikearvoa: ostettavan yrityksen sisäinen liikearvo on hankkivan yrityksen ”normaalia” liikearvoa. Se, miksi vain ostettua liikearvoa käsitellään hankkivan yrityksen kirjanpidossa, eikä sisäisesti syntyvää liikearvoa, johtuu Leen (1993, 80) mukaan osittain kirjanpitäjien konservatismista ja pelosta siitä, että liikearvo on kuvitteellinen kuin myös IFRS (2016, 840-858) mukaisesti sisäisen liikearvon aineettomasta, yksilöimättömästä olemuksesta. Toisin sanoen kirjanpitäjät sekä sääntelyelimet tiedostavat liikearvon hankalan kirjanpidollisen käsittelyn. Käytännössä liikearvo sisältää usein muun muassa epäselviä kustannuksia, subjektiivisuutta ja se on vaikeasti todennettavissa. Lisäksi ongelmat liikearvon vuosittain tehtävässä testauksessa, mikä perustuu oletuksiin ja arvioihin tulevaisuuden tuotoista, ovat syitä, miksi pelkästään ostettua liikearvoa käsitellään kirjanpidossa. (Lee 1993, 80-81.)

2.3 Liikearvon IFRS 3 ja IAS 36 mukainen käsittely

Liikearvon lainmukainen tulkinta, käsittely ja sääntely nojaa IFRS 3 Liiketoimintojen yhdistäminen ja IAS 36 omaisuuserien arvonalentuminen -standardeihin. Käytännön tasolla kyseisiä standardeja tulisi käyttää ja tulkita liikearvon tarkastelussa rinnakkain sen sijaan, että standardeja tulkittaisiin yksittäin (IFRS, 2016). IAS 36 mukainen sääntely koskee hankittuja varoja ja velkoja, joiden tulee olla arvostettu käypään arvoon hankkivan yrityksen taseessa. Sen sijaan IFRS 3 -standardin mukaan omaisuuserien on täytettävä tunnistuksen kriteerit, huolimatta siitä, onko hankittua varallisuutta tunnistettu aikaisemmin oston kohteena olevassa yrityksessä vai ei. Tämä tarkoittaa sitä, että oston kohteena olevan yrityksen taseessa ei ole esitetty sellaisia omaisuuseriä, joita vastaavasti voidaan kirjata yritysostotilanteessa liikearvoksi hankkivan yrityksen taseeseen, jos kauppahinta ylittää ostettavan yhtiön yksilöitävissä olevan varallisuuden käyvän arvon. Toisin sanoen organisaation on yrityskaupan seurauksena tunnistettava kaikki ne omaisuuserät, jotka täyttävät yksilöitävyyden ja tunnistettavuuden kriteerit ja jotka voidaan yksinään esittää yhtiön taseessa. Vastaavasti kaikki se ”ylimääräinen” aineeton varallisuus, jolla nähdään olevan jotain arvoa ja jota organisaatio ei voi tunnistaa yksinään taseeseen, tulee kirjata liikearvoksi. Näin ollen organisaatiot perustelevat maksetun kauppahinnan ja

nettovarallisuuden välistä erotusta liikearvolla, jonka nähdään olevan jo aiemmin mainittu aineeton taloudellinen lisäarvo. (Petersen & Plenborg 2010, 422; Bugeja & Gallery 2006, 521.)

Hankkivan organisaation on IAS 36 -standardin mukaisesti vuosittain suoritettava arvonalentumistestaus liikearvolle. Arvonalentumistestauksen tarkoituksena on testata liikearvon kerrytettävissä oleva rahamäärä ja siten tulosten tulisi olla perusta omaisuuserän tasearvolle. Laskelmien tuloksena organisaatio ymmärtää ja saa paremman käsityksen siitä, onko liikearvon arvo alentunut vai ei. (Petersen & Plenborg 2010, 422.) IAS 36 standardin mukainen liikearvon arvo on alentunut silloin, kun erän kirjanpitoarvo ylittää siitä kerrytettävissä olevan rahamäärän (Toivonen 2018; IFRS 2016, 842). Toisin sanoen kirjanpitoarvo, eli tasearvo, on tällöin suurempi kuin omaisuuserän käypäarvo ja jotta liikearvon arvonalentuminen voitaisiin saada selville, tulee organisaation jokaisen raportointikauden aikana arvioitava, onko liikearvon arvonalentumisesta viitteitä (Bugeja & Gallery 2006, 521).

Liikearvoa ei voida kuitenkaan testata erillisenä omaisuuseränä muista, koska se edustaa yrityksen resurssia, jota ei voida mitata ja tunnistaa luotettavasti: liikearvon nähdään liittyvän voimakkaasti yrityksen muihin varallisuuseriin, kuten aiemmin mainittuihin henkilöstöön, osaamiseen, sopimuksiin, markkinoihin sekä sen sidosryhmiin, joita ei voida ostettavassa yrityksessä kirjata varallisuudeksi. (Toivonen, 2018.) Siten herää kysymys, miten liiketoimintaa hankkineet organisaatiot voivat suorittaa tarkkoja ennustuksia liikearvon tulevaisuuden tuotoista, kun erä koostuu resursseista, joita ei voida yksilöidä ja jotka sellaisenaan eivät täytä taseen kirjaamisvaatimuksia. Lisäksi Raju ym. (2006, 341) mainitsevat artikkelissaan olevan erittäin hankalaa arvioida sellaisen erän, kuten liikearvon, tulevaisuuden tuottoja, kun itse erä ei yksinään tuota mitään. Toisin sanoen liikearvo vaatii organisaation ympärilleen, jotta se ylipäätään kerryttää kassavirtoja. (Raju ym. 2006, 341.) Täten arvonalentumistestausta varten liikearvo on kohdistettava hankinta-ajankohdasta lähtien niille yksittäisille rahavirtaa tuottaville yksiköille tai yksittäiselle yksikölle (Cash Generating Unit, CGU), joiden odotetaan hyötyvän liiketoimintojen yhdistämisestä johtuvista synergiaeduista. Tarkoituksena on selvittää, kuka ja mikä hyötyy liikearvosta: liikearvon tulevaisuuden tuottojen arviointi on siis liikearvon arvonalentumistestausta. (IFRS 2016, 858.) Yksittäinen pienin rahavirtaa tuottava yksikkö voi olla jokin tietty taseen erä (Bugeja & Gallery 2006, 522). Vastaavasti laueamman määritelmän mukaan rahavirtaa tuottava yksikkö voi olla myös kokonaan oma tulosityksikkönsä. Kuitenkin käytännössä organisaatiot kohdistavat liiketoimintakaupan seurauksena syntynyttä liikearvoa yleensä pelkästään kokonaiselle liiketoimintayksikölle, huolimatta siitä, että koko hankkiva organisaatio saa synergiaetuja liiketoimintakaupan seurauksena. (Huikku ym. 2017, 74; Toivonen, 2018.)

IFRS-standardit ottavat huomioon sen, että liikearvo ei kerrytä rahavirtoja muista omaisuuseristä riippumattomasti ja se vaikuttaa myös usein muiden yksiköiden

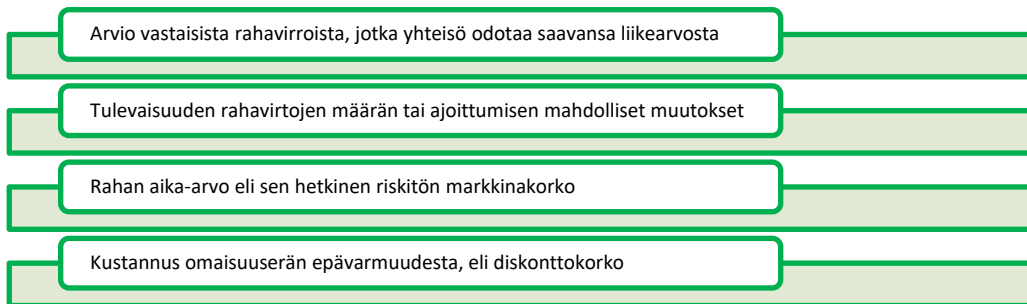
rahavirtoihin (Bloom 2009, 382). Siten IFRS-standardit pakottavat organisaatiot selvittämään ja kohdistamaan ne liikearvon tuotot, jotka liittyvät organisaation muihin yksiköihin sekä myös ne, jotka kohdistuvat itse emoyhtiöön. Käytännössä liikearvo vaikuttaa laajalti organisaatioon sekä sen tytäryhtiöihin, sillä se voi kohdata yritysoston seurauksena muun muassa vähemmän kilpailua markkinoilla ja siten kasvattaa kilpailuetuaan. (Toivonen, 2018.) On myös usein tilanteita, jolloin liikearvon kohdistamisperusteet eivät ole selkeät ja organisaatio ei kykene kohdistamaan liikearvoa muulla kuin keinotekoisella perusteella rahavirtaa tuottaville yksiköille, kuten tietyin prosentiosuuksin emoyhtiön ja tytäryhtiön välillä. Kohdistamisperusteet voivat olla epäselvät, vaikka liikearvo itsessään kuitenkin liittyisi melko vahvasti yksikön kerrytettävissä oleviin rahamääriin. (IFRS 2016, 858.)

Kerrytettävissä oleva rahamäärä ja liikearvon tulevaisuuden tuottoennusteet nähdään olevan synonyymejä tässä kontekstissa ja, jos rahavirtaa tuottavan yksikön, johon liikearvoa on kohdistettu, tulevaisuuden tuottoennusteet ovat alhaisemmat, kuin sen kirjanpitoarvo antaa olettaa, tulee liikearvosta tehdä arvonalentuminen. (André ym. 2016, 332.) Arvonalentumistappio kirjataan kuluvan tilikauden kuluksi, joka siten rasittaa yrityksen tilikauden tulosta ja se on kohdistettava vähentämään yksikön tai yksikköjen omaisuuserien kirjanpitoarvoa tietyssä järjestyksessä: ensin vähentämään rahavirtaa tuottavalle yksikölle kohdistetun liikearvon kirjanpitoarvoa ja tämän jälkeen yksikön muille omaisuuserille tasasuhteisesti yksittäisten omaisuuserien kirjanpitoarvojen perusteella. Kun kohdistetaan arvonalentumistappiota, liikearvon kirjanpitoarvoa ei saa vähentää niin paljon, että se alittaisi omaisuuserän käyvän arvon, käyttöarvon tai erän arvo olisi negatiivinen. Sen sijaan, jos tulevaisuuden tuottoennuste on korkeampi kuin liikearvon kirjanpitoarvo, organisaation ei tarvitse itse omaisuuseränä liikearvolle tehdä mitään muuta kuin raportoida laskelmat, niiden perusteet ja miten kerrytettävissä oleva rahamäärä on määritetty. (Petersen & Plenborg 2010, 422; IFRS 2016, 863.)

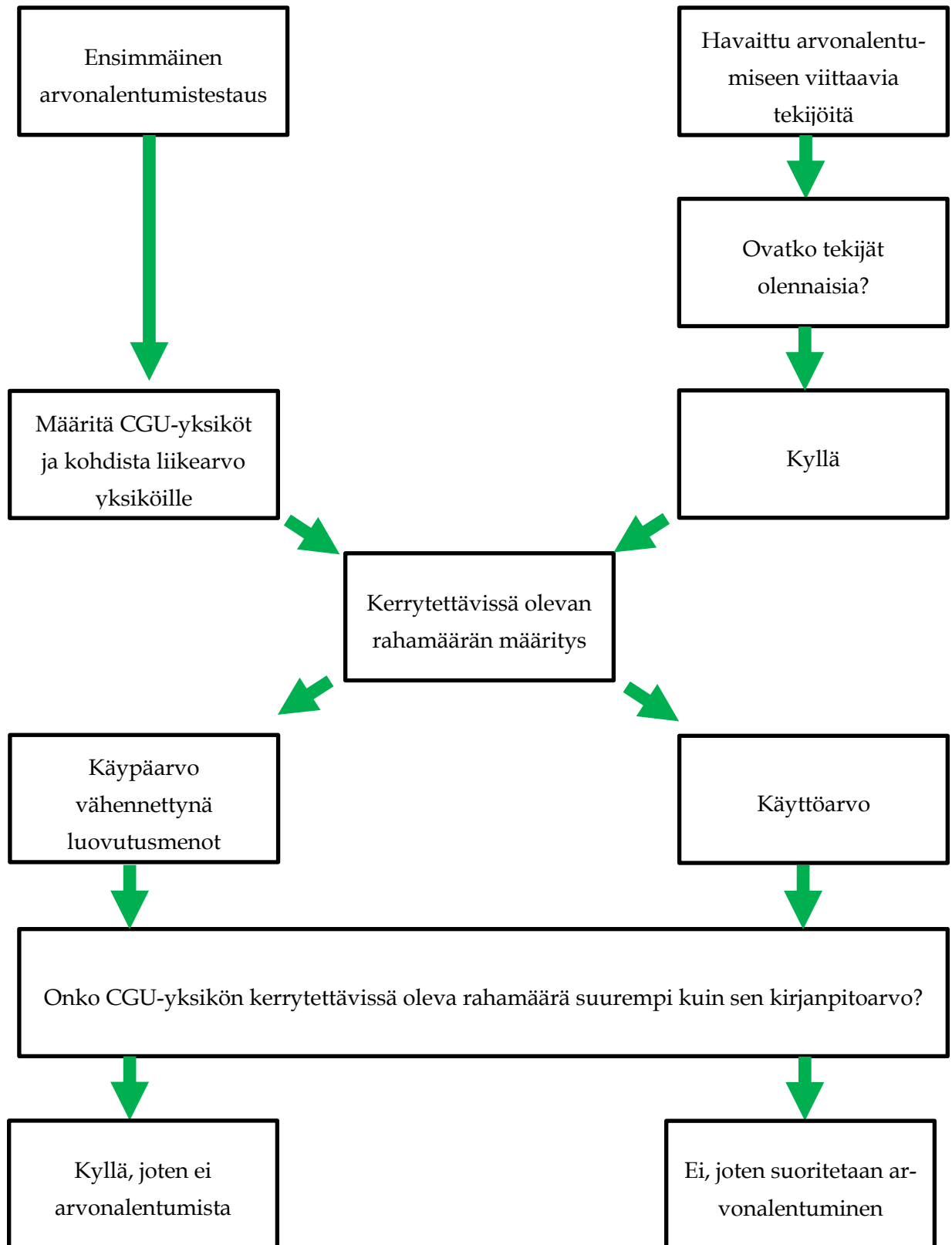
Omaisuuserän tai rahavirtayksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä on joko omaisuuserän käyttöarvo tai käypä arvo. Jako sen välillä, käytetäänkö omaisuuserän käyttöarvoa vai käypää arvoa, valitaan sen mukaan, kumpi eristä antaa korkeamman arvon. Kuitenkin yleisen käsityksen mukaan, käypä arvo on maailmanlaajuisesti suositumpi menetelmä. Käyttöarvo kuvastaa sellaisten tekijöiden vaikutuksia, jotka koskevat juuri kyseistä yhteisöä, eikä siten ole sovellettavissa yhteisöihin universaalisti. Toisin sanoen käyvän arvon ei nähdä edustavan sitä lisäarvoa, jota liikearvon nähdään tuovan organisaatiolle. (Toivonen 2018; IFRS 2016, 851-852.)

Kun yhteisö määrittää liikearvon käyttöarvoa (kerrytettävissä olevaa rahamäärää) on sen otettava IFRS (2016, 847) mukaan huomioon seuraavat neljä osatekijää:

Taulukko 2 Kerrytettävissä olevan rahamäärän neljä osatekijää (Mukaiillen IFRS 2016, 847)

Organisaation määrittäessä rahavirtayksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä, tulee organisaation arvioida, onko liikearvon tasearvo pienempi kuin käypä arvo eli kirjanpitoarvo. Toisin sanoen liikearvon arvoa ei määritetä, vaan arvonalennustestauksen tarkoituksena on testata, kantaako rahavirtaa tuottavista yksiköistä saatavat rahavirrat omaisuuserän tasearvon. (Avallone & Quagli 2015, 109.) Kuvio 1 havainnollistaa arvonalentumisprosessia käytännössä. Eri vaiheiden tarkoituksena on kuvastaa niitä prosessin kriittisiä vaiheita, joita organisaation on käytävä läpi. Jos kirjanpitoarvon nähdään olevan korkeampi kuin kerrytettävissä oleva rahamäärä, tulee organisaation tehdä liikearvosta arvonalentuminen.

Kuvio 1 Organisaation arvontestausprosessi käytännössä

Kuviosta 1 voidaan havaita, että arvonalentumistestauksen prosessin jokaiseen vaiheeseen liittyy johdon arviointia. Erityisesti kerrytettävissä olevan rahamäärän

määrittämiseen, jolloin organisaatio kohtaa haasteita tulevien tuottojen ennustamisessa, kuten aikaulottuvuuden sekä diskonttokertoimien valinnassa. Lisäksi Kuviosta 1 voidaan päätellä rahavirtaa tuottavien yksiköiden kerrytettävissä olevan rahamäärän olevan arvonalennustestauksen tärkein toimenpide, koska sen perusteella organisaatio testaa käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotuksen. (Petersen & Plenborg 2010, 422.) Näin ollen on erityisen tärkeää, että yhteisön määrittäessä käyttö- tai käypää arvoa, on sen määriteltävä ennakoituvat rahavirrat siten, että ne perustuvat järkeviin ja nimenomaan perusteltavissa oleviin oletuksiin, jotka on johdettavissa yrityksen muista prosesseista. (Lhaopadchan 2010, 126). IFRS-standardit painottavat, että ennakoituvat rahavirrat edustavat johdon parasta arviota erilaisista taloudellisista olosuhteista, jotka vallitsevat omaisuuserän jäljellä olevan taloudellisena vaikutusaikana. Myös erityisesti ulkopuolelta tulevalle vahvistukselle, kuten konsulttien tai tilintarkastajien hyväksynnälle, annetaan merkittävää painoarvoa. (IFRS 2016, 848.) Lisäksi johdon tulee määrittää ennakoitavissa olevat rahavirrat siten, että ne perustuvat viimeisimpiin hyväksytyihin budjetteihin ja ennusteisiin viiden vuoden ajanjaksolta. Vastaavasti yleensä yli viiden vuoden jälkeen ennusteet ja budjetit eivät ole tarkkoja ja luotettavia. Näin ollen viittä vuotta pidemmältä ajanjaksolta, ennakoitavissa olevat rahamäärät ovat pitkälti johdon arvion, keskimääräisen makroekonomisen kehityksen sekä tulevaisuuden näkymien varassa. (IFRS 2016, 848.) Siten voidaan todeta liikearvontestausprosessiin osallistuvan paljon eri tahoja organisaation sisältä sekä ulkopuolelta ja joilla jokaisella on omat intressinsä testauksen toteuttamiselle ja päätöksenteolle. Lisäksi Bugeja ja Gallery (2006, 522) tuovat tutkimuksessaan esille, miten ositettu liikearvo ei ole heti havaittavissa yritysoston jälkeen, joten erilaisten arvioiden paikansapitävyyttä tulee tarkastella kriittisesti, sillä arviot vaihtelevat suuresti taloudellisten sekä toiminnallisten olosuhteiden, strategisten päätösten ja monien muiden makroekonomisten tekijöiden mukaan. (Bugeja & Gallery 2006, 522.) Siten useiden osallistujien lisäksi liikearvontestaukseen ja raportointiin liittyy paljon ongelmia, joita organisaatio kohtaa suunnitellussa ja päättäessään liikearvontestauksen toteutuksesta ja käyvästä arvosta.

2.4 Liikearvo käytännössä ja siihen kohdistunut kritiikki

Tase ja tuloslaskelma muodostavat tilinpäätöksen rungon, ja taseelle sekä tuloslaskelmalle on määritetty tietyt muodolliset vaatimukset, standardit, sääntelyelinten toimesta. Standardit ovat luonteeltaan erilaisia ja ne voidaan jakaa luonteensa mukaan kahtia: kaiken kattaviin sekä tulkintaa vaativiin standardeihin. Liikearvoon liittyvät IAS 36- ja IFRS 3 -standardit nähdään edustavan näistä jälkimmäistä. (Mouck 2004, 525). Siten liikearvon standardit nähdään olevan objektiivisesti puutteellisia ja standardien luonne pakottaa organisaatioita tulkitsemaan niitä, jolloin tulkinnanvaraisuuden myötä toimintaan liittyy

arvioita, ennusteita ja näkemyksiä, jotka heikentävät huomattavasti informaation laatua. (Mouck 2004, 525; Hines 1988, 254.)

Yleisesti voidaan todeta tilinpäätöksen olevan yksi ulkoisen laskentatoimen tärkeimpiä palasia. Tämä ”palanen” koostuu Hinesin (1988, 254) mukaan ihmisen muodostamista vielä pienemmistä palasista ja taas pienemmistä palasista ja loppuen lopuksi ihminen on näiden pienen pienten palasien luoja. Kun nämä laskentatoimen ”palaset” ovat ihmisen luomia ja sen lisäksi laskentatoimen ollessa matemaattista, on selvää, että laskentatoimi on helposti muokattavissa. Toisin sanoen 10 voidaan helposti muokata muotoon 100. (Huikka ym. 2017, 69.) Siten johtajien on helppo manipuloida lukuja, jotta tavoitteet saavutetaan. Liikearvoon liittyvää manipulointia on pyritty sääntelemään kansainvälisten sääntelyelinten kautta ja pyrkimys parempaan liikearvon raportoinnin läpinäkyvyyteen on ollut esillä pitkään. Lisäksi tiedon kumuloituvuutta sekä luotettavuutta on pyritty parantamaan käsitteellisten viitekehysten avulla. (Bassam & Osama 2014, 156.) Huolimatta sääntelyelinten uudistuksista, usein edelleen on tilanteita, jolloin liikearvoon liittyvää päätöksentekoa ohjaa tiettyjen henkilöiden intressit. On myös osoitettavissa, että organisaation johdon henkilökohtaiset intressit voivat muuttua organisaation omiksi intresseiksi. (Huikka ym. 2017, 69.) Kuitenkin organisaatio Hinesin (1988, 254) mukaan, ennemmin tai myöhemmin, venyttää intressejään liian pitkälle ja kun tämä käy ilmi, yhtiön sidosryhmät alkavat kyseenalaistamaan laskentakäytäntöitä. Esimerkiksi General Electric kirjasi toimitusjohtajan vaihdon yhteydessä alas 23 miljardia liikearvoa. Päätös massiivisesta liikearvon arvonalentumisesta hämmästytti: osa sidosryhmistä kyseenalasti General Electricin aikaisempia laskentakäytäntöjä. Heräsi kysymys, josko yhtiön manipulointi ylettyisi taseen muihinkin varallisuuseriin. Kattavan tutkimuksen tuloksena kävi ilmi, että tämä yli 23 miljardia oli ollut usean vuoden täysin tuloa tuottamatonta varallisuutta, joka johti sidosryhmien luottamuskatoon, jota edelleen reflektoi General Electricin osakekurssi, joka laski alaskirjauspäivänä 50% pysytellen yli vuoden jälkeen vastaavalla, alhaisella tasolla. (The Financial Times 2018.) Siten edellisen esimerkin tavoin, kun organisaatio venyttää intressejään liian pitkälle, organisaation viestintään ja taloudellisiin lukuihin sekä itse organisaatioon luotetaan entistä vähemmän. (Huikka ym. 2017, 69.) Lisäksi Pajusen ja Saastamoisen (2013, 247) mukaan arvonalennukset ovat todennäköisempiä organisaatioissa, joiden johdon toimikaudet ovat lyhyempiä, Toivosen (2018) mukaan Helsingin pörssi-yhtiöillä on taseessaan 37 miljardia liikearvoa, joka on lähes kaksi kertaa yhtiöiden liiketulokset laskettuna yhteen. Siten voidaan miettiä, käytävätkö organisaatiot hyödykseen liikearvon sääntelyn- ja arvonalentumistestauksen objektiivisuuden puutetta ja indikoiko taseessa olevan liikearvon suhteellinen suuri määrä tuloksen manipulointia.

Historialla on tapana toistaa itseään: nykyiset liikearvoon liittyvät IFRS-standardit ovat saaneet osakseen huomattavaa kritiikkiä. Li ja Sloan (2017, 965) artikkelissaan puoltavat tätä kritiikkiä ja mainitsevat, että siirtyminen liikearvon käsittelyssä kohti IFRS-

näkökulmaa ei pidä kuitenkaan nähdä luontaisena siirtymisenä kohti parempaa liikearvon arvostustekniikkaa. Tutkijat ovat todenneet, että IFRS-standardien liikearvoon liittyvässä viitekehysessä ilmenee liikearvon raportointiin sekä arvonalentumisstandardeihin liittyviä teknisiä puutteita, kuten arviointeja ja tulkinnanvaraisuutta, joka väistämättä johtaa virheelliseen päätöksentekoon. Toisin sanoen kritisointi IFRS:n sekä US GAAP:n liikearvon arvonalentumistestausjärjestelmien käsitteellisille perusteille ja käytännön seurauksille on ollut suhteellisen laajaa. Kritisoijat ovat muun muassa ottaneet kantaa siihen, miten IAS 36 antaa kirjanpitovelvolliselle mahdollisuuden aggressiiviseen tuloksen manipulointiin sekä omaisuusarvojen yliarvostukseen, sillä johdolle annetaan suuri vastuu liikearvontestauksessa. (Carlin & Finch 2011, 369.) Lisäksi yksi silmiinpistävä piirre nykyisten standardien mukaisessa liikearvon käsittelyssä on sen kertaluonteisen monimutkaisuuden lisääntyminen verrattuna edellisiin käytäntöihin. Ennen IFRS-standardeita liikearvo tuli poistaa poistomenetelmällä sen vaikutusajalla, korkeintaan 10 vuoden ajanjakson ajalla. (Li & Sloan 2017, 965.) Käytäntö nähtiin yksinkertaisena, sillä myös yrityksen muut omaisuuserät, kuten koneet & kalusto, poistettiin ja poistetaan edelleen tämän poistokäytännön mukaisesti. Kuitenkin edellisen poistokäytännön vallitessa yritykset pyrkivät poistamaan liikearvon keskimäärin alle 10 vuoden aikajänteellä, sillä vallitsi ideologia, jossa organisaatiot ajattelivat liikearvon eränä, josta tulisi päästä mahdollisimman nopeasti eroon. Toisaalta liikearvon poistomenetelmä ei tunnistanut niitä yrityskaupassa syntyviä synergiaetuja ja vuosittaiset poistot rasittivat tulosta huomattavasti. Nykyinen liikearvon arvontestausjärjestelmä pakottaakin organisaatiot navigoimaan ja tekemään päätöksiä useista vaikeista ja kiistanalaisista muuttujista, jotka lisäävät liikearvon kertaluonteista monimutkaisuutta ja vaikeuttavat päätöksentekoa huomattavasti. (Carlin & Finch 2011, 369.)

Sidosryhmät ovat kiinnostuneita liikearvon tulevaisuuden tuottopotentialista, sillä se indikoi muun muassa johdon kyvykkyyttä ja taloudellista onnistumista ja parempaa vastinetta sijoitetulle pääomalle. (IFRS 2016, 848; Huikka 2017, 72.) Tässä kohtaa on otettava huomioon yrityskaupan luonne, sillä harvoin organisaatiot hankkivat yritystä, jonka elinkaari olisi pienempi kuin viisi vuotta. Näin ollen herää kysymys, miten liikearvon ennusteet yli viiden vuoden ajanjaksolta ovat johdettavissa? Organisaatiot ovat selitelleet laskelmien paikkansapitävyyttä sitomalla laskelmat yrityksen strategiaan sekä talouden- ja markkinoiden kehitysnäkymiin, keskimäärin 1,5% vuotuisen kasvuvauhtiin ja jos kasvu on tulevaisuudessa nopeampaa, ovat yritykset pyrkineet objektiivisesti selittämään, miten lukuihin on päädytty. Näin ollen, miten objektiivisen kuvan standardi tulkitsijalleen antaa, jos standardin mukaisesti liikearvon objektiivisuus nojaa pitkälti johdon arvioon sekä kyvykkyyteen selittää järkeenkäyvästi, miksi liikearvon arvo ja siten tulevaisuuden kasvunäkymät ovat sellaisia kuin johto ne näkevät. Historia kuitenkin osoittaa, että on erittäin harvinaista, että pitkällä aikavälillä yritys voisi kasvaa nopeammin kuin keskimääräinen pitkänaikavälin toteutunut kasvuvauhti. (IFRS 2016, 848.) IAS 36 -

standardissa oleva maininta keskimääräisestä pitkän aikavälin kasvuvauhdista tuntuu olevan juuri se, mikä organisaatiolta ja tilintarkastajilta on unohtunut, ja jota suhteellisen korkeat liikearvon tasearvot indikoivat. Siten tuottojen ennusteet yli viideltä vuodelta antavat organisaation johdolle massiivisen tilaisuuden parannella lukuja tulevaisuuteen sijoittuvien arvioiden ja tulkintojen perusteella. Toisin sanoen organisaatio voi suhteellisen helposti selittää miksi tiettyyn liikearvon arvoon on päädytty tai miksi liikearvosta ei arvonalentumista tehdä. (Huikka 2017, 76-77.) Tästä johtuen nykyinen liikearvon arvonalentumistestaukseen suuntautunut tutkimus keskittyy liikearvon arvonalentumisen toteuttamiseen, sen mittaamiseen ja liikearvon arvonalentumisen raportoinnin yhteensopivuusongelmiin. (Carlin & Finch 2011, 369-370.) Tämä kuvastaa hyvin sitä, mitä jo 1700-luvulla on ollut huomattavissa: liikearvon luonne on epävakaa. (Carlin & Finch 2011, 369-370)

Kokonaisliikearvo voidaan siis hankinta-ajankohtana määrittää yrityksen yksilöitävissä olevan nettovarallisuuden käyvän arvon ja yrityksen markkina-arvon erotuksena, mutta kun yhteenlasketusta kokonaisliikearvosta erotellaan sisäisesti syntynyt liikearvo, syntyy siitä laskentaosaston mielivaltainen allokointiprosessi. Esimerkiksi, yritys omistaa 250 000 euron ajoneuvon, josta tehdään 25% vuotuinen poisto. Jos kuvitellaan, että auton tasearvo on viiden vuoden kuluttua noin 60 000 euroa, mutta sen markkina-arvo on 180 000 euroa. Näin ollen se, miten yritysostossa tällainen otetaan huomioon, vaikuttaa suuresti siihen, miten liikearvo muodostuu. Yleisin ja helpoin tapa on sisällyttää ajoneuvon kirjanpidon ja markkina-arvon erotus ostettavan yrityksen sisäisesti syntyvään liikearvoon. Organisaatiot harvoin osaavat siis tunnistaa sitä liikearvoa, joka syntyy oikeasti sisäisesti ja sitä, joka syntyy vain alhaisten tasearvojen perusteella, siis itse fyysisestä varallisuudesta. (Zhang 2013, 1809-1810.) Siten IFRS-standardien mukainen arvonalentumistestaus ikään kuin poistaa tarpeen arvioida ostetun liikearvon arvoa yritysoston jälkeen, mutta tosiasiallisesti se johtaa sisäisen liikearvon tunnistamiseen ja hyötyihin, jotka liittyvät aineellisten hyödykkeiden aliarvostettuihin kirjanpitoarvoihin. Bugeja ja Gallery (2005, 522) ehdottavatkin, että ehkä ainoa tapa varmistua, edustaako liikearvo vielä yritysoston jälkeen samaa taloudellista hyötyä kuin ennen yrityskauppaa, on testata, hinnoitteleeko markkinat sitä seuraavina vuosina. (Bugeja & Gallery 2006, 522.)

IASB sekä FASB luovat viitekehyksen ulkoiselle laskentatoimelle, jotta organisaatiot täyttäisivät heille asetetut raportointi vaatimukset ja jotta jokaisen sidosryhmän tarpeet tulisivat täytettyä. (The IFRS Foundation). Yleisesti siis kirjanpidon, kuten myös liikearvon kirjanpidollisen käsittelyn, sääntelyä voidaan verrata pelin, kuten jalkapallopeleihin, sääntöihin: siten kun säännöt ovat vahvistettu ja näiden sääntöjen puitteissa toimitaan, voidaan tämä sääntöjen mukainen toiminta nähdä tietoteoreettisesti (epistemologisesti) objektiiviseksi suhteessa sääntöihin huolimatta siitä, että itse säännöillä ei niinkään ole objektiivista, yleispätevää perustaa. Esimerkiksi, jos yrityskauppa nähdään epäonnistuneena ja siitä huolimatta organisaatio ei kirjaa liikearvon arvonalentumistappiota,

nähdään organisaation toiminnan olevan subjektiivista ja opportunistista. Vastaavasti, jos tilannetta tarkastellaan päinvastoin, voidaan ajatella, että puutteet sääntelyn objektiivisuudessa esiintyy silloin, kun se mahdollistaa opportunistisen käyttäytymisen suhteellisen helposti. (Mouck 2004, 525.) Siten voidaan todeta, että nykyisiltä liikearvoon liittyviltä standardeilta puuttuu objektiivisuutta, sillä se mahdollistaa opportunistisen toiminnan puutteellisen sääntelyn lisäksi. Sääntelyn objektiivisuuden puute ei kuitenkaan tee liikearvon raportoinnista hyödytöntä, sillä kaiken kaikkiaan taloudellisen raportoinnin voidaan yleisesti nähdä olevan epäselvää, joten sellaisenaan liikearvo voidaan nähdä ainakin jollain tasolla indikoivan sitä todellisuutta, joka on olemassa. Toisaalta se, miten sidosryhmät raportoinnin kokevat, riippuu vastaanottajasta itsestään, mutta myös siitä, rakentaako yritys raportointinsa enemmän vai vähemmän luotettavasti: perustuuko taloudelliset tapahtumat todennettaviin jälkiin ja empiiriseen aineistoon, vai ohjaako tiettyjen henkilöiden intressit organisaation tavoitteita, toimintaa ja päätöksentekoa. (Mouck 2004, 525; Hines 1988, 254-256.) Näin ollen Mouckin (2004, 525) ja Hinesin (1988, 257) mukaan sääntelyelimillä, kuten FASB ja IASB, on merkittävä rooli taloudellisen raportoinnin todellisuuden rakentamisessa ja ylläpitämisessä, sillä koko liiketaloudellinen todellisuus on riippuvainen todellisuutta kommunikoivasta kirjanpidosta: sääntelyelinten tarkoituksena on harmonisoida kansainvälisesti tilinpäätöskäytännöt siten, että kirjanpidon numeerinen data kuvastaa mahdollisimman totuudenmukaisesti yritystä. Lisäksi standardien tulisi muodostaa yleinen viitekehys sille, miten organisaatioiden tulisi täyttää sen velvoitteet. Organisaatioiden tulee siis tulkita näitä standardeja mahdollisimman todellisen kuvan luomiseksi. (Pörssisäätiö 2005, 3-5.) Tämän takia sääntelyelinten muodostamat viitekehukset nähdään usein vain viitekehysinä ja organisaation toiminta ja päätöksenteko perustuu muihin ohjaaviin tekijöihin, kuten prosesseihin osallistuvien intresseihin, jotka osakseen muodostavat ongelmia. Näin ollen organisaation on navigoitava monien ongelmien ja niihin vaikuttavien tekijöiden läpi ja tehdä saadun informaation perusteella päätöksiä. Toisaalta sääntelyelinten intressinä on jatkuvasti liikearvon sääntöjen muuttaminen siten, että liikearvon ”peli” ja päätöksenteko olisi ainakin jollain tasolla hyväksyttävän todellisuuden käsityksen rajoissa. (Mouck 2004, 525.)

3 LIIKEARVON ARVONALENTUMISTESTAUS JA RAPORTOINTI

3.1 Liikearvon arvonalentumistestaus ja tarkoitus

Liikearvo ja liikearvon arvonalentumistestaus sekä niistä raportoidut tiedot korostuvat tilanteissa, joissa liikearvo tulisi kirjata taseesta alas ja siten ne ovat erityisen tärkeässä asemassa, kun tarkastellaan yrityksen tilinpäätöksen oikeellisuutta (Hevas & Karampinis 2014, 96-98; KPMG 2016). Siirtyminen vuosittaiseen liikearvon arvonalentumistestaukseen Hayn ja Hughesin (2006, 225-226) tutkimuksen mukaan oli tarpeellista, sillä vain 50% ostettavan yrityksen varallisuudesta pystyttiin jollain tasolla luotettavasti tunnistamaan ennen uusinta käytäntöä. Liikearvon arvonalentumistestauksen tarkoituksena onkin, tunnistamisen ja luotettavuuden lisäksi, tuoda esille se tulevaisuuden arvo, jonka organisaation on mahdollista saavuttaa ja jotta tämä arvo olisi jollain tasolla todennettavissa, on liikearvon perustuttava yrityksen kirjanpitoon (Li 2016, 46). Kuitenkin liikearvon arvoon liittyy taloudellisen kirjanpidon lisäksi monia muita ulkoisia ja sisäisiä ulottuvuuksia, ja siten liikearvon arvonalentumistestauksissa taloudellinen kirjanpito nähdään prosessina, jossa löydetään, määritetään, vakautetaan ja lasketaan jälkiä, jotka on usein löydettävä yrityksen tilinpäätösten ja kirjanpidon infrastruktuurin ulkopuolelta, kuten asiakassuhteista. Tällöin nousee esille yhä tilanteita, joissa yksittäisen rahavirtaa tuottavan yksikön osalta on haastavaa löytää tarpeeksi vertailukelpoista informaatiota, joka voi johtaa informaation epäsymmetriaan ja oman edun tavoitteluun. (Huikku ym. 2017, 70-72; KPMG 2016.)

Yksilöt ovat taipuvaisia opportunistiselle käyttäytymiselle useammin kuin he itse huomaavat, esimerkiksi omaisuuttaan myytäessä, yksilö kysyy usein itseltään: kannattaako minun kertoa ihan kaikkea? (Fennimore 2017, 1629-1631). Kuten yksilöt, myös organisaatiot hankkivat omaisuutta siksi, koska sen odotetaan parantavan tulevaisuudessa varallisuutta, siis kassavirtoja ja liikearvoa voidaan tulkita tulevaisuudessa tapahtuvien investointien varallisuuden kasvuna: kasvun mahdollistava varallisuus nähdään investointina, jotka yritysoston kohteena oleva yritys oletetaan tekevän tulevaisuudessa (Vance 2010, 95). Siten, jotta organisaatiot pystyisivät näitä tulevaisuuden kassavirtoja arvostamaan, on käytettävä tiettyjä työkaluja arvon löytämiseksi. Näin ollen IASB sekä FASB ovat useasti todenneet, että nykyarvoon perustuva lähestymistapa nähdään parhaana vaihtoehtona liikearvon käyvän arvon määrittämiseksi yritysoston jälkeen. (Kumar ym. 2010, 366.) Siten liikearvon arvonalentumistestaus pohjautuu diskontatun kassavirran malliin, joka lähtee yksinkertaisesta oletuksesta liikkeelle: omaisuuserän arvo ei ole se, mitä joku on siitä valmis maksamaan, vaan se, miten sen odotetaan tuottavan rahavirtaa tulevaisuudessa, koska markkinainformaatiota ei ole saatavilla ja liikearvoa ei voida erikseen

myydä. Toisin sanoen omaisuuserät, joiden odotetut tulevaisuuden kassavirrat ovat korkeampia, ovat ne myös arvokkaampia omistajalleen. Lisäksi diskontattu kassavirtamalli on menetelmänä käyttökelpoinen sen arvioissa omaisuuserän riskiä ja epävarmuutta. (Damodaran 2006, 10; Kumar ym. 2010, 365.)

Diskontattuja kassavirtalaskelmia on sovellettu aikaisemmin organisaation rahoitusvaroihin- ja velkoihin, joissa odotetut tulevaisuuden rahavirrat ovat huomattavasti suurempia kuin liikearvontestauksessa. Kuitenkin rahoitusvarojen- ja velkojen diskontattujen kassavirtojen tulokset nähdään paljon luotettavampina kuin samaista mallia käytettäessä liikearvon arvonalentumisen testaamiseen, koska informaatiota ei ole helposti saatavilla ja yritykset eivät näe arvonalentumislaskelmilla pelaamisen niin suurena paheena. Myös se, että liikearvoa ei kyetä kohdentamaan yksikkötasolla oikein sekä käyttämällä universaaleja organisaation yleisiä diskonttokorkoja sen sijaan, että laskelmissa käytettäisiin juuri tietyille yksiköille määritettyjä muuttujia, aiheuttavat suurta epävarmuutta. Lisäksi liikearvon epämääräinen ja tulkinnanvarainen käsittely on johtanut siihen, että yrityksen sidosryhmät eivät ole kiinnittäneet omaisuuserään arvostamiseen niin suurta huomiota, vaikka se voi olla yleisesti organisaation suurin varallisuuserä. (Petersen & Plenborg 2010, 422.)

Vaikka liikearvo edustaakin vain yhtä yksittäistä omaisuuserää taseessa, sen arvostus on tärkeää, sillä se vaikuttaa myös koko yrityksen kassavirtaennusteisiin, riskitasoon ja siten epävarmuuteen (Hevas & Karampinis 2014, 96-98; Hayn & Hughes 2006, 225). Toisin sanoen, organisaatiot ovat tietoisia, että vaikka liikearvo olisi allokoitu kahdelle eri rahavirtaa tuottavalle yksiköille ja tulevaisuuden tuottojen nähdään heikkenevän, vaikuttaa se suoraan koko yrityksen kassavirtoihin, riskitasoon ja epävarmuuteen. Siten, jos organisaatio tekee liikearvon arvonalennuksen, ei se pelkästään vaikuta allokoitujen rahavirtaantuottavan yksikön, vaan koko organisaation kannattavuuteen. Edellä mainittujen lisäksi liikearvon aineeton ja vaikeasti mitattava olemus sekä sen kyvyttömyys itsenäisesti kerryttää kassavirtaa on johtanut siihen, että tilintarkastajat näkevät erittäin tärkeänä sisällyttää liikearvon arvonalentumistestaus osaksi analyyttistä tarkastusta. Lisäksi tilintarkastajilla nähdään olevan erittäin suuri rooli liikearvon todentamisessa, sillä täten sidosryhmät saavat tilintarkastuksen johdosta indikaatiota johdon kyvykkyydestä ja organisaation raportoinnin laadusta. Toisin sanoen liikearvon arvonalentumistestaus reflektoi koko organisaation tapaa raportoida, josta johtuu osittain sidosryhmien suuri kiinnostus liikearvoa kohtaan. (Hayn & Hughes 2006, 226; KPMG 2016.)

3.2 Arvonalentumistestauksen kriittiset komponentit

Rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevan rahamäärän arviointi tulisi perustua yksikön tulevaisuudessa oleviin riskeihin ja tuottoihin, sillä liikearvo edustaa

tulevaisuudessa olevaa jäännösarvoa, joka ei ole vielä toteutunut (Andersson ym. 2016, 118). Damodaran (2006, 27) haluaa huomauttaa, että organisaatiot usein tekevät tulevaisuuden ennusteita menneen, historiallisen tiedon pohjalta ja näin syntyy ajatusmalli, jossa organisaatiot ajattelevat menneiden vuosien antavan hyvän mittarin arvioida liikearvon tulevaisuuden tuottoja. Osakseen näin on ja historiallista suoriutumista ei voida sivuuttaa, mutta silloin, kun investoinnin (yritystoston) varallisuuden luonne muuttuu ajansaatossa, historialliset arviot riskistä ja omaisuuserästä eivät ole enää yhtä relevantteja. (Damodaran 2006, 27.)

Riski yleisesti arvonmäärittämisessä on erilaista: yleensä reaali maailmassa riski nähdään negatiivisena, kuten tuottojen menettämisenä. Kuitenkin riskiä tulisi tarkastella myös positiivisesti, siis siten, että on mahdollista saada parempaa tuottoa kuin on odotettu. (Damodaran 2006, 27.) Näin ollen, kuten arvonmäärittämisessä yleensä, myös liikearvon arvonalentumislaskelmiin liittyvät riskit voidaan jakaa yritystasolla yritysriskiksi sekä markkinatasolla markkinariskiksi. Yritysrisi on riski, joka kattaa kysynnän yrityksen tarjontaa kohtaa, toisin sanoen kilpailijariski. Vastaavasti markkinariski tarkoittaa sitä riskiä, jonka yritys kohtaa markkinoilla. (Damodaran 2006, 27.) Siten, kun liikearvo syntyy yrityskaupan seurauksena, vähentää se yrityksen markkinariskiä. Toisaalta samalla yritysrisi voi kasvaa, jolloin liikearvon riski ja sen kautta arvonalentumistestauksen diskonttokorkoa on vaikeaa määrittellä.

Liikearvon arvonalentumislaskelmissa riskiä reflektoi diskonttokorko tai diskonttokorot ja vastaavasti diskonttokorot vaikuttavat rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevaan rahavirtaan. Diskonttokorkojen tarkoituksena on reflektoida rahoituksen tai pääoman kustannusta. (Gietzmann & Wang 2020, 6.) Toisin sanoen diskonttatun kassavirtamallin kaksi tärkeintä muuttujaa ovat odotetut kassavirrat (aika) sekä diskonttokorot (riski). Liikearvon arvonalennustestauksessa diskonttokoron on heijastettava rahavirtaa tuottavan yksikön riskisyyttä, siten mitä korkeampi riski on, sitä suuremman diskonttokoron yksikkö saa. (André ym. 2017, 268-270.) Organisaation perusriskin taso voidaan helposti määrittellä sen vieraan pääoman kustannukseksi, eli kuinka paljon yritys maksaa lainoistaan korkoa. Omaisuuserään on myös liitettävä perusriskin lisäksi diskonttoriski, joka ei ole hajautettavissa. (Damodaran 2006, 10.)

Yleensä diskonttokorkoa voidaankin pitää ikään kuin omaisuuserän markkinariskinä, jolloin perusriskiin lisätään premio. Tällöin omaisuuserän riski saadaan selville CAPM:a (*Capital Asset Pricing Model*) käyttämällä. Yleensä CAPM:a käytetään kuvaamaan yrityksen oman pääoman kustannusta, jolloin malli ei ota huomioon vieraan pääoman ehtoista rahoitusta. Tästä huolimatta jotkin organisaatiot käyttävät CAPM:a kuvaamaan liikearvon arvonalennustestauksessa diskonttokorkoa, vaikka yritysostot usein rahoitetaan, ainakin osittain, vieraalla pääomalla. Siten CAPM ei ole yksinään käyttökelpoinen reflektimaan diskonttokorkoa arvonalentumistestauksissa. Vastaavasti arvonalentumislaskelmissa tulisi huomioida rahavirtaa tuottavan yksikön koko riskiprofiili, jolloin oman

pääoman kustannukseen lisätään omaisuuserän kustannukset lainanotosta ja painotetaan kutakin riskiä rahavirtaa tuottavan yksikön pääomien, oman- ja vieraan pääoman suhteessa. Näin ollen käyttökelpoisena menetelmänä pidetään WACC:a (*Weighted Average Cost of Capital*), jonka tarkoituksena on reflektoida ennen veroja olevaa diskonttokorkoa, jolla rahavirta tuottavan yksikön omaisuuserät diskonttataan nykyhetkeen. (Damodaran 2006, 14.) Näiden muuttujien, CAPM ja WACC, kautta arvioidaan, kykeneekö rahavirtaa tuottava yksikkö kantamaan oman tasearvonsa, toisin sanoen pyritään selvittämään yksikön *Enterprise Value*, johon vaikuttaa suuresti toinen kriittinen komponentti: tulevaisuuden kassavirrat. (Damodaran 2006, 10-11; Cheol 2011, 238.)

Diskontatussa kassavirtamallissa kerrytettävissä olevat rahamäärät ovat niitä, joita arvonalennustestauksessa verrataan lopuksi liikearvon tasearvoon. Rahamääriin vaikuttaa suuresti käytetty diskonttokorko sekä arviot raportoivien yksiköiden tulevaisuuden kassavirroista, kassavirtojen ajoituksesta, kasvun kehityksestä sekä riskeistä. Puolestaan IAS 36 sisältää yksityiskohtaiset säännöt siitä, mitä organisaation tulisi raportoida muuttujista, joita käytetään määrittelemään rahavirta tuottavan yksikön tulevaisuuden kassavirrat. (Carlin & Finch 2009, 328-329.)

3.2.1 Diskonttauskorko

Liikearvon arvonalentumislaskelmien laatijoiden tulee siis valita sellainen diskonttokorko, joka muuttaa tulevaisuuden rahavirrat nykyarvoon ja siten vertailukelpoiksi. Kun liikearvon arvonalentumistestauksen diskonttokorkoa määritellään, ovat laskelmat erittäin herkkiä jo pienillekin diskonttokoron muutoksille, sillä aikahorisontti on laskelmissa yleensä pitkä, jopa yli 50 vuotta ja käsiteltävät summat ovat suuria. (Carlin & Finch 2009, 327.)

Liikearvon arvonalennustestauksessa diskonttokoron tulisi siis reflektoida tulevaisuuden kassavirtojen riskisyyttä ja organisaation tulisi hyödyntää WACC:a (*Weighted Cost of Capital*) rahavirtaa tuottavan yksikön diskonttokoron selvittämiseksi ja siten mallin avulla selvittää rahavirtaa tuottavan yksikön käypäarvo. (Damodaran 2006, 27; Pajunen & Saastamoinen 2013, 247.) WACC:n käyttö liikearvon diskonttokoron määrittelyssä on perusteltua, sillä se nähdään kattavana, yksinkertaisena ja luotettavana mallina määrittelemään omaisuuseräkohtaiset diskonttokorot, jolloin WACC-mallin nähdään myös suhteellisen luotettavasti määrittelevän yrityksen markkinariskin (Damodaran 2006, 64; Carlin & Finch 2010, 788). Lisäksi WACC:n käyttö on yhdenmukainen IAS 36 -standardin kanssa, jonka mukaan diskonttokoron, eli riskin, tulisi olla omaisuuseräkohtainen ja siten riippumaton rahoituksen näkökulmasta. (Carlin & Finch 2010, 788.) Investoinnin, toisin sanoen omaisuuserän (liikearvon) diskonttokorko voidaan kirjoittaa seuraavasti:

$$WACC = \frac{E}{V} \times R_e + \frac{D}{V} \times R_d$$

Jossa:

R_e = oman pääoman kustannus (CAPM)

R_d = vieraan pääoman kustannus (Lainojen korko/lainan pääoma)

E/V = yrityksen oman pääoman määrä koko pääomasta

D/V = yrityksen vieraan pääoman määrä koko pääomasta

WACC = diskonttokorko

On otettava huomioon, että IAS 36:n mukaan liikearvon käyttöarvo on laskettava ennen veroja -lukuista, joten WACC:n kaavasta on poistettu verojen vaikutus arvonalennustestaukseen. (Chen ym. 2019, 150.)

Laskettaessa WACC:n mukaista diskonttokorkoa, laskukaavassa oman pääoman kustannus saadaan selville CAPM:a käyttäen. CAPM eli oman pääoman kustannus saadaan selville seuraavasti: riskitön tuotto(r_f) + omaisuuserän beta(β_u) * riskipremio($r_m - r_f$). Pitkän aikavälin riskitöntä tuottoa reflektoi esimerkiksi valtion 10 vuoden velkakirjat. Euroopassa riskitön tuotto on historiallisesti ollut 3-4%, mutta 2010-luvulle tultaessa EU:n jäsenvaltioiden valtion lainojen korot ovat lähteneet laskuun. Näin ollen, mitä alhaisemman tuottoprosentin valtionlainat saavat, sitä alhaisempi on oman pääoman kustannus ja sitä korkeampi on rahavirtaa tuottavan yksikön käyttö- tai käypäarvo. Alhaiset valtionlainojen korot mahdollistavat yrityksille siis alempien diskonttokorkojen hyödyntämisen. (Toms 2012, 401.) Vastaavasti laskentakaavassa oleva beta kuvastaa tietyn omaisuuserän riskisyyttä: mitä riskisempi omaisuuserä on kyseessä, sitä suurempi beta. Omaisuuserät, jotka nähdään riskisempänä, heilahtelevat enemmän kuin markkinat, saa arvoa 1 suuremman betan ja vastaavasti omaisuuserä, joka nähdään riskittömämpänä, saa arvokseen alhaisemman arvon kuin 1, kuten kulta. Näin ollen voidaan todeta, että beta-arvo on yksittäiselle rahavirtaa tuottavalle yksikölle yleensä korkeampi kuin se olisi koko yritykselle. Esimerkiksi oston kohteena oleva yhtiö nähdään lähes aina riskisempänä kuin ostajayhtiö kokonaisuudessaan. CAPM:n laskentakaavassa viimeinen muuttuja, markkinoiden riskipremio, on sijoittajien tuottovaateen ja riskittömän koron erotus, jonka tarkoituksena on kuvastaa markkinoiden käyttäytymistä. (Sharpe 1964, 426-431; Damodaran 2006, 27-53.)

Taulukon 2 ja Taulukon 3 tarkoituksena on kuvata diskonttokorkoon liittyvien muuttujien vaikutusta itse lopputulemaan, diskonttokorkoon. Taulukossa 2 vasemmanpuoleisin sarake on CAPM:n laskentakaavan mukainen oman pääoman kustannus, jota siis hyödynnetään WACC laskettaessa.

Taulukko 3 CAPM ja riskittömän koron sekä toimialan vaikutus diskonttokorkoon
(Mukaiillen Damodaran 2019)

r_r	r_f	r_m	β_u	$r_m - r_f$	Toimiala
7,40 %	1,35 %	6,00 %	1,3	4,65 %	Elektroniikka (kuluttajat & toimisto)
6,58 %	1,20 %	6,00 %	1,12	4,80 %	Terveystenhoito
6,30 %	1,05 %	6,00 %	1,06	4,95 %	Öljy & kaasu
5,95 %	0,50 %	6,00 %	0,99	5,50 %	Ohjelmisto
5,55 %	0,35 %	6,00 %	0,92	5,65 %	Paperi ja metsä tuotteet
4,65 %	0,15 %	6,00 %	0,77	5,85 %	Yhteensä markkinat ilman pankkeja
3,77 %	-0,15 %	6,00 %	0,67	5,85 %	Yhteensä Euroopan markkinat
0,21 %	-0,65 %	6,00 %	0,16	5,35 %	Pankit

Taulukossa 3 on ylempänä esitetyn WACC-laskentakaavan mukainen diskonttokorko, jolla siis organisaatiot yleensä diskonttaavat rahavirtaa tuottavien yksiköiden kassavirrat nykypäivään. Menetelmän tarkoituksena on siis mitata liikearvon arvoa laskentahetkellä.

Taulukko 4 WACC, diskonttokorko ja arvonalennus

	WACC	R_d	E/V	D/V	R_e	EV	Käypä arvo	Arvonalennus
CGU1	5,03 %	5,5 %	55 %	45 %	4,65%	500	664	Ei
CGU2	6,15 %	5,5 %	60 %	40 %	6,58%	554	588	Ei
CGU3	6,83 %	5,5 %	70 %	30 %	7,40%	233	320	Ei
CGU4	5,80 %	5,5 %	20 %	80 %	7,00%	455	552	Ei
CGU5	5,90 %	5,5 %	50 %	50 %	6,30%	94	103	Ei
CGU6	5,86 %	5,5 %	80 %	20 %	5,95%	84	133	Ei
						1920	2360	

Taulukoista käy hyvin ilmi se, miten esimerkiksi saman yrityksen eri rahavirtaa tuottavilla yksiköillä voi olla täysin erilaiset diskonttauskorot johtuen täysin erilaisista riskiprofiileista. Näin ollen rahan aikakustannus sekä riskin kustannus vähentävät kerrytettävissä olevaa rahamäärää siten, jotta lopputulos heijastaisi liikearvon käypää arvoa organisaatiolle (Sharpe 1964, 425-426; Kimbro & Xu 2016, 375-376). On kuitenkin valitettavaa, että diskonttokorkojen sekä sen keskeisten tekijöiden, joilla on huomattavan suuri vaikutus nykyarvon laskennan lopputulokseen, raportointi ei yleensä noudata IAS 36:n mukaisia vaatimuksia. Esimerkiksi jotkin yritykset eivät ilmoita mitään yksityiskohtia sovellettavissa olevista diskonttokoroista arvon määrittämisessä, vaikka arviointiprosessissa nimenomaisesti vaaditaan organisaatioita niin tekemään. (Carlin & Finch 2009, 330.) Vastaavasti, jos organisaatiot olisivat avoimia arvonalentumislaskelmissa

käytetyistä diskonttokoroista, diskonttokorkojen valintaprosessi ja tiedot valituista koroista olisivat niin vähämerkityksellisiä tai yleisiä, että tällöin lukujen käytännön soveltaminen olisi vaikeaa. Saattaisi syntyä jopa tilanteita, joissa parempi raportointitapa alen-taisi diskonttokorkoa, joka nostaisi luotettavuutta ja pienentäisi riskiä. (André ym. 2017, 270-272.)

Liikearvon kirjanpidollisilla säännöillä ja säädöksillä ei ole objektiivista perustaa, jota heijastaa enemmän tai vähemmän organisaatioiden opportunistinen tai vähintäänkin op-timistinen käyttäytyminen liikearvon arvonalentumislaskelmissa (Mouck 2004, 525). Or-ganisaatiot kykenevät käyttämään omaa harkintaa, joka liikearvontestauksesta heijastuu päätöksentekoprosessiin. Kuitenkin, vaikka diskonttauskorkojen valintapäätöksen merki-tys käy selvästi ilmi IAS 36- standardissa käytetyistä sanamuodoista, harvoin organisa-aatiot niitä raportoivat (André ym. 2017, 269). Toisin sanoen IAS 36 tekee selväksi, että rahavirtaatuottavien yksiköiden diskonttokorot on suhteutettava kunkin rahavirtaatuotta-van yksikön riskiominaisuudet. Täten, jos yritys allokoii liikearvon monelle eri rahavir-taatuottavalle yksikölle, tulisi yrityksen ottaa käyttöön useita riskin kannalta tarkoituk-senmukaisia, riskiin mukautettuja diskonttokorkoja kerrytettävissä olevan rahamäärän ar-vioimiseksi. (Carlin & Finch 2009, 330.) Osittain organisaatioiden välttely johtuu sään-telyn monimutkaisuudesta ja useissa tapauksissa, jossa yritys määrittelee IAS 36:n mu-kaisesti monia rahavirtaatuottavia yksiköitä ja laskee jokaiselle rahavirtaatuottavalle yk-sikölle yksityiskohtaiset riskikorjatut diskonttokorot, on erittäin haastavaa toteuttaa. (Ab-dul Majid, 2015, 202.) Ei pelkästään sen takia, että yritys allokoisi eri yksiköille liikear-voa vaan lisäksi myös se, miten tietyille yksiköille voidaan määrittää kokonaisvaltaisesti tietty diskonttokorko sen sijaan, että laskettaisiin koko yrityksen diskonttokorkoa. (Carlin & Finch 2009, 330.)

On ilmeistä, että liikearvon arvonalentumistappio vaikuttaa merkittävästi tilikauden tulokseen. Tämän seurauksena yritykset ikään kuin puolustelevat yritysostoa ja liikearvon olemassaoloa käyttäen normaalia alhaisempaa diskonttokorkoa, kun organisaatio muo-dostaa rahavirtaatuottavien yksiköiden nykyarvolaskelmia. Tällaisen strategian seurauk-sena yrityksen kirjanpitoarvo on alhaisempi kuin kerrytettävissä oleva rahamäärä ja or-ganisaation ei tarvitse kirjata arvonalentumista. (Carlin & Finch 2009, 333.)

Jos liikearvon laskentaelementtien kohdistaminen ei ole asianmukaista, ovat saadut tulokset myös kyseenalaisia merkitykseltään. Aikaisempien tutkimusten mukaan arvona-lentumismekanismien, laskentateknisten menetelmien sekä muuttujien valinta on altis opportunistille, jonka perimmäisenä tarkoituksena on arvonalentumiskirjauksen välttä-minen. (Carlin & Finch 2009, 334.) Organisaatio voi siis valita eri vaihtoehdoista itselleen suotuisimman, joka usein johtaa alaskirjauksen välttämiseen. Lisäksi, jos opportunisti ei ole olennainen piirre yhteisön lähestyttäessä IAS 36:n liikearvon arvonalentumistestaus-sääntelyn vaatimuksia, yhteisöjen itse määrittelemien diskonttokorkojen sekä yhteisön riskiprofiilin tulee olla yhteneväisiä ja sen tulisi olla ilmeistä. Vaihtoehtoisesti, jos on

huomattavia poikkeamia raportoitujen diskonttokorkojen ja itsenäisesti arvioitujen riskikorjattujen diskonttokorkojen välillä, indikoi se yleensä piirteitä opportunistisesta päätöksenteosta. (Carlin & Finch 2010, 788.)

3.2.2 Tulevaisuuden kerrytettävissä olevat rahavirrat

Liikearvon tulevaisuuden rahavirrat muodostuvat synergiaeduista, joita hankkiva yritys saa yrityskaupan seurauksena. Damodaran (2006, 546.) mukaan hankkivan organisaation tulisi tunnistaa synergiaedut kassavirtoja määrittäessä ja luokitella ne kahteen eri osaan: kustannus- tai kasvusynergioiksi. Yleisesti kustannussynergioita on helpompi mallintaa, sillä ne vaikuttavat suoraan kustannustasoon ja ilmenevät muun muussa suurtuotannon etuina. Vastaavasti kasvusynergioiden käsittely on hankalampaa, sillä ne ilmenevät monella eri tavalla, kuten yrityskaupan seurauksena saavutettavissa olevina parempina tuotoina kuin muutoin olisi ollut saavutettavissa. Lisäksi yrityskauppa voi mahdollistaa edukkaampien investointien tekemisen sekä yhdistyneet organisaatiot voivat yhdessä olla markkinavoimaisempia ja näin saavuttaa suuremman markkina-aseman. Kaikki edellä mainitut synergiat vaikuttavat rahavirtoihin ja siten myös vääjäämättä liikearvon arvoon. Kuitenkin ainoastaan kasvusynergioiden nähdään vaikuttavan organisaation kassavirtoihin merkittävästi, sillä kustannussynergioita on saavutettavissa ainoastaan tiettyyn tasoon asti, koska on vain tietty määrä leikattavissa olevia kustannuksia. Kasvusynergiat vastaavasti ovat rajattomat, joita yleensä rajoittaa vain skeptisyys sekä tuotantoaste. (Damodaran 2006, 545-546.)

Liikearvon kykyyn ennustaa kasvusynergioita IAS 36 -standardin mukaisesti ja siten tuottaa kassavirtoja nähdään pitkälti olevan johdon harkinnan ja päätöksen alaisuudessa (Cheol 2011, 237; André ym. 2017, 268-270). Ennakoidut rahavirtaa tuottavan yksikön kassavirrat ovat ensisijainen tekijä sen käyttö- tai käyvän arvon määrittämisessä: jos kassavirrat ovat suuremmat kuin yhtiön nettovarat, syntyy liikearvoa. Vastaavasti taloudellisesti liikearvon arvonalennus liittyy kassavirtoihin, eli kun odotettu kassavirta jostain syystä nähdään laskevan tai odotetut synergiaedut (liikearvo) eivät toteudu odotetusti. Toisin sanoen omaisuuserän käyttö- tai käypäarvo on ikään kuin arvostettu jo markkinoilla, joten liikearvon lasku on yleensä todennäköisin syy kassavirtojen laskuun. Tämän takia liikearvon ennakoituilla kassavirroilla on sekä looginen taloudellinen että metodologinen yhteys. (Bostwick ym. 2016, 342-343.)

Liikearvon vapaa kassavirta on yksinkertaistettuna liikearvon nettotulojen ja kustannusten välinen erotus. Vastaavasti, kun liikearvon vapaita kassavirtoja diskontataan nykyhetkeen, tulee ottaa huomioon aiemmin mainitut riski sekä kassavirtojen aikaulottuvuus. Näin ollen rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä, eli käyttö tai käypä arvo, saadaan selville seuraavan kaavan avulla:

$$EV_{CGU1} = \frac{CF_i}{(1+WACC)^i} + \frac{CF_i^2}{(1+WACC)^{i^2}} \dots + CF_i^5 \times \left(\frac{1+g}{WACC-g} \right)$$

Jossa:

EV CGU1 = Rahavirtaa tuottavan yksikön 1 arvo tarkastelu hetkenä

CF_i = Liikearvon tuottama kassavirta ajankohtana i

WACC = Oman ja vieraan pääoman kustannus (diskonttokorko)

g = Päätearvo, joka indikoi, miten kassavirrat kehittyvät yli viiden vuoden ajanjaksolta

Yllä olevan kaavan mukaisesti taulukossa 4 on esitetty yhden rahavirtaa tuottavan yksikön, jolle on allokoitu liikearvoa, kassavirtalaskelma. Laskelmista käy selvästi ilmi se, miten liikearvon kassavirtaan vaikuttaa käyttöpääoma ja sen muutokset (vaihto-omaisuus, myyntisaamiset, rahat ja pankkisaamiset ja siirtovelat) ja miten organisaation on mahdollista näitä parametreja muokkaamalla saavuttaa tavoitetulos. Lisäksi taulukosta käy ilmi, miten liikearvon investointiaste vaikuttaa merkittävästi rahavirtoihin ja siten itse liikearvon arvoon, koska investoinnit rahoitetaan usein vapaalla kassavirralla.

Taulukko 5 Rahavirtaa tuottavan yksikön rahavirtalaskelma

Kassavirtalaskelma (luvut tuhansia)	2020	2021	2022	2023	2024
Allokoitu liikearvon liikevaihto	2 000,00	2 150,00	2 325,00	2 500,00	2 675,00
Alloikoidut liikearvon kustannukset	500,00	537,50	627,75	675,00	722,25
Liikevoitto	1 500,00	1 612,50	1 697,25	1 825,00	1 952,75
Käyttöpääoman muutos	140,00	100,00	150,00	-10,00	35,00
Vuotuiset investoinnit	50,00	65,00	80,00	70,00	50,00
Liikearvon vapaa kassavirta	1 310,00	1 447,50	1 467,25	1 765,00	1 867,75
Päätearvo					40 335,45
Yhteensä	1 310,00	1 447,50	1 467,25	1 765,00	42 203,20
Liikearvon käyttöarvo					36 370,32
WACC	6,20 %				
Päätearvo g	1,50 %				

Liikearvon kassavirta on pitkälti sidottu organisaation liiketoimintasuunnitelmaan, jota tulee tukea oletuksilla ja ennusteilla tulevaisuudesta ja liiketoiminnan tulisi olla pitkälti tämän suunnitelman varassa (Lander & Reinstein 2003, 228). Myös organisaatioiden kerrytettävissä olevan rahamäärän hallinta nähdään olevan erittäin tärkeää erityisesti yhteisöissä, joissa liikearvoa on verrattain paljon taseen muihin varallisuuseriin nähden. (Filip ym. 2015, 518; Huikku ym. 2017, 71). Näin ollen, kuten aiemmin on mainittu, mitä korkeampi kassavirta, sitä suuremmat tuotot. Suuremmat tuotot vastaavasti luovat

johdolle kannustimen kasvattaa kassavirtoja, kuten leikkaamalla menoja, supistamalla tutkimus- ja kehitystoimintaa sekä leikkaamalla mainonta- ja myyntikulujen ja yleisiä- sekä hallinnollisia kustannuksia. Nämä nähdään huomattavasti helpompana tapana manipuloida kerrytettävissä olevaa rahamäärää kuin suoraan diskonttokoron manipulointi (Gallery 2009, 337.) Lisäksi Filipin ym. (2015, 517) tutkimuksen sekä Galleryn (2009, 337) artikkelin perusteella helpommaksi tavaksi muokata keinotekoisesti liikearvon kerrytettävissä olevia rahavirtoja, on muun muassa ostovelkojen maksuaikojen pidentäminen, vaihto-omaisuudessa olevien hyödykkeiden käyttäminen valmistukseen hankinnan sijaan, myyntisaamisten tehostaminen ja operatiivisten kassavarojen leikkaaminen. Myös organisaatioiden investointihalukkuus saattaa laskea, sillä investoinnit aina alentavat vapaita kassavirtoja. Näin ollen voidaan olettaa, että liikearvon arvonalentumista viivästyttävät yhtiöt omaavat usein epätavallisen korkeat liikearvosta kerrytettävät kassavirrat edellisten toimien seurauksena. (Filip ym. 2015, 517.)

Liikearvosta kerrytettävissä oleviin kassavirtoihin vaikuttaa liiketoimintasuunnitelman mukainen kasvuoletus maksimissaan ensimmäiseltä viideltä vuodelta, joka myös on johdon laatima ja hyväksymä. Lisäksi kassavirtoihin vaikuttaa suuresti pitkän aikavälin kasvuennusteet, jolloin organisaation tulee miettiä, sisällytetäänkö lyhyen aikavälin kasvuennusteet myös pitkän aikavälin ennusteeseen. Lisäksi myös päätearvolla nähdään olevan suuri merkitys. (Kumar ym. 2010, 373; Filip ym. 2015, 525.) Kuitenkin nykyisellä kassavirran tasolla nähdään olevan olennainen vaikutus päätearvoon, jota käytetään ennustamaan tulevaisuuden kasvua yli viideltä vuodelta, koska tällöin liiketoimintasuunnitelma ei ole enää relevantti. Tärkein oletus siis kassavirtoja määrittäessä on se lähtökohta, josta kassavirtoja lähdetään ennustamaan. (Baboukardos 2014, 7.) Toisin sanoen, jos kassavirrat ovat olleet alhaisella tasolla, ei voida olettaa, että kassavirrat nopeasti lähtisivät nousuun, ilman makroekonomisten tekijöiden nopeaa nousua. Lisäksi monet riippumattomat tahot organisaatioiden ohella harjoittavat niin sanottua ankkurointi- ja säätö -menetelmää, jossa ennustaminen alkaa jo tiedostetusta informaatiosta, eli ankkurista. Tämän jälkeen lukuja säädetään siten, kunnes hyväksyttävä taso on saavutettu. Riippumattomat tahot, kuten tilintarkastajat dokumentoivat analyttisen tarkastuksen päätteeksi tämän ”ankkuri” poikkeaman, mutta dokumentointi ei kuitenkaan ole julkista informaatiota. Toisaalta tilintarkastajat voivat hyväksyä jonkin verran optimismia kassavirtoihin liittyviin parametreihin, mutta viime kädessä tilintarkastajat rajoittavat johtajien harkintavaltaa, jos ennustetut kassavirrat ovat huomattavasti ristiriidassa nykyisen kassavirran tason kanssa. (Filip ym. 2015, 525.) Kuitenkin Gun ja Levin (2011, 1999) mukaan yritysostojen etuna positiivisten synergioiden lisäksi on se, että se myötävaikuttaa yrityksen tulojen kasvuun ja siten oikeuttavat ikään kuin perustellusti korkeampiin arvostustasoihin.

Liikearvon kassavirtojen määrittäminen on hankalaa. Ensinnäkin arvonalentumistestauksen käyttö- tai käyvän arvon arviot edellyttävät, että arvioita kassavirroista ei voida todentaa, sillä niiden markkinahintaa ei usein ole saatavissa. Toiseksi kustannusten ja tuottojen

jakaminen eri rahavirtaa tuottavien yksiköiden kesken on jo luonnostaan subjektiivista, sillä johdon on päätettävä, miten liikearvon tuotot jaetaan ja jos rahavirtaa tuottavia yksiköitä ei tunnisteta, allokointiprosessista tulee vielä epäluotettavampi, kun liikearvo allokoidaan tietyin prosentiosuuksin rahavirtaa tuottaville yksiköille. (Watts 2003, 220.) Monet arvonalentumistestauksen kritisoijat väittävät, että IAS 36 -standardin nojalla sallittu ylimääräinen subjektiivisuus ja heikko todennettavuus eivät takaa organisaation raportointitavan paranemista. Lisäksi kritisoijat väittävät, että IAS 36 sellaisenaan johtaa taloudellisen raportoinnin luotettavuuden yleiseen heikkenemiseen, kun johdon on mahdollista käyttää harkintavaltaa ja tehdä päätös opportunistisesti eri skenaarioiden ja vaihtoehtojen väliltä. Tämä vastaavasti heikentää taloudellisten raporttien laatua. (Watts 2003, 220; Cheol 2011, 238.)

Sellaisenaan liikearvoa on vaikea todentaa ja tarkastaa. Itse asiassa liikearvon nykyisen käyttö tai käyvän arvon arvioimiseen liittyvä subjektiivisuus on suurempi kuin useimmissa muissa omaisuusluokissa, kuten myyntisaamisissa ja vaihto-omaisuudessa, joka tekee liikearvon arvonalentumistestauksesta epäluotettavan. Jälkikäteen organisaatio tai johto voi selitellä, miksi liikearvon arvoa ei alennettu makrotaloudellisilla tekijöillä, jotka eivät ole heidän kontrolloitavissa. Siten, jos asia menisi tuomioistuimeen, miten selitykset voitaisiin todentaa objektiivisesti oikeaksi tai vääräksi? Näin ollen voidaan olettaa, että organisaation johto voi hyödyntää liikearvon arvonalentumistestin suomaa opportunistia, jolloin johdon omat intressit sekä muut arvonalentumislaskelmiin osallistuvat joutuvat tekemään päätöksen monien vaihtoehtojen ja ongelmien joukosta. (Ramanna & Watts 2012, 750.)

Diskontatun kassavirtamallin käyttäminen perustuu uskoon. Uskomme, että liikearvolla on itseisarvo ja me pyrimme arvioimaan tätä itseisarvoa tarkastelemalla liikearvon perusteita ja luomalla diskontatun kassavirran perusteella laskelmia. Mutta mikä on liikearvon itseisarvo? Tämä itseisarvo on löydettävissä, jos olisi pääsy kaikkeen organisaatiota koskeviin tietoihin, sekä suoriin että epäsuoriin ja ulkoisiin ja sisäisiin. (Kumar ym. 2010, 373; Huikka ym. 2017, 70-72; Damodaran 2006, 10-11.) Siten voidaan päätellä, että vaikka liikearvo kohdistetaan tietyille rahavirtaa tuottaville yksiköille, vaikuttaa liikearvo värjäämättä koko organisaatioon (Kumar ym. 2010, 373). Toisin sanoen, jos rahavirtaa tuottavalla yksiköllä menee huonosti, heijastuu se myös koko organisaatioon. On kuitenkin huomautettava, että täydellistä informaatiota ei ole olemassa, mutta siitä huolimatta organisaation sidosryhmät pyrkivät tarkastelemaan lukuja niin kriittisesti, jotta olisi mahdollista löytää täydellinen liikearvon nykyarvo. Ongelmia nousee esiin silloin, kun kukaan ei tiedä, mikä tämä itseisarvo on, ei edes organisaatio itse. (Hines 1988, 255.) Siten on vaikeaa tietää, onko suoritettu valuaatio lähellä liikearvon itseisarvoa, kun otetaan huomioon, että lähtökohtaisesti luonteeltaan aineettoman omaisuuden arvostaminen on hankalaa: miten esimerkiksi arvioida luotettavasti, kuinka arvokas ostetun organisaation logo tai työvoima on? Kuitenkin tilinpäätös ja organisaation ulkoinen raportointi luo

varteenotettavan pohjan liikearvon, kassavirta perusteisen metodin kautta selvitetävälle arvolle. (Damodaran 2006, 10-11.)

3.3 Arvonalentumistestauksen raportointi

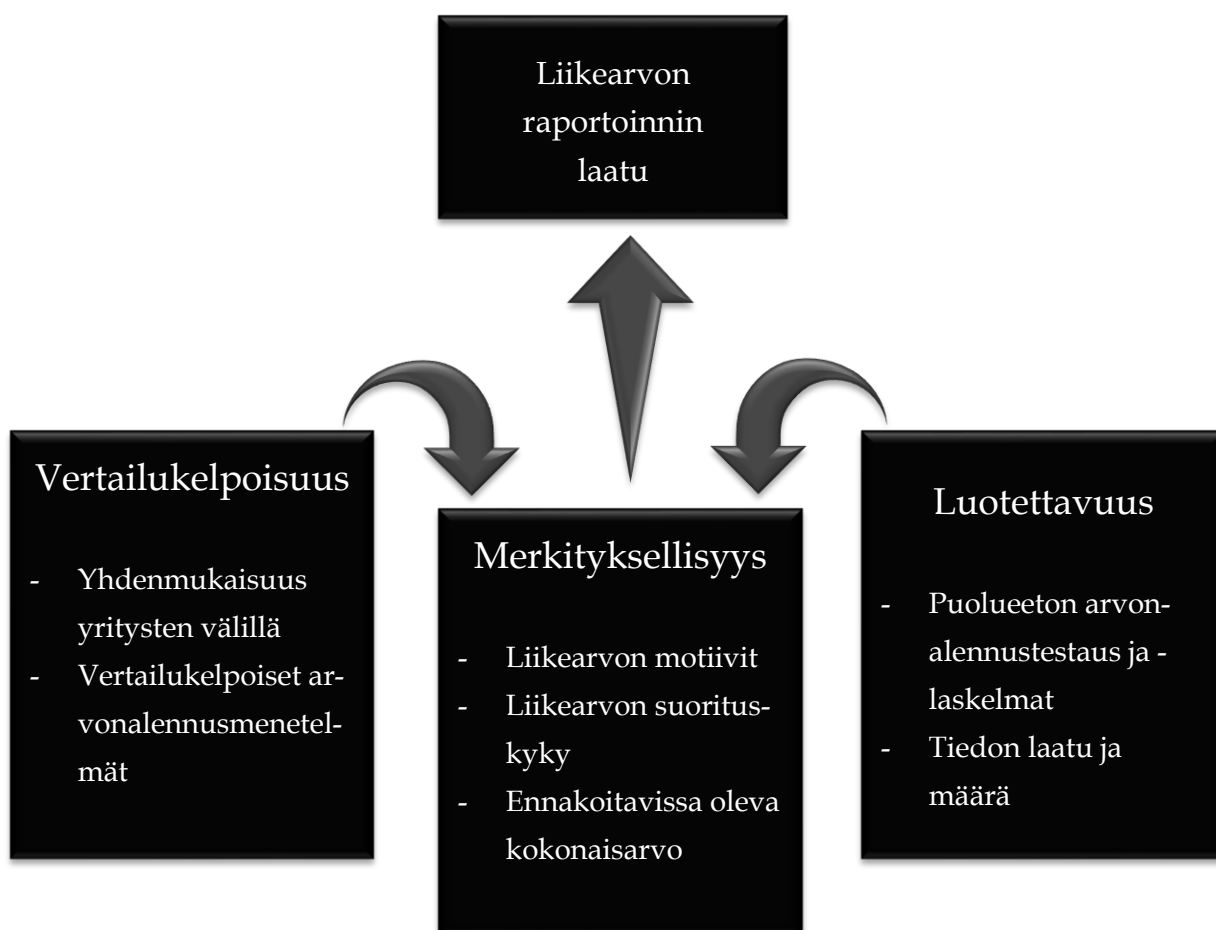
Organisaatiot kohtaavat väistämättömästi liike-elämässä epäonnistuneita yrityskauppoja, jotka ikään kuin jo itsessään oikeuttavat liikearvon arvonalentumiseen (Sandell & Svensson 2017, 91). Liikearvon raportoinnilla nähdään olevan kaksi täysin erilaista roolia: rooli, jossa liikearvoa käsitellään ikään kuin piilotettuna muihin yhtiöihin, tai toisaalta esittelemällä sellaisenaan ylpeänä, arvonalentumistestauksista huolimatta. (Carlin ym. 2011, 369.)

Totuuden vääristely tai kertomatta jättäminen on myös läsnä liikearvon raportoinnissa, jonka ei aina nähdä täyttävän hyvän esitystavan mukaisia vaatimuksia ja joskus arvonalentumislaskelmien lopputulemaan johtaneet arviot aiheuttavat sen, että arvonalentumislaskelmat kuvaavat todellisuutta virheellisesti. Näin ollen raportoidut muuttujat eivät myöskään ole todellisia. Virheellisen ulkoisen raportoinnin puutteellisuus tai vääristely mielletään organisaation hallinnon heikkoudeksi. Erityisesti liikearvon raportoinnissa sidosryhmien käsitykset vaikuttavat organisaation tapaan raportoida totuutta, jolloin organisaation sidosryhmät saattavat tehdä päätöksiä virheellisen informaation perusteella. (Hines, 1988, 256.) Myös liikearvon raportoinnissa sääntelyelimet pyrkivät hallitsemaan raportointiin liittyvää epävarmuutta, jolloin yritys ei voi vain suorittaa arvonalentumistestausta ja ilmoittaa lopputulosta numeerisesti, vaan organisaation on myös raportoitava arvonalentumistappioon johtaneet tapahtumat ja olosuhteet. Toisin sanoen yrityksen on toimitettava selvitys täydentämään arvonalentumistappiota ja arvonalentumistesteissä käytettyjä numeerisia lukuja. (Sandell & Svensson 2017, 84.)

Huikku ym. (2017, 70-72.) tutkimuksen mukaan, liikearvon raportoinnin heikkous on seurausta arvonalentumistestauksen monimutkaisuudesta sekä informaation saatavuudesta. Organisaation tulisi nähdä liikearvoon liittyvän kirjanpidon prosessina, jossa löydetään, määritellään, tasapainotetaan ja lasketaan taloudellisia jälkiä (traces). Usein liikearvon arvonalentumistestaukseen käytettävä informaatio löytyykin yrityksen taloudellisten lukujen infrastruktuurin ja kirjanpidon ulkopuolelta. Tällöin Andrén ym. (2017, 270) tutkimuksen mukaan sidosryhmien on erittäin vaikea todentaa lukuja, sillä se vaatisi organisaatiota paljastamaan erittäin arkaluontoista informaatiota. Kuitenkin Hayn ja Hughes (2006, 230) tutkimuksessaan mainitsivat, että vaikka organisaatio raportoisi rahavirtaa tuottavan yksikön tasoista dataa, ei silti informatiivisuus yrityskauppaan liittyvän liikearvon arvostamisessa juuri nousisi. Toiseksi Huikun ym. (2017, 70-72) tutkimus osoittaa, että nämä jäljet ovat luotettavampia, kun ne ovat tunnistettavissa ja persoonattomia. Toisin sanoen yksilö ei ole vastuussa näistä taloudellisista jäljistä ja ne ovat

vahvistettu ulkoisen riippumattoman toimijan, kuten tilintarkastajan, puolesta. Lukujen vertailukelpoisuutta parantaa lisäksi oletus siitä, että yritys ei kykene järjestelmällisesti ylittämään koko talouden ja ennen kaikkea yrityksen omaa tuotto-odotusta.

Liikearvon raportoinnin laatuun voidaan nähdä vaikuttavan sen vertailukelpoisuus, luotettavuus ja merkityksellisyys. Lisäksi liikearvon raportointi on johdon päätösten ja IFRS-standardien tulkinnan ja velvollisuuksien seurausta. Toisin sanoen liikearvon arvonalennustestauksen koko prosessi on ikään kuin päätöksentekoa ja liikearvon määrittely sekä arvonalentumislaskelmat kulminoituvat saatujen tulosten raportointiin. (Carvalho ym. 2016, 381-382.) Alla oleva kuvio 2 selkeyttää liikearvon raportoinnin laatua ja kuvion tarkoituksena on integroida liikearvon raportointi ja IFRS-standardien käsitteellinen viitekehys keskenään.

Kuvio 2 Liikearvon raportoinnin laatu (Mukaiillen Artie & Lau 2014, 200)

Kuviosta 2 käy ilmi, että liikearvon, ja siten sen raportoinnin, on perustuttava organisaation prosesseihin. Huikun ym. (2017, 72) tutkimuksen mukaan liikearvon arvonalentumistestaus on osa jo olemassa olevia organisaation prosesseja, kuten budjetointia ja

strategiamarkkinointia. Siten on hyödyllistä ulkoisten sidosryhmien kannalta, että laskelmissa käytettyjä lukuja ei vain ”vedetä hatusta”. Esimerkiksi tulevan vuoden budjetin laadinta edellisvuoden syksynä tuo luotettavuutta liikearvon jälkiin ja jäljitettävyyteen, jolloin organisaatiot määrittelevät tulevat kassavirrat budjetin luomiseksi. Näitä samoja lukuja yritykset voivat hyödyntää liikearvon arvonalentumistestauksessa. Tämän nähdään johtavan luotettavampaan informaatioon, sillä arvonalentumistestauksessa käytettävät luvut perustuvat organisaation ”historiallisiin lukuihin”. (Huikku ym. 2017, 73.)

3.3.1 Organisaation näkökulma

Taloudellisten jälkien jäljitettävyys on automaatioksi ymmärrettävä tavanomaisessa kirjanpidossa, jossa painotetaan menneisyyttä ja jo tapahtuneita asioita. Kun vastaavasti otetaan tarkasteluun IFRS-standardit, näiden jälkien jäljittäminen muodostuu huomattavasti hankalammaksi, sillä historiallinen menneisyyteen pohjautuva kustannuslaskenta korvataan periaatteessa keskittymällä tulevaisuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että sidosryhmille syntyy perusteellisesti erilaiset käsitykset kirjanpidon luotettavuudesta. Perinteisen, transaktiopohjaisen kirjanpidon luotettavuus liittyy todistettavuuteen ja todennettavuuteen, kun vastaavasti IFRS-standardien luotettavuus liittyy enemmänkin sijoittajien luottamukseen ja uskoon kirjanpitoa ja raportoituja lukuja kohtaan. (Huikku ym. 2017, 70.)

Johdolla on tärkeä rooli liikearvon arvonalentumistestauksessa, ja johdon käsitykset vaikuttavat paljon liikearvon arvoon, mutta tästä huolimatta sidosryhmien tulisi periaatteessa pystyä itse arvioimaan ja tekemään johtopäätöksiä liikearvon taloudellisesta arvosta objektiivisesti (Guler 2016, 560). Cheol (2011, 240) tutkimuksessaan osoitti, että raportoitujen tietojen vähyyys johtuu standardien subjektiivisuudesta ja harkinnanvaraisuudesta. On kuitenkin huomioitava, että arvonalentumistestaus nähdään niin monimutkaisena, jolloin sidosryhmien oma näkemys liikearvon arvonalentumistestauksesta saattaa olla hyvinkin virheellinen saatavilla olevan tiedon niukkuuden puitteissa. Kuitenkin, jotta organisaatio täyttäisi sen raportointivelvollisuuden, on sen raportoitava sekä huonoja että hyviä uutisia. Näin ollen raportointivelvollisuuden laiminlyönti saattaa johtaa organisaation raportointihalukkuuden laskuun. Tästä johtuen organisaation intressit hallitsevat raportointia, kun kyseessä on luottamuksellisten, mutta pakollisten tietojen julkistamisesta. Näin myös sidosryhmät saavat erilaista vertailukelvotonta informaatiota ja osittain myös organisaation raportoinnin manipulaatiot nähdään olevan tämän seurausta. (Godfrey & Koh 2009, 118-119; André ym. 2017, 271; Huikku ym. 2017, 70-72.)

Eri tutkimuksista on käynyt selvästi ilmi, että organisaatiot, jotka soveltavat IAS 36 standardia liikearvon arvonalentumistestaukseen, ovat löytäneet mekanismeja, joiden tarkoituksena on muokata liikearvoon liittyvää riskiä tai hallita ei-toivottujen arvonalennustappioiden ajoitusta. (Cormier ym. 2009, 58.) Organisaatiot käyttävät muun muassa

harkintavaltaa, kun se jakaa liikearvoa eri rahavirtaa tuottavien yksiköiden välillä (Carlin ym. 2009, 327). Näin ollen myös liikearvon raportoinnin nähdään olevan organisaation johdon harkintavallan lopputulosta. Martin ja Roychowdhury (2013, 140) mukaan organisaation johdolle liikearvon arvonalentuminen on tunnustus siitä, että yritys on ostettu liian kalliilla, jolloin johtohenkilöt eivät myöskään kykene hakea tukea muista yritysosoista. Tällöin liikearvon arvonalentumistappio on indikaattori tulevaisuuden kannattavuuden heikentymisestä (André ym. 2017, 270). Heidän mukaansa organisaation johto hyötyy viivästyneistä liikearvon arvonalentumisista, ainakin lyhyellä aikavälillä, suurempien optioiden muodossa. Lisäksi johtajat usein myyvät suoria osakeosuuksiaan pois ennen arvonalentumisen julkistamista. Viivästyneet arvonalentumiskirjaukset suojelevat johdon mainetta, niiden avulla voidaan välttää lainojen kovenanttiehtojen rikkominen sekä se antaa johdolle aikaa ja vaihtoehtoja tarkastella milloin liikearvon arvo on pysyvästi alentunut. Toisaalta liikearvon arvonalentumisen viivästyttäminen on pitkällä aikavälillä haitallista niin organisaatiolle, johdolle kuin sen sidosryhmille, jolloin viivästyttäminen kasvattaa jatkuvasti yhdellä kertaa tehtävän arvonalennuksen suuruutta. Lisäksi, jos viivästytetään liikearvon arvonalennusta liikaa, nähdään sen vaikuttavan organisaation johdon track recordiin ja maineeseen negatiivisesti. Kuitenkin liikearvon arvonalentumisesta viivästyneet hyödyt ovat usein huomattavasti suuremmat kuin viivästykseen liittyvät kustannukset. (Filip ym. 2015, 522.)

Sandell ja Svensson (2017, 89-95) tutkivat organisaatioiden tilinpäätöksiä, joista he nostivat esille erilaisia olennaisia piirteitä, joita esiintyy liikearvon arvonalentumistauksen, sen komponenttien ja syy-seuraussuhteiden raportoinnissa. Erilainen raportointityyli ja -piirteet sekä johdon selitykset ja informointi ovat johtaneet organisaatioiden välillä erilaiseen kommunikaatioon. Sandell ja Svenssonin (2017, 89-95) mukaan organisaation liikearvon raportointiin liittyy tekosyitä, perusteluita, uudelleen fokusointia, myönnytyksiä, hämmennystä, numeroiden selittämistä sekä vaikenemista. Seuraavaksi on listattu esimerkkitapauksia, jotka ovat yleisiä mainituista asioista:

1. *Tekosyitä* on helposti löydettävissä, kun organisaatio ikään kuin myöntää, että tapahtuma tai teko on paha, väärä tai epäasianmukainen, mutta samalla se kieltää vastuun tapahtumasta tai toiminnasta. Kuten, jos organisaatio ilmoittaa muutoksen asiakaskunnassa ja siitä johtuvat tulevaisuuden ennusteet näyttävät heikommilta.
2. *Perustelut* tarkoittavat sitä, että organisaatio ottaa vastuun teosta tai tapahtumasta, mutta teon tai tapahtuman kielteiset vaikutukset kielletään, kuten vähättelemällä asian merkitystä. Kun *perustellaan* liikearvon arvonalennusta, yritys tällöin viittaa yleensä johdon positiivisiin aikeisiin tai odotettavissa olevaan tulokseen normaalin liiketoiminnan seurauksena.

3. *Uudelleen fokuointi* tässä kontekstissa tarkoittaa sitä, että kiinnitetään lukijan huomio toisaalle, kuten muuttamalla ajan painopistettä menneisyyden ja tulevaisuuden välillä tai painopisteen muuttaminen ongelmasta ratkaisuun. Esimerkki *Uudelleen fokuoinnista* liikearvon raportoinnista voisi mennä seuraavasti: ”*Yrityksen kehittyminen pitkällä aikavälillä jatkuu vähentyneellä tahdilla.*”
4. *Myönnytykset* ovat ikään kuin syyllisyyden todistus osittain tai kokonaan epäonnistuneesta asiasta. Jos myönnytyksiä liittyy liikearvoon, yhtiö voi esimerkiksi informoida, että synergiavaikutuksia ei saavutettu yritysoston jälkeen sekä kansainvälinen talous ja liiketoiminnan integraatio eivät edenneet odotetusti.
5. *Hämmennys* tarkoittaa liikearvon käsittelyssä sitä, että organisaatio tarjoaa esillä olevaan ongelmaan epämääräisen ja jopa käsittämättömän selvityksen. Tämän nähdään lisäävän sekaannusta muun muassa tehtäviin arviointeihin tulevaisuudesta. Organisaatiot käyttävät hämmennystä suhteellisen paljon ja suosituin keino on esittää taloudellinen epäonnistuminen sellaisessa raportin osassa, jossa lukija ei sen odota olevan.
6. *Numeroiden selittäminen* tarkoittaa sitä, että organisaatio ei avaa sanallisesti mitään enempää kuin numerot antavat osoittaa. Yritys ei siis kerro syy-seuraussuhteita laskentakaavan eri komponenteista vaan he ikään kuin pukevut numerot sanoiksi: ”*Liikearvoa kirjattiin alas 8,8 miljoonaa euroa. Tämä alaskirjaus johtuu odotetun vuotuisen myynnin 10% laskusta, kun samalla liikevoitto marginaali paranee asteittain.*”
7. *Vaikeneminen*, eli hiljaisuus on yksi pörssiyhtiöiden käytetyimmistä keinoista. Se antaa lukijalleen itsepäätävävallan, miten hän haluaa asiat ymmärtää. Vaikeneminen luo tulkinnanvaraisen tilanteen, jossa epäonnistumiselle nähdään monia syitä. Onko vaikeneminen merkki vilpistä vai eikö yritys ole tietoinen liikearvon heikentymistä koskevista raportointivaatimuksista vai eikö yrityksellä ole käsitystä arvonalentumisen mahdollisista syistä? Organisaation vaikenemista ei kuitenkaan saa tulkita siten, että organisaatio ei tee mitään. Se kyllä tekee, se voi esimerkiksi lykätä tulevia kiistoja, epäilyjä tai salaisuuksia. Lukijan on siis ymmärrettävä vaikenemisen konteksti ja arvioida mitä organisaatio tällä koittaa saavuttaa.

Lisäksi Filip ym. (2015, 517-518) tutkimuksen mukaan yritykset, joiden kassavirta on ollut ennen korkealla, voivat helpommin manipuloida kassavirtoja, sillä hyvä kassavirrantaso jättää enemmän varaa pelata kuin vastaavasti, jos kassavirta olisi todella alhainen. Lisäksi huonon kassavirran manipulointi realisoituu enintään lyhyellä, noin viiden vuoden, ajanjakson aikana, sillä periaatteessa alentunut liikearvosta kerrytettävissä oleva kassavirta sisältyy jo matalampaan organisaation nettotulokseen. Siten, jos alhaisella tasolla olevia kassavirtoja manipuloidaan, vaikutus ei lopuksi ole niin suuri, kun manipuloidaan korkealla tasolla olevia kassavirtoja (Filip ym. 2015, 518.)

Cheol (2011, 238) mukaan informatiivinen liikearvon raportointi, jossa johdolle annetaan suuri vastuu saattaa kuitenkin loppujen lopuksi kumota opportunistinen liikearvon raportointikäytännön, sillä ero manipuloidun ja informatiivisen raportoinnin välillä on marginaalinen. Kuitenkin on pidettävä mielessä, että vaikka ei opportunistista liikearvon arvonalentumistestauksen raportointia esiintyisi enenevissä määrin, ei pidä silti pois sulkea sitä faktaa, että sääntelyelinten antaessa johdolle paljon harkintavaltaa, mahdollistaa se opportunistisen käyttäytymisen. Siten voidaan jälleen palata Hinesin (1988, 255) artikkeliin: miten tiettyä käyttäytymistä tai raportointia voidaan pitää opportunistisena tai virheellisenä, jos kukaan ei tiedä luvun objektiivista perustaa, mihin luku siis perustuu?

3.3.2 *Tilintarkastajien näkökulma*

Tilintarkastajan on sisällytettävä liikearvon arvonalentumistestaus osaksi analyttistä tarkatusta, aleni sen arvo laskelmien mukaan tai ei, sillä IASB-lautakunnalla on jatkuva intressi varmistaa, että organisaatioiden taloudellisissa raporteissa annetut tiedot tarjoavat riittävästi informaatiota, jotta tilinpäätöksen hyödyntäjät voivat arvioida, onko liikearvon arvonalentumistestaus suoritettu oikein. (KPMG 2016). Näin ollen Chen ym. (2019, 111) mukaan tilintarkastajilla on merkittävä rooli pääomamarkkinoilla taloudellisten tietojen luotettavuuden lisääjänä ja siten ammatin olemassaolo on välttämätöntä pääomamarkkinoiden moitteettoman toiminnan kannalta. Tilintarkastajien omat arvioinnit liikearvon arvosta nähdään erittäin tärkeinä, sillä täten muut sidosryhmät voivat arvioida myös tilintarkastajien ohella johdon raportoinnin laatua. (Hayn & Hughes 2006, 225.)

Vaikka tilintarkastajat nähdään välttämättömäksi, asettaa IFRS-raportointi tilintarkastajat haastavaan asemaan, kun raportoidun informaation nähdään olevan ennuste tulevaisuudesta. Näin ollen itse tarkastusprosessiin liittyy paljon arviointia, jolloin tilintarkastajan on ongelmallista kyseenalaistaa johdon arviota liikearvosta, koska arviot ovat periaatteessa asiantuntijan näkemys ja lausunto asiasta, joka perustuu sisäpiiritietoon. Siksi, vaikka tilintarkastus vähentääkin kustannuksia ja riskiä, silti epäsymmetrinen informaatio vaikuttaa liikearvon arvonalentumistestaukseen, koska ennusteilla on merkittävä rooli omaisuuden arvostuksessa. (Pajunen & Saastamoinen 2013, 247.) Siten tilintarkastajien

on noudatettava erityistä varovaisuuden periaatetta arvonmäärittämiseen liittyvien kysymysten suhteen, koska arvonmäärittämisen tarkastuksessa tasapainoillaan käyvän arvon totuudenmukaisuuden ja maksunsaajien eli tarkastettavien organisaatioiden intressien välillä. (Pajunen & Saastamoinen 2013, 248.) Lisäksi markkinoiden nähdään luottavan tilintarkastajiin, joiden mielletään olevan vastuussa esimerkiksi harhaanjohtavasta liikearvon raportoinnista, vaikka organisaation johto on käyttänyt liikearvon arvonalentumistestauksessa harkintavaltaa, ei tilintarkastaja. (Chen ym. 2019, 111)

Beparin ja Mollikin (2015, 207) mukaan tilintarkastajien tarkastustyö hankaloituu huomattavasti, kun rahavirtayksiköiden määrä kasvaa, koska eri rahavirtaantuottavilla yksiköillä on erilaiset pääomakustannukset, kasvunopeus, elinkaari, päätearvo sekä herkkyys keskeisiin oletuksiin. Näin johtajat voivat hallita liikearvon arvonalentumisen ajoitusta ja määrää, ja siten peittää yhden rahavirtayksikön huonon suorituskyvyn muiden rahavirtaa tuottavien yksiköiden hyvillä tuloksilla, koska organisaatiorakenteet ovat sidosryhmille näkymättömiä. Lisäksi Bepari ja Mollik (2015, 210) mainitsevat, että tilinpäätösstandardit ovat vain yksi tekijä, jolle vakaa taloudellisen raportoinnin tulisi perustua. Muita tärkeitä tekijöitä ovat muun muassa hyvä Corporate Governance, tilintarkastus ja muut valvontakeinot. Vaikka IFRS-raportointi on kasvattanut tilintarkastajien roolin tärkeyttä, on huomattu, että tilintarkastajat eivät täysin kykene hankkimaan tarpeeksi evidenssiä ja tarkastamaan liikearvon arvonalennustestausta ja rahavirtaa tuottavan yksikön käypää arvoa sekä harhaanjohtava raportointi ja liian optimistiset arviot nostavat tilintarkastajan maineriskiä ja voivat johtaa oikeustoimiin. (Chen ym. 2019, 111; Bepari & Mollik 2015, 210; Allegrini ym. 2017, 912.) Kirjanpidollisten monimutkaisuuksien lisäksi tilintarkastaja kohtaa erilaisia ongelma-alueita, kuten rahavirtaa tuottavien yksiköiden tunnistamista ja niiden käypien arvojen arviointia, kustannusten kohdistamista liikearvolle sekä diskonttokorkojen ja tulevaisuuden kassavirtojen arviointia. Tämä saattaa johtaa isoihin näkemys ja mielipide eroihin tilintarkastajan ja organisaation johdon välillä. (Dagwell ym. 2007, 871; Allegrini ym. 2017, 912.) Lisäksi ongelmia syntyy silloin, jos organisaatiot käyttävät konsulttia ja ulkoistavat liikearvon arvonalennustestauksen. Näin ollen liikearvon arvonalennustestauksen ulkoistaminen johtaa siihen, että konsultin ei tarvitse miettiä tilinpäätöksen merkityksellisyyttä ja luotettavuutta, sillä hän ei loppujen lopuksi ole vastuussa raportoidusta liikearvon arvosta, vaan organisaatio itse. (Bepari & Mollik, 2015, 212.) Näin ollen tilintarkastuksen luonteen mukaisesti objektiivista tilintarkastusta voi olla vaikea toteuttaa liikearvon arvonalennustestaukselle ja sen komponenteille.

Martin ja Roychowdhuryn (2013, 142) mukaan tilintarkastajien tärkeimpiin tehtäviin kuuluu arvioida johdon laskentamenetelmien valintojen asianmukaisuutta, kuten arvonalentumisiin liittyviä valintoja sekä arvioita käyvän arvon oikeellisuudesta. Kuitenkin Martin ja Roychowdhuryn (2013, 142) mukaan itse tilintarkastajien liikearvon ja liikearvon arvonalentumisen tarkastuksesta käytännön tasolla tiedetään vähän. Toisaalta Huikun

ym. (2017, 76) tutkimuksesta käy selvästi ilmi, että tilintarkastajan on analysoitava peruskysymyksiä, kuten onko organisaatio todella sitoutunut liiketoimintasuunnitelmaansa. Tilintarkastajat tarkastivat liikearvon ”jäljet” sekä niiden pohjalta tehdyt laskelmat sekä suorittivat erilaisia herkkyyksianalyysseja. Tietyissä mielessä tilintarkastajat toistivat organisaation laskentaosaston menettelytapoja arvonalentumisen selvittämiseksi. Lisäksi he pyrkivät laskemaan ja tarkistamaan strategioita ja budjetteja. Toisin sanoen tilintarkastajat joutuvat liikearvoa tarkastaessa tekemään perustavanlaatuisia analyyssejä, joka esitettiin tarkastusvaliokunnalle. Näin ollen liikearvon arvonalentumistestaus tuli toisen kerran esille tilinpäätöksen laadinnan jälkeen ja sen luotettavuutta testattiin. (Huikku ym. 2017, 76.)

Kuitenkin kritisointia on kohdistunut tilintarkastajien tilintarkastuskertomuksiin, jossa ei selitetä lausuntojen perustaa, miten he ovat tarkastuksen suorittaneet. Toisaalta joissain maissa, esimerkiksi Ranskassa, tilintarkastuskertomus sisältää ”arvioinnin perusteet” -kohdan, jossa annetaan hyvin rajoitetusti tietoa ulkopuolisille lausunnon tärkeimmistä syistä. (Martin & Roychodhury 2013, 142; Filip ym. 2015, 523.) Johdon oletukset nähdään olevan kriittisin tekijä liikearvon arvonalentumistestauksen tilintarkastuksessa ja tilintarkastajan tulisikin pikemminkin miettiä miten kassavirtoja voitaisiin parantaa kuin vain mekaanisesti tarkastaa, onko ennuste oikein. (Filip ym. 2015, 523.)

Liikearvon arvonalentumistestauksen luonteesta ja sen käytänteistä johtuen, tilinpäätöksen lukija törmää väistämättä paradoksiin: itseasiassa asiat, joita lukijat havaitsevat eivät kokonaisvaltaisesti liity itse yritystoimintaan, vaan asiat ovat pikemminkin kytköksissä yrityksen sisäisiin sekä ulkopuolisiin trendeihin. Siten, jotta lukija voisi saada yrityksestä todellisen kuvan, tulisi hänen tarkastella menneisyyttä, neuvoteltuja budjetteja, yrityksen kilpailijoita, talouden näkymiä ja suhdanteita; lukijoiden on myös kuunneltava tilintarkastajia. Näin ollen, jotta yrityksen arvo voitaisiin määritellä, edellyttää se lukijoita tutkimaan asioita organisaation taloudellisten raporttien ulkopuolelta. (Huikku ym. 2017, 71.)

3.4 Tutkielman viitekehys

Tämän tutkielman viitekehystenä käytetään Cohen ym. (1972) muodostamaa Garbage Can -mallia, jota jälkeempäin on pidetty yhtenä vaikutusvaltaisimpana menetelmänä kuvata organisaation päätöksentekoprosessia, sillä se ottaa huomioon myös organisaatiolle ominaiset piirteet, ihmiset (Fioretti & Lomi 2008, 193). Garbage Can -mallin tarkoituksena on ajatella organisaatio heterogeenisten kohteiden kohtaamispaikaksi ja malli jakaa päätöksentekoon vaikuttavat tekijät neljään eri luokkaan:

1. Ongelmat ovat organisaation sisältä ja ulkopuolelta syntyviä ongelmia. Ongelmat voidaan nähdä mallin ensisijaisena tekijänä, koska organisaatio keskittyy paljon ongelmien ratkaisuun. Keskeinen kysymys liittyy omistajuuteen, sillä ongelman ”omistaja” on velvollinen löytämään myös siihen ratkaisun.
2. Osallistujat organisaatiossa ovat niitä, jotka tuovat oman kontribuution prosessiin ja joilla on erilainen kiinnostus asioihin. Lisäksi osallistujien henkilökohtaiset preferenssit, kiinnostuksen kohteet sekä intressit vaikuttavat huomattavasti prosessiin.
3. Vaihtoehtojen mukaisesti organisaation tulee tehdä päätös.
4. Ratkaisut ovat vastauksia, joita organisaatio etsii jatkuvasti. Ratkaisu on mallin alkuperäisin komponentti, sillä se kääntää ongelman ratkaisuksi. Ratkaisu voi olla esimerkiksi jokin uusi tuote tai prosessi, joka otetaan käyttöön organisaatiossa.

Mallissa olevien luokkien tarkoitus on kuvata organisaation päätöksenteon ”raaka-aineita” ja kaikkien neljän eri luokan nähdään vaikuttavan organisaation päätöksentekoprosessiin. Toisin sanoen osallistujat tekevät päätöksen ja ongelmat vaikuttavat saatavilla oleviin vaihtoehtoihin, joiden mukaan päätös tehdään. Viitekehysten nähdään olevan käytännönläheinen, sillä muuttujien ensisijainen tehtävä on tarjota viitekehys sille, jossa todellinen toiminta tapahtuu: päätösprosessi, joka sisältää ongelmia ja kaikkien toimijoiden vaikutukset. Tämän takia liikearvon ja liikearvon arvonalentumistestauksen ongelmia tarkastellaan Garbage can -mallin avulla, jota voidaan mallintaa seuraavalla tavalla:

Kuvio 3 Garbage can -viitekehys (Mukaillen Cohen ym. 1972)

Harrisonin ja Lomin (2012, 8) mukaan ongelmat, osallistujat, vaihtoehdot ja ratkaisut ovat riippuvaisia organisaation sisäisistä prosesseista. Cohen ym. (1972, 1) mukaan Garbage Can kuvaa hyvin niin sanottuja ongelmallisia tavoitteita, jotka mielletään epäjohdonmukaisiksi ja väärin määritellyiksi mieltymyksiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että päätöksentekijät ovat usein erimieltä organisaation tavoitteista ja intresseistä, joten heidän on vaikea toimia yhdessä tavoitteiden mukaisesti. Malli näkee preferenssit ja intressit erityisen epävakaisiksi, koska organisaation ja ihmisten tavoitteilla on tapana muuttua. Toiseksi malli kuvaa hyvin myös organisaation kohtaamia epäselviä prosesseja. Vaikka organisaatio itse kykenee selvittämään ja jopa tuottamaan informaatiota, silti syntyy tilanteita, jolloin johto ei ymmärrä prosesseja ja tällöin toimintaa ohjataan erehdyksen kautta. Viimeiseksi mallin nähdään tuovan esille ”sujuvan osallistumisen”. Tämän tarkoituksena on tuoda esille, miten johtohenkilöiden panokset ovat erilaisia, joka luo huomattavaa epävarmuutta päätöksentekoprosessiin. (Cohen ym. 1972, 1-3.) Kaiken kaikkiaan perinteiset organisaatiomallit olettavat, että organisaatio toimii rationaalisesti, mutta Garbage Can -malli olettaa päinvastoin: liikearvon arvontestausprosessiin liittyy paljon sekavia prosesseja, jäsentymättömiä suhteita, kiistanalaisia tavoitteita ja epävarmoja tuloksia. (Fardal & Sorens 2008, 555).

Garbage Can -malli kuvaa siis organisaation päätöksentekoon liittyvää problematiikkaa, jota organisaatiot kohtaavat myös liikearvon arvonalennustestauksessa. Päätöksenteon ja siihen liittyvän problematiikkaan liittyy Cohen ym. (1972) mukaan seuraavat asiat:

- Havaintokyky: mitä tehdään? Miten liikearvontestauksen laskelmat suoritetaan ja mitä laskelmissa otetaan huomioon.
- Prioriteetti: mitä haluat? Mitä organisaatio haluaa liikearvontestauksen avulla saavuttaa?
- Hyväksyttävyyys: onko päätös liikearvontestauksen tuloksesta oikea?
- Edellytykset: vahingoittaako liikearvontestauksessa tehtävät päätökset jotain?
- Ajankohtaisuus: onko liikearvontestauksen juridiset ja laskentatekniset tiedot relevantit?
- Resurssit: onko käytössä resursseja? Onko liikearvontestausprosessi vain tietyn osaston suorittama?
- Päätös: onko päätös liikearvon arvonalennustestauksen lopputulemasta oikea?

Yllä olevan luettelon mukaisesti päätöksenteko liittyy vahvasti liikearvon arvonalennustestaukseen, kuten miten organisaatiot määrittelevät liikearvon, miten ne suorittavat liikearvontestauksen laskentateknisen osion ja miten liikearvon raportointi muodostuu. Garbage Can -malli sopii liikearvon arvonalentumistestauksen ongelmien kuvailuun, sillä liikearvontestausprosessin voidaan nähdään olevan monen eri osapuolten välisten neuvottelujen tulosta, johon liittyy merkittävästi johdon harkintaa, jolloin organisaation tulee

osata navigoida erilaisten ongelmien läpi selvittääkseen liikearvon käyvän arvon. Viitekehys kuvaa siis kokonaisuudessaan hyvin siihen liittyvien neljän eri tekijöiden avulla liikearvontestaukseen liittyvää problematiikkaa, jotka liittyvät päätöksentekoon ja siihen miltä organisaatio näyttää ulospäin. Mallin avulla voidaan paremmin tunnistaa ja ymmärtää liikearvoon liittyviä ongelmallisia prosesseja ja miten ongelmat vaikuttavat objektiivisuuteen, sillä muun muassa liikearvoa ohjailevan standardin tulkinta nojaa pitkälti johdon harkintaan ja päätöksentekoon standardien soveltamisesta. Kaiken kaikkiaan jokaiseen liikearvon osa-alueeseen liittyy Garbage Can -mallin tunnistamaa problematiikkaa sekä tekijöitä ja näin ollen päätöksenteko vaikuttaa merkittävästi liikearvontestauksen laatuun ja objektiivisuuteen.

Liikearvon arvonalennustestaus on monimutkainen ja prosessiin liittyy neuvottelutilanteita, jotta organisaatiot täyttävät niille asetetut vaatimukset objektiivisesti. Garbage Can -mallin mukaan liikearvon arvonalennustestausprosessin perusteella muodostuneita eri vaihtoehtoja voi syntyä ilman, että ongelmia tunnistetaan tai päätöksenteko tehdään ennen kuin liikearvoon liittyvät ongelmat ovat ratkaistu. Edellä mainittu on osoitettavissa johdon intressien avulla, jota malli luonnehtii epä johdonmukaisiksi ja väärin ymmärretyiksi mieltymyksiksi ja jota väistämättä liikearvon arvonalennustestaukseen liittyy. Lisäksi organisaatiolla ja sen johdolla voi olla käsitys ja ratkaisut liikearvon arvonalennustestauksessa ennen kuin ongelmia on tunnistettu.

Drăgulescu ym. (2014, 237) mukaan liikearvo ja laskentamenetelmien raportointi on seurausta neuvotteluista ja kompromisseista organisaation ja ulkoisten tekijöiden välillä. Lisäksi johto ei voi tehdä objektiivisiä päätöksiä tehokkaasti ilman laadukasta taloudellista informaatiota (Drăgulescu ym. 2014, 237-238). Tästä johtuen liikearvo mielletään organisaatiossa ikään kuin neuvotteluprosessiksi, jossa lasketaan, löydetään ja arvioidaan taloudellisia jälkiä sekä ennustetaan tulevaisuutta organisaation sisäisen sekä organisaation ulkopuolisen informaation avulla (Huikka ym. 2017, 70-72). Neuvotteluprosessi jatkuu myös tilintarkastukseen asti, jolloin tilintarkastajat keskustelevat johdon kanssa sekä tekevät omia analyysejä rahavirtaa tuottavien yksiköiden arvosta. (Pajunen & Saastamoinen 2013, 255). Fardal ja Sornessin (2008, 555) tutkimuksen mukaan Garbage Can -malli on laajalti käytetty, sillä malli pyrkii selittämään, miten päätöksentekijät ovat rationaalisesti rajoitettuja. Lisäksi malli ottaa huomioon sen, miten organisaation on jatkuvasti muututtava ja sopeuduttava muutoksiin, kun muun muassa teknologia, markkinat ja IFRS-standardit muuttuvat. (Fardal & Sorness 2008, 555.) Näin ollen voidaan todeta Garbage Can -mallin sopivan hyvin liikearvon arvonalentumislaskelmien tuomien haasteiden ja ongelmien kuvaamiseen, huolimatta siitä, että mallia ei ole ikinä käytetty liikearvon arvonalentumistestaukseen liittyvissä tutkimuksissa.

Garbage can -viitekehysten valintaan vaikutti pitkälti tutkimuksessa esitetty Kuvio 2, liikearvon raportoinnin laatu, jonka kautta osittain tutkimuksen empiriaa myös tarkastellaan, koska Kuvio 2 vaikuttaa merkittävästi Garbage can -mallin Raportoitu liikearvo -

kohtaan. Siten liikearvon raportoinnin hyödyllisyyden viitekehys integroi yritysten välisen liikearvon vertailukelpoisuuden, luotettavuuden ja merkityksellisyyden sekä niihin liittyvät laadulliset tekijät perustuen IFRS-standardien käsitteelliseen raportoinnin viitekehukseen ja samalla saatuja tuloksia tarkastellaan Garbage can -viitekehysten kautta (Artie & Lau 2014, 200). Toisin sanoen tarkoitetaan on tarkastella niitä ongelmakohtia sekä tekijöitä, jotka tekevät liikearvon ulkoisesta raportoinnista epäluotettavaa. Siten liikearvon raportoinnin laadun sekä Garbage can -viitekehysten käyttäminen yhdessä liikearvon arvonalentumislaskelmien tuomien haasteiden selvittämiseen on johdonmukaista, sillä päätöksenteko ja harkinta muun muassa menetelmien valinnassa, diskonttokoron määrittämisessä tai kassavirtojen ennustamisessa on kytköksissä raportoinnin laatuun, kuten kuinka laadukasta informaatiota on saatavissa, miten organisaation intressit määräytyvät tai miten liikearvo on tunnistettu organisaatiossa. Lisäksi liikearvon arvonalennustestausprosessi voidaan nähdä neuvottelutilanteena, jossa tunnistetaan ongelmat ja vaihtoehdot, jonka jälkeen ratkaisu liikearvon tasearvosta syntyy eri osallistujien kesken, kuten yhtiön hallituksen, johdon, laskentahenkilöiden sekä tilintarkastajien vuorovaikutuksen seurauksena.

Päätöksenteon problematiikkaan liittyvää viitekehystä ei ole liikearvon arvonalennustestaukseen liittyvissä tutkielmissa käytetty, vaikka liikearvon arvonalennustestaukseen liittyy merkittävästi päätöksenteon ”raaka-aineita”. Näin ollen Garbage Can -viitekehys luo käytännönläheisen mallin tarkastella liikearvontestausta ja siihen liittyviä ongelmia, koska ongelmien nähdään johtuvan ihmisistä. Näin ollen viitekehysten avulla voidaan päästä tasolle, jossa itse toiminta tapahtuu, jolloin myös ongelmat tulevat paremmin esille. Garbage Can -malli avulla voidaan myös tarkastella, miten ongelmat, osallistujat, vaihtoehdot ja päätöksenteko sekoittuvat keskenään, jolloin muun muassa osallistujat eivät tiedä ongelmia tai ongelmat tunnistetaan, mutta niitä ei ratkaista.

4 LIIKEARVON ARVONALENTUMISLASKELMIEN TUOMAT HAASTEET

4.1 Liikearvon määrittely ja siihen liittyvien ongelmien selvittäminen

Haastatteluissa aluksi haluttiin muodostaa käsitys liikearvosta. Haastateltavia pyydetiin määrittämään liikearvo ja muodostamaan käsitys siihen liittyvistä mahdollisista ongelmista, jotta muodostuisi yleinen käsitys liikearvon luonteesta. Haastattelussa haluttiin tuoda erityisesti esille se, miten haastateltavat ovat kokeneet asian käytännössä. Kokonaiskuvan muodostamiseksi kysyttiin, miten tärkeänä haastateltava näkee liikearvon ja onko sen määrä yhtiöiden taseissa kasvanut. Kaikki haastateltavien mielipiteet olivat yhteneväisiä Sandell ja Svenssonin (2017, 81) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan liikearvon määrä taseissa on kasvanut. IFRS-asiantuntija vastasi seuraavasti:

Kyllähän liikearvon määrä on kasvanut viime vuosina. Ja itseasiassa me tehtiin yhtiönpuolesta tutkimusta, jossa käytiin pörssi-yhtiöiden tilinpäätöksiä läpi. Niin kyllä siinäkin näki verrattuna edelliseen vuoteen, että liikearvon määrä oli kasvanut. Tosin en tiedä, voi olla, korreloiko se heti sen merkittävyyden kannalta.

Jatkokysymyksen muodossa etsittiin syitä, miksi liikearvon määrä taseissa on kasvanut. Sekä IFRS-asiantuntijalla että Tilintarkastaja A:lla on sama näkemys liikearvon määrän kasvun syistä kuin tutkielmassa Carlin ym. (2010, 788) viitatussa tutkimuksessa, jossa todetaan yleisen markkinatilanteen johtaneen liikearvon määrän kasvuun. Tilintarkastaja A kuvailee asiaa seuraavasti:

Joo markkinatilanne on vaikuttanu siihen suuresti, ku on ostettu paljon yrityksiä nousubuumin takia. Ja ei ole myöskään tullut hirveesti isoja alaskirjauksia, kun firmoilla menee aika hyvin ja siis viime vuosina se määrä taseissa ei oo päässy pienentymään. Nyt ehkä alkaakin odotukset kasvaa siihen suuntaan, että niitä alaskirjauksia tulee, kun mennään alaspäin ja luvut heikkenee.

Myös Tilintarkastaja B otti kantaa vallitsevaan markkinatilanteeseen ja erityisesti yrityskauppojen motiiveihin. Hän kommentoi yritysten ostokäyttäytymisen muuttuneen vuosien saatossa ja aineettomien hyödykkeiden olevan niitä, jotka tuovat synergiaetuja organisaatioille ja siten liikearvolla on paikka taseessa. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Liikearvon määrä kasvaa koko ajan, koska ostetaan jonkun firman asiakkaita, henkilöstöä, henkilöstön osaamista, brändejä, tuotemerkkejä ja markkina-alueita. Ostetaan siis aineettomia synergioita. Esimerkiksi et sä osta Amazonia sen takia, että sillä on varastohalleja vaan muun muas sen asiakaskunnan ja brändin takia. Sen takia liikearvolla on paikka firman taseessa.

Myös talousjohtaja oli samaa mieltä. Toisaalta hänen mielestensä liikearvon merkitys taseessa ei ole kasvanut, vaikka sen määrä onkin lisääntynyt 2010-luvulla huomattavasti. Näkemys eroaa muiden haastateltavien, kuten myös tutkielmassa viitatus Hevas ja Karampiniksen (2014, 96-98) sekä KPMG:n (2016) tehdyistä tutkimuksista, joissa viitataan liikearvon olevan merkittävä osa taseen varallisuuspuolta sen suuren määrän takia. Kuitenkin Talousjohtaja oli sitä mieltä, että organisaatioiden käyttäytyminen on muuttunut. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Se on vaan fakta, että kun se organisaatioiden taloudellinen aktiivisuus on muuttunut erilaiseksi kuin konkreettiseksi esineiksi, niin liikearvon määrä taseissa kasvaa. Mutta mun mielestä liikearvon merkitys ei oo kasvanut. Sijoittajat ymmärtää, että sulla on kannattavaa bisnestä ja jos sä sitä olet ostamalla hankkinu, niin syntyy liikearvoja. That's it. Mun mielestä se on tasearvo muiden joukossa.

Seuraavaksi haastateltavilta pyydettiin määrittelemään liikearvo sekä kuvailemaan mitä ongelmia siihen liittyy. Sekä tilintarkastajat että IFRS-asiantuntija nostivat esille yhteneväisiä tässä tutkielmassa esitettyjen IFRS 2016 sekä IAS-standardien mukaisia määritelmiä ja näkökulmia. Lisäksi haastateltavien mielestä itse liikearvon synty on selkeä, kuten Carlin ja Finch (2011, 370) omassa tutkimuksessaan, sekä IASB, on ottanut kantaa. Toisaalta IFRS-asiantuntija korosti, miten liikearvon molemmat puolet, kauppahinta ja hankitut varat eivät aina ole yksiselitteisiä seuraavasti:

Ihan lyhykäisyydessään se on maksetun kauppahinnan ja hankittujen varojen ja velkojen käyvän arvon erotus. Että se on aika selkeä. Mutta sitten taas siinä voi ne molemmat palikat elää, että mikä on se kauppahinta, joka ei ole aina yksiselitteistä. Ja sitten varsinkin se toinen puoli siitä yhtälöstä eli se, mikä on niiden hankittujen varojen ja velkojen käypäarvo. Et sinänsä määritelmä ja se kaava millä se lasketaan, on aika selkeä, mutta sitten, mikä se itse luku on niin ei ole hirveän yksiselitteistä.

IFRS-asiantuntijan vastauksesta nousi esille se, miten organisaatiot eivät kohtaa ongelmia itse liikearvon määrittelyssä vaan laskentatekninen toteutuksessa, kuten hyödykkeiden tunnistamisessa ja se koetaan ongelmalliseksi. IFRS-asiantuntijan kommentit ovat

yhteneväisiä tutkielmassa esitetyn Rajun ym. (2006, 341) tutkimukseen, jossa tutkijat mainitsevat liikearvon olevan ongelmallinen juuri laskentateknistä osuutta suorittaessa. Hieman muista tuloksista poiketen, Tilintarkastaja A näki liikearvon ikään kuin sijoituksena maksetun kauppahinnan ja tasearvojen erotuksena. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Yrityskaupassa ostaja ostaa organisaation siten, millaista kassavirtaa se tuottaa. Niin kuin sijoituksena. Ostan firman, sen kassavirta on tämä, ja sieltä jää tämän verran käteen ja sitten arvioidaan, paljonko liikearvo on tuottanut siitä käteen jäävästä osuudesta. Tällä tavoin liikearvo siis realisoituu. Paljon myös mietitään sitä, kumpi on tärkeempi, käypäarvo vai kirjanpitoarvo, niin kyllä käypäarvo on merkittävästi tärkeämpi, sillä kirjanpitoarvo on vain hankintamenon jaksottamista.

Tilintarkastaja A:n näkemys siitä, että liikearvo toimii ikään kuin sijoituksena on yhteneväinen Vancen (2010, 366) tutkimukseen, jossa todetaan, että liikearvoa voidaan tulkita tulevaisuudessa tapahtuvien investointien kasvuna ja kasvun mahdollistaja on nähtävä investointina. Vastaavasti Talousjohtaja lähestyy liikearvoa liiketoiminnallisesti, muiden lähestyvän sitä standardien näkökulmasta. Talousjohtajan käsityksen mukaan organisaatiot osaavat kuitenkin määritellä liikearvon oikein, poikkeuksia lukuun ottamatta ja myös sen sidosryhmät ymmärtävät, miten liikearvo muodostuu. Hän näki asian seuraavasti:

Luulisin, et organisaatiot osaa määritellä liikearvon oikein. Kyllä yrityskaupoissa on aina syntynyt liikearvoa. Toki tässä ympärillä osa sijoittajista sanoo, että ei siellä taseessa ole mitään muuta omaisuutta kuin liikearvo. Mutta mä asennun siihen niin, että oli se sitten uusi tehdas, johon on rakennettu seiniä, koneita ja laitteita ja jos sen ympärille ei voida rakentaa bisnestä, niin ei ne koneet ja laitteet sen raha-arvon arvoisia ole. Ihan sama, mitä omaisuutta se on, se pitää saada tuottamaan. On se sitten aineellista tai aineetonta, sun pitää saada tuotto sille rahalle.

Haastattelussa seuraavaksi haluttiin muodostaa käsitys siitä, millaisella tasolla on organisaatioiden osaamistaso ja kyky määritellä sekä tulkita liikearvoa sitä ohjailevien IFRS-standardien mukaisesti. Tilintarkastaja B sekä IFRS-asiantuntija olivat samaa mieltä siitä, että yleisesti osaamistaso on kohtalaisen hyvä ja yhtiöt osaavat määritellä liikearvon suhteellisen hyvin. IFRS-asiantuntija ilmaisi kuitenkin tyytymättömyytensä organisaatioiden osaamiskykyyn silloin, kun yhtiöllä ei ole rutiinia liikearvosta seuraavasti:

Kyllä mulla on käsitys, että pörssi-yhtiöt aika hyvin osaa. Tai ainakin ne tajuaa sen, että ne ei voi ottaa suoraa niitä kirjanpitoarvoja sieltä kohteen taseesta ja kipata liikearvoksi, vaan niille pitää tehdä jotain. Kuitenkin meillä on paljon sellaisia yhtiöitä, mitkä tekee tosi vähän hankintoja, jolloin se osaaminen on vaihtelevaa. Mutta sellaiset peruserätyöt on ehkä tiedossa, mutta sitten se käytännön tekeminen ei ole kaikilla niin hyvää.

Tilintarkastaja A:n käsitys organisaatioiden kyvyistä oli poikkeava muiden haastateltavien vastauksista. Hänen mukaansa organisaatioiden liikearvon tunnistamisvaiheessa on eroja ja usein on tilanteita, jolloin liikearvon määrittely ja siihen liittyviä komponentteja ei olla tunnistettu IFRS-standardien mukaisesti. Hän vastasi seuraavasti:

Valitettavasti harvemmin organisaatiot menevät yksittäisiin käyttöomaisuus-esineisiin, kun tunnistetaan ja määritellään liikearvoa, vaikka tarkoitushan on se, että se vastais mahdollisimman hyvin sitä markkina-arvoa. Mut valitettavan usein on tullut vastaan tilanteita, jolloin organisaation laskentaosasto ei pysty määrittelemään tai tunnistamaan liikearvoa ja siihen luettavia omaisuuseriä. Sitten, kun on omasta mielestä tunnistettu ja määritelty ne perinteiset omaisuuserät, niin loput kaadetaan vaa liikearvoksi. Ja sitten vasta tämän jälkeen lähdetään testaamaan sen toimivuutta.

Tilintarkastaja A:n näkemys viittaa vahvasti tutkielmassakin mainittuun IFRS (2016, 858), jossa mainitaan usein syntyvän tilanteita, jolloin liikearvon kohdistamisperusteet eivät ole selkeät, vaikka liikearvo itsesään liittyisi melko vahvasti yksikön kerrytettävissä oleviin rahamääriin. Näin ollen organisaatio ei kykene kohdistamaan liikearvoa muuten kuin keinotekoisesti. Seuraavaksi haastatteluissa kysyttiin, miten he itse kokevat liikearvoon liittyvät standardit. IFRS-asiantuntija vastasi seuraavasti:

No kyllähän se on koettu hankalaksi, haastavaksi ja työlääksi, että sitä liikearvoa siellä taseessa on ja sitä pitää vuosittain testata. Niin siinä se näkyy, että se on jatkuvasti yhtiöillä ja tilkkareilla semmonen alue, mihin käytetään paljon aikaa ja silti tilinpäätöksien käyttäjille se voi olla epäselvää, että mitä tä liikearvo täällä taseessa merkkää ja tällä yhtiöllä on taas näin paljon. Sit lisäksi ne antaa tällaisia liitetietoja, niin se ei kerro niille hirveesti mitään. Tän takii IASB on aloittanut sen projektin millä se pyrkii taklaamaan näitä ongelmia. Että siinä mielessä on tunnistettu ne ongelmakohdat ja niille yritetään jotain tehdä.

Yhteenvedon voidaan todeta, että suurin osa haastateltavista pitävät liikearvon määrittelyä suhteellisen selkeänä, eikä heidän mielestään määrittelyyn liity juurikaan

epäselvyyksiä, mutta silti organisaatiot kokevat liikearvontestauksen raskaaksi prosessiksi. Toisaalta ainoastaan Tilintarkastaja A:n ajatukset olivat osittain yhteneväisiä tutkielmassa aikaisemmin viitatus Carlin ja Finchin (2011, 370.) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan vakiintunutta liikearvon määritelmää ei olla vielä kukaan kyettä muodostamaan. Haastateltavat olivat samaa mieltä Carlin ja Finchin (2011) tutkimuksen kanssa siitä, että liikearvon synty ja muodostuminen on suhteellisen selkeää, mutta he eivät kuitenkaan muun muassa Johnsonin ja Petronen (1998, 294) tutkimuksessa kritisoitua liikearvon pysyvyyttä ja siten sen paikkaa organisaatioiden taseessa kyseenalaistaneet.

4.2 Liikearvon arvonalentumislaskelmien haasteet Garbage Can -mallin näkökulmasta

Haastattelujen toinen osa-alue painottui käsittelemään liikearvon teorian ja käytännön eroja liikearvon arvonalentumislaskelmien kriittisten komponenttien käsittelyssä. Tässä haastattelun osassa tarkoituksena on tuoda esille se päätöksentekoon liittyvä epävarmuus ja ne ongelmakohdat, joita organisaatio sekä tilintarkastajat kohtaavat. Saatua tutkimustuloksia käsitellään Garbage Can -mallin mukaisesti ja miten viitekehyksen neljä eri luokkaa voi olla sekoittuneena toisiinsa. Luku rakentuu siten, että ensin käsitellään ongelmia, joita organisaatiot kohtaavat liikearvontestauksessa ja joiden mukaisesti organisaatioiden on tehtävä päätös liikearvon arvosta. Tämän jälkeen luvussa käsitellään liikearvontestaukseen osallistuvia tahoja, jotka osaltaan vaikuttavat merkittävästi viimeisessä osiossa käsiteltäviin erilaisiin syntyviin vaihtoehtoihin ja lopulta niiden perusteella tehtävään päätöksentekoon.

4.2.1 Ongelmat

Tutkielman viitekehyksen mukaisesti rakennetun empiirisen osa-alueen selkeyttämiseksi liikearvon arvonalentumistestauksissa esiintyneet ongelmat on kategorisoitu kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäiseksi siirrytään käsittelemään arvonalentumistestaukseen liittyviä ongelmia.

4.2.1.1 Arvonalentumiseen liittyvät ongelmat

Liikearvoon liittyviä ongelmia lähestyttiin haastatteluissa liikearvon määrittelyn jälkeen. Tilintarkastajat ja IFRS-asiantuntija olivat sitä mieltä, että isoimmat ongelmat realisoituvat silloin, kun ryhdytään määrittämään rahavirtaa tuottavien yksiköiden arvoa, koska

liikearvo on tulevaisuuspainotteinen, kuten IASB ja IFRS-standarditkin sen määrittelevät. Haastateltavilta kysyttiin, onko liikearvo yleisesti monimutkainen omaisuuserä. Tilintarkastaja B vastasi seuraavasti:

Liikearvon arvostus on se monimutkainen asia ja sen takia liikearvoa on monimutkaisempi käsitellä kuin muut omaisuuserät. Kyllä muitakin omaisuuseriä pitää testata, että onko poistosuunnitelma kohdallaan. Mut liikearvon kohdalla arvostus on erilaista ja monimutkaisempaa ku se sijoittuu niin vahvasti tulevaisuuteen ja siinä on monta liikkuvaa palasta.

Tilintarkastaja B viittaa monella liikkuvalla palasella muun muassa käytettyyn korkokantaan ja tuleviin rahavirtoihin. Hän jatkaa edelliseen kysymykseen, että ongelmia nousee erityisesti seuraavassa tilanteessa:

Jotta ostaja sais omansa takaisin, niin ostetun kohteen pitäisi olla ihan kymppin arvoinen. Mut todennäköisesti maksettiin hieman liikaa ja sit todetaan, että ei liikearvo voi olla tollanen, kun ostettu kohde tuottaa koko ajan negatiivista kassavirtaa. Eli nyt se pitää kirjata alas. Mutta sitten, tehdäänkö sitä kirjausta vai ei? Kun hankitaan joku organisaatio kokonaisuus, yhtiö, liiketoiminta, niin tuottaako se aina maailman tappiin asti hyvää? Niin se arvostustestauksessahan on periaatteena, että yritys tulee toimimaan aina. Ostettiin Neste ja se öljy tuottaa jatkuvasti hyvää, niin sitte vaan testaillaan, että fine edelleenkin, kunnes jossain kohtaa tehdään kerta-arvonalennus.

Tilintarkastaja B:n vastauksesta käy ilmi Garbage Can -mallin mukaisesti, miten organisaatiot ikään kuin tunnistavat tietyissä tilanteissa ongelmat kuitenkin niitä ratkaisematta. Näkökulma on mielenkiintoinen, sillä organisaatioiden ensisijainen tehtävä on Garbage Can -mallin mukaisesti ratkaista ongelmat ja jos ongelmia ei ratkaista, päätöksenteko monimutkaistuu (Cohen ym. 1972, 2). Näin ollen tilintarkastajat, kuten myös IFRS-asiantuntija, myöntävät, että yleensä liikearvo kirjataan suurina kertakirjauksina alas, kuten Pajunen ja Saastamoinen (2013, 247) mainitsee tutkielmassaan. IFRS-asiantuntija jatkaa, että organisaatioissa nousee ongelmia erityisesti tilanteissa, jossa määritetään rahavirtaa tuottavien yksiköiden kerrytettävissä olevaa rahavirtaa. Lisäksi yrityskauden seurauksena organisaation on tunnistettava uusia hyödykkeitä taseeseensa, joita ei aikaisemmin siellä ole ollut. IFRS-asiantuntija ilmaisee ongelmien syntyvän seuraavasti:

On kaksi juttua. Ensimmäinen on se, että siellä taseessa olevalle omaisuuserällä on joku kirjanpitoarvo, niin se pitäisi arvostaa käypään arvoon ja yleensä käypäarvo on usein niistä se korkeampi. Ja sit toinen on se, että tosiaan, kun

organisaation on tunnistettava ihan uusia hyödykkeitä siinä hankinnassa, vaikka asiakassuhteet, mitä sen ei oo välttämättä tarvinnu ikinä ennen tunnistaa. Eli sen kirjanpitoarvo on ollut aikaisemmin nolla ja sitten sinne tulee yhtäkkiä, vaikka miljoona. Se voidaan kokea hankalaksi.

IFRS-asiantuntijalle esitettiin jatkokysymys, jossa kysyttiin, saako hänen mielestään liikearvo kaatoerämäisen luonteen. Hänen mukaansa juuri se on liikearvon tehtävä. Näkemys on yhteneväinen muun muassa Goren ja Zimmermanin (2010, 47) tutkimuksen kanssa, jossa liikearvo nähtiin muodostuvan niistä omaisuuseristä, joita yritystilan- teessa ei voida luotettavasti tunnistaa, mutta usein liikearvoksi kirjataan sellaisia omaisuuseriä, jotka kuitenkin täyttäsivät tunnistettavuuden kriteerin yksinään. Myös Tilintar- kastaja B:n ja IFRS-asiantuntijan mukaan ongelmia nousee esille silloin, kun yrityskau- pan seurauksena siirtyviä uusia hyödykkeitä ryhdytään tunnistamaan:

Se liikearvo on just noin, että se on sellainen kaatoerä. Sit lisäksi vielä se, että yhtiöillä on erilainen kyky tunnistaa niitä aineettomia uusia hyödykkeitä ja tehdä sitä käypään arvoon arvostamista. Jotkut tekee sitä paremmin ja ne jotka tekee huonommin, jää niillä pakosti sitä liikearvoa enemmän. Sit jotkut yhtiöt ajattelee, että meille tulee tollainen potti taseeseen, mutta sillä ei ole ikinä mitään tulosvai- kutusta ja se vaan on siellä. Mutta ei se kovin kestävä ratkaisu ole, että sinne kirjataan suurin osa kauppahinnasta ja sitten organisaatiolla on pienemmät pois- tot. Tästä johto tykkää, mutta siinä on aina se riski vuosien varrella, että se kirja- taan kerralla isolla rysäyksellä alas.

Näin ollen IFRS-asiantuntijan mielipide on yhteneväinen Bugejan ja Galleryn (2006, 522) artikkelin kanssa, jonka mukaan organisaatioilla on erilainen kyky tunnistaa erityi- sesti sisäisesti syntyviä hyödykkeitä. Näkemys myötäilee myös Carlin ym. (2011, 369) tutkimuksen tuloksia, jonka mukaan organisaatioiden välillä on huomattavia laskenta-, arvostus- ja raportointieroja. Lisäksi vastaus on myös yhteneväinen Petersen ja Plenbor- gin (2010, 422) sekä IFRS (2016, 858) kanssa, jotka nostavat esille, miten aineettomien omaisuuserien tunnistaminen on vaikeaa ja tutkijat kritisoivat, miten liikearvoa voidaan edes luotettavasti testata. Garbage Can -mallin mukaisesti tunnistettavuuden laiminlyönti kasvattaa liikearvoon liittyvän päätöksenteon problematiikkaa, jolloin organisaation prio- riteetit (mitä se haluaa?), hyväksyttävyyys (onko oikein?), havainnointikyky (mitä teh- dään?) ja siten myös edellytykset (vahingoittavuus?) liikearvon osalta laskevat. (Fradal & Sorens 2008, 555: Cohen 1972, 2). Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin, mikä on suurin epävarmuustekijä laskentateknisesti, kun määritetään rahavirtaa tuottavan yksikön tule- vaisuuden tuottoja. Kaikki haastateltavista olivat yksimielisiä siitä, että diskonttokorko sekä tulevaisuuden ennusteet ovat ne, joita muokkaamalla voidaan suhteellisen

helpostikin saavuttaa haluttu lopputulos. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että on tärkeää määrittää jokaiselle rahavirtaa tuottavalle yksikölle oma diskonttokorko, eikä käyttää yleistä diskonttokorkoa. Talousjohtaja mainitsi heidän määrittelevän WACC-koron veron jälkeen, joka on ristiriidassa IFRS-ohjeistuksen kanssa. IFRS-asiantuntija oli kuitenkin Carlin ja Finchin (2009, 330) sekä Andrén ym. (2017, 270-272) tutkimusten kanssa samaa mieltä siitä, että organisaatiot joskus käyttävät virheellisesti yrityksen kokonaisvaltaista diskonttokorkoa. Tällöin lopputulos voi vaihdella huomattavasti pelkästään pienistä koron muutoksista. Tilintarkastaja B kiteytti asian seuraavasti:

On tärkeää määrittää jokaiselle yksikölle oma diskonttokorko, koska se testataan osana isompaa, sitä rahavirtaa tuottavaa yksikköä. Ei oo kyse siitä, että pitäisi määrittää omaisuuserälle diskonttokorko, vaan sille rahavirtaa tuottavalle yksikölle, joka voi olla sitten tehdas, liiketoiminta-alue tai maantieteellinen alue tai sellainen, jolla ei käydä kauppaa markkinoilla. Ni ei sille löydy suoraan tuottovaatimusta mistään, vaan organisaation pitää käyttää WACCia ja määrittää se. Nykyään tietyt yhtiöt on tossa määrittämisessä ihan hyviä ja ne ymmärtää, että ei ne voi suoraan käyttää korkokantana muun muassa lisäluoton korkoa. Lisäks, jos yhtiö on vaikka julkisuuteen sanonut, että sen oman pääoman tuottotavoite on jotain, niin se ei voi suoraan käyttää sitä, vaan sen pitää ottaa siihen mukaan mahdollisimman paljon komponentteja markkinoilta ja siinä käytetään esimerkiksi asiantuntijoita hyväksi. Että ne rakentaa jonkin sellasen verrokkiryhmän saman tyyppisistä yhtiöistä ja sitten kun niiltä on paljon dataa saatavilla, ni sieltä ne pystyy laskee sellasen keskimääräisen pääomarakenteen tai vieran tai oman pääoman tuottovaatimuksen ja käyttää niitä sitten siellä.

Tilintarkastaja B:n mukaan korkokantojen määrittäminen on suhteellisen hyvällä tasolla organisaatioissa, vaikka markkinainformaatiota ei olekaan saatavissa ja organisaatioiden on kerättävä tietoa sekä sisäisistä prosesseista että myös ulkopuolelta toimintaympäristöstä. Näkemys on erilainen Carlin ja Finchin (2009, 330) sekä André ym. (2017, 270-272) tutkimusten kanssa, jonka mukaan yleensä organisaatiot määrittävät virheellisesti laskentakorkokannat. Myös Majidin (2015, 202) tekemän tutkimuksen mukaan organisaatioiden virheet korkokannan määrittämisessä johtuu sääntelyn monimutkaisuudesta sekä haastavasta toteutustyylistä, johon Tilintarkastaja A yhtyy. Myös Tilintarkastaja B:n mukaan liikearvon arvonalentumistestauksen laskentateknisessä osassa erityisesti eri parametrien, kuten korkokannan ja päätearvon valinta, vaikuttaa merkittävästi laskelmiin. Hän ilmaisee asian seuraavasti:

Laskentateknisesti laskelmiin vaikuttaa eniten se, veikkaatko sä 3% vuotuista kasvua ensimmäiseltä viideltä vuodelta ja sen jälkeen 2% loppuun asti vai onko

päätearvo kenties 1% tai jopa nolla. Siinä on aikamoinen ero. Päätearvo kuitenkin muodostaa noin 80% yksiköiden arvosta eikä siel sen takia sais olla hirveesti reaalikasvua. Lisäks sitte siinä päätearvossa, ku lähdetään menemään tarpeeks monta vuotta eteenpäin, ni tulee tämänlaiset, ku muutokset ihmisten käyttäytymisessä ja teknologiassa. Nämä on sellasia mustia joutsenia, jotka muuttavat toimialoja ja siten laskelmia kokonaan.

Näin ollen Tilintarkastaja B:n mukaan päätearvo muodostaa keskimäärin merkittävimmän osan rahavirtaa tuottavien yksiköiden arvosta, joten päätearvon tulisi reflektoida täysin muun muassa inflaatiota, sillä reaalikasvua ei päätearvossa hyväksytä, ellei organisaatio voi sitä jotenkin perustella muun muassa toimialan kehityksellä. Jatkokysymyksen muodossa haluttiin selvittää lisää, josko organisaatiot ovat taipuvaisia oikaisemaan tai muokkaamaan korkokantaa siten, että sen ei tarvitsisi tehdä arvonalennuskirjausta. Talousjohtajan mukaan heidän organisaationsa liikkuu turvallisella alueella ja on parempi oikaista korot hieman korkeammaksi kuin liian alhaisiksi. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Jos nyt kuitenkin näyttäis siltä, että ollaan nippa nappa jossain alaskirjauksen äärellä, niin sitten me tehdään herkkyyksianalyysit, kuinka herkkä se on korolle ja sitten mietitään mikä meidän ennusteiden varmuus on ja onko tää niinku ylikova korko sit sellanen, että sitä säättämällä vähän alaspäin välttyään alaskirjaukselta. Se on kyllä sitten hienosäädöstä kysymys, että jos se pahasti pielessä niin ei mitään voi tehdä. Niin ei musta myöskään ole syytä ylivarovaisuuteen. Asia erikseen, jos on niin köysissä, että rahoitussopimukset taikka omat pääomat ei sitä kestä tai kovenantit laukee. Niin sitten ollaan taas niinku erittäin vakavan asia keskellä ja siellä pitäisi sitten olla jaitä hatussa ja pystyä objektiivisuuteen.

Toisaalta Talousjohtajan vastauksesta käy ilmi, miten subjektiivinen liikearvontestausta ohjaava sääntely on ja miten esimerkiksi johdon harkintavalta voi vaikuttaa siihen suoritetaanko arvonalennus vai ei. Lisäksi vastaus on yhteneväinen muun muassa tutkielmassa esitettyjen Cheolin (2011, 237), Andrén ym. (2017, 268-270) sekä Carlin ja Finchin (2009, 333) tutkimusten kanssa, joiden mukaan IAS 36 -standardin mukaisesti määritettyjen diskonttokorkojen säätäminen on mahdollista ja se on yksi tapa välttyä alaskirjaukselta. Tällöin organisaatio tunnistaa saatavilla olevat vaihtoehdot ja ongelmien laininlyönnillä se voi saavuttaa heidän valitseman vaihtoehdon Garbage Canin mukaisesti. (Cohen, 1972).

Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin rahavirtaa tuottavien yksiköiden määrittämisestä ja niiden yhteydestä diskonttokorkoon. Tilintarkastaja B ja Talousjohtaja mainitsevat, että jos rahavirtaa tuottavia yksiköitä on paljon, on prosessi erittäin raskas ja työläs. Lisäksi vaikka yksiköitä olisi paljon ja ne olisivat samanlaisia, ei organisaatio voi ottaa

diskonttokoroksi vain tiettyä lukua, vaan yrityksen on löydettävä luotettavaa evidenssiä tukemaan valintoja. Tilintarkastaja B ilmaisi asian seuraavasti:

Se, jos on monta liikearvon testausyksikköä konsernissa, joillakin on kylläkin vain yksi, mut sitten enimillään taitaa olla 24 testausyksikköä. Niin jokaisella yksiköllä pitäisi olla oma diskonttokorko. Ellet sä pysty näyttämään, että nä on niin identtisiä yksiköitä, jotka toimii Suomessa ja samalla toimialalla, jolloin periaatteessa vois käyttää samaa korkokantaa. Mutta muuten pitäis jokaselle yksikölle rakentaa oma diskonttokorko. Siinä on todella paljon työtäkin sitten.

Haastateltavat olivat kaikki sitä mieltä, että organisaatiot tunnistavat miten heidän tulisi määrittää jokaiselle rahavirtaa tuottavalle yksikölle oma diskonttokorko. Näin ollen Garbage Can -mallin avulla voidaan todeta organisaatioiden ongelmien ja intressien ikään kuin sekoittuvan keskenään, jolloin organisaatioilla ei välttämättä ole energiaa ja resursseja suorittaa diskonttokorkojen määrittämistä. Toisaalta talousjohtaja, kuten myös tilintarkastajat sekä IFRS-asiantuntija mainitsevat, että on kuitenkin organisaatioita, jotka määrittävät vain yhden diskonttokoron tai organisaatio on sitonut diskonttokoron jotenkin yrityksen koko korkokantaan. Talousjohtajan mukaan, jos organisaatio määrittää vain yhden korkokannan ja testaa vain tällä yhdellä korkokannalla rahavirtaa tuottavia yksiköitä, on se indikaatio organisaation isoista ongelmista. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Vain yhden korkokannan käyttö rahavirtaa tuottavien yksiköiden testauksessa usein kertoo siitä, että siellä on iso ongelma, kun on päädytty siihen, että pistetään kaikki samaan läjään. Ja ikävä kyllä sitä on joskus havaittavissa.

Tämän lisäksi Tilintarkastaja A nostaa esille, miten varovaisesti organisaatioiden tulisi rahavirtaa tuottavien yksiköiden tulevaisuuden rahavirtoja ennustaa. Hänen mukaansa, vaikka tilintarkastajan ammattiin kuuluu tietty pessimismi ja varovaisuus, esiintyy tilanteita, joissa organisaatiot arvioivat rahavirtaa tuottavat yksiköt liian kannattavina. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

No mun mielestä suurin epävarmuus liittyy kyllä siihen kannattavuuteen, että onko siinä jotain muutosta. Kuitenkin tulevaisuuden rahavirrat on tulevaisuuteen kohdistuneita ennusteita, niin minkälaisia näkemyksiä siinä otetaan ja perustellaan. Siinä ehkä on se vilpin mahdollisuus. Onko se sitten suoraan vääristelyä vai onko se ylioptimismista näkemystä, en tiedä, sitä on hirveen hankala määrittää.

Tilintarkastaja A:n mukaan esimerkiksi kaikki yritykset eivät voi ennustaa tarjoamiensa kasvua tietyllä markkina-alueella, jos makroekonomiset tekijät ovat ristiriidassa.

Käytäntö on ristiriidassa IFRS-standardien raportoinnin viitekehyksen kanssa, jonka mukaan organisaation tulisi pyrkiä mahdollisimman tarkkaan objektiivisuuteen toiminnan ennustamisessa ja taloudellisessa raportoinnissa. Lisäksi liikearvo on toimiala- ja makrotalouteen sitoutunut, joten yleinen taloudellinen tilanne vaikuttaa suuresti myös liikearvon määrään. Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin, mistä rahavirtaa tuottavan yksikön rahavirrat muodostuvat. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että rahavirrat muodostuvat yrityskaupan seurauksena saavutettavissa olevista synergiaeduista. IFRS-asiantuntija vastasi seuraavasti:

Et kyllä ne rahavirrat muodostuu niistä, jota liikearvoks tunnistamisvaiheessa on kirjattu. Eli jos sä oot kirjannut sinne enemmän hyödykkeitä, tulee väistämättä myös rahavirtojen olla suuremmat. Se, että tunnistatko sä liikearvoksi jonkun sellaisen erän, mikä vois yksinään olla taseessa, niin se ikään kuin vääristää sitä kerrytettävissä olevaa rahavirtaa. Toisaalt taas sitte tullaan siihen, että miten sä pystyt luotettavasti määrittämään, kuinka paljon nyt jotkut asiakassuhteet tai markkina-alue tai muu vastaava aineeton tuottaa rahavirtoja. Et kyllä tässä on johdolla suuri rooli sen suhteen, miten hyvin se pystyy ne rahavirrat perustelemaan erityisesti sillä ulkoisella informaatiolla.

Näin ollen IFRS-asiantuntijan vastaus liittyy Garbage Can -mallissa intresseihin, jotka ovat seurausta organisaation sisäisten prosessien monimutkaisuudesta, jolloin tavoitteet ovat ongelmallisia joka vastaavasti tuo lisää ongelmia (Cohen 1972, 2). Garbage Canin mukaisesti vastauksesta nousi esille se, miten subjektiivinen näkemys aineettoman hyödykkeen kerryttämä rahavirta voi olla ja miten organisaation on sitä vaikeaa perustella ulkoisen informaation perusteella. Tämän jälkeen haastateltavilta kysyttiin, miten organisaatiot määrittelevät rahavirtaa tuottavien yksiköiden rahavirrat ja miten ne ovat johdettavissa yli viideltä vuodelta. Kysymyksessä haluttiin erityisesti nostaa esille ne epäkohdat, jotka organisaatiot sekä tilintarkastajat mieltävät ongelmallisiksi. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että luvut on johdettava yrityksen budjettiprosessista. Lisäksi kävi ilmi, miten standardien tulkinta ja ylioptimismi vaikuttaa kerrytettävissä olevaan rahamäärään enemmän kuin diskonttokoron määrittämisessä. IFRS-asiantuntija ilmaisi asian seuraavasti:

No kyllähän ne rahavirrat perustuu niihin johdon omiin ennusteisiin ja niitä muokkaamalla ne saadaan paremmaksi. Mut ne ennusteet tulee sieltä omasta budjettiprosessista ja ne rahavirrat vaikuttaa siihen kerrytettävissä olevaan rahamäärään tosi paljon. Tosin sitten se diskonttokorko on se toinen tekijä siinä ja sen pitäisi tulla mahdollisimman paljon ulkopuolelta, mutta kyllähän se kuitenkin perustuu johdon omiin sisäisiin rahavirtaennusteisiin. Eli standardi pakottaa johdon

arvioimaan mahdollisimman objektiivisesti kerrytettävissä olevaa rahavirtaa ja jos me olla tässä vaiheessa liian optimistisia niin väärinhän ne silloin tehdään.

IFRS-asiantuntijan mukaan liian optimisten lähestymistapa kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittämiseen vaikuttaa jopa enemmän lopputuloksen objektiivisuuteen kuin diskonttokorko. Näkemys on yhteneväinen tutkielmassa esitettyjen Filipin ym. (2015, 517) ja Galleryn (2009, 337) tutkimuksien kanssa, jossa mainitaan ennusteet kerrytettävissä olevista rahamääristä olevan helpoin tapa muokata liikearvon tasearvoa. IFRS-asiantuntijan mukaan investointihalukkuus, omaisuuden myynti ja lainojen lyhentämättä jättäminen ovat yleisimpiä keinoja kassavirran keinotekoiselle nostamiselle.

Yhteenvetona voidaan todeta liikearvon arvonalennustestauksen isoimpien ongelmien liittyvän rahavirtaa tuottavien yksiköiden arvon määrittämiseen, jota osittain indikoi liikearvon tulevaisuuspainotteisuus ja siihen liittyvät monet eri palaset, kuten diskonttokorko, tulevaisuuden rahavirtaennusteet ja päätearvo niiden ollessa erittäin herkkiä jo pienillekin muutoksille. Nämä palaset ovat erityisen vaikeasti määritettävissä ja ennustettavissa, sillä ne ovat sidottuna muun muassa talouden kehitykseen, kokonaisvaltaiseen riskiprofiiliin sekä markkinoihin. Haastateltavien mukaan ongelmia syntyy erityisesti silloin, kun organisaatiot eivät reagoi riittävällä nopeudella rahavirtojen määrän laskuun, vaan odottavat tilanteen korjaantumista ja alaskirjauksen välttämistä. Vastaavasti liikearvon arvonalennustestauksen tekniseen toteutukseen liittyvät ongelmat alkavat jo omaisuuserien tunnistamisvaiheessa: suuret organisaatiot osaavat suorittaa tunnistamisen hyvin, pienet organisaatiot eivät niinkään vähäisten resurssien ja puutteellisen osaamisen takia. Tällöin myös kirjanpitoarvon ja käyvän arvon ero saattaa hämärtyä, joka muodostuu ongelmaksi määrittäessä rahavirtaa tuottavan yksikön käypää arvoa, sillä organisaatiot usein näkevät rahavirtaa tuottavat yksiköt liian kannattavina. Näkemykset kannattavuudesta ja kassavirtojen arvioinnista tulisi olla sidottu toimialan kehitykseen ja yleisiin talouden kasvunäkymiin, jonka vastaavasti tulisi heijastua myös käytettyyn, yksikkökoh- taiseen, korkokantaan. Käytännössä kuitenkin jotkut organisaatiot käyttävät universaalialia korkokantaa määrittäessään käyttöarvoa. Haastateltavat olivat Huikun ym. (2017, 69) tutkimuksen kanssa samaa mieltä, että arvontestauslaskelmat ovat helposti muokattavissa. Kaiken kaikkiaan arvonalennustestauksessa ongelmaksi muodostuu se, että markkinoilta ei saa vaadittua tietoa tietyn hyödykkeen arvosta, jota käyvän arvon määrittäminen vaatii. Loppujen lopuksi liikearvon arvonalentumisiin vaikuttaa suuresti se, onko organisaatio lähellä alaskirjausta vai ei. Jos ollaan lähellä alaskirjausta, organisaatiot tarkastavat ennusteitaan ja korkokantajaan yleensä siihen suuntaan, että alaskirjausta ei tarvitsisi tehdä.

4.2.1.2 *Standardeihin liittyvät ongelmat*

Seuraavaksi haastattelussa ongelmia lähestyttiin standardien näkökulmasta, sillä standardien nähdään ohjaavan ensisijaisesti liikearvontestausta ja arvonalentumislaskelmia. Haastateltavilta kysyttiin, joutuvatko organisaatiot tulkitsemaan liikaa IAS 36-standardia. Jokainen oli sitä mieltä, että standardi vaatii tulkintaa, mutta näkemykset haastateltavien välillä olivat hieman erilaisia. IFRS-asiantuntija vastasi seuraavasti standardien tulkinnanvaraisuudesta:

Ylipäätänsä IFRS-standardit ovat periaatepohjaisia ja yhtiöiden on sovellettava niitä periaatteita. Että et sä standardeista saa vastausta jokaiseen kysymykseen. Että siinä mielessä se, että joutuu soveltaa standardia, on ihan ok ja näin pitää tehdäkin. Mutta siellä on just liikearvoon liittyvissä standardeissa sellasia löysästi kirjoitettuja kappaleita, jotka eri tavalla tulkittuna antaa sitten harkinnanvaltaa johdolle, miten se haluaa nämä laskelmat tehdä. Mutta edelleenkin standardin tulkinta on yks osa-alue mistä mulle IFRS-asiantuntijana tulee ehkä eniten kysymyksiä, että siinä mielessä se koetaan kyllä hankalaksi ja se ei missään nimessä ole mustavalkoinen osa-alue. Kysymys on siitä, että kuinka perusteltuja arvioita ja harkintaa sä pystyt tekemään ja miten sä kerrot siitä sun tilinpäätöksessä, ratkaisee.

Vastauksesta käy ilmi standardien luonne: periaatepohjaisuus ja tulkinnanvaraisuus. Näkemys standardien heikkoudesta on yhteneväinen tutkielmassa esitettyjen Carlin ja Finch (2011, 369) sekä Mouckin (2004, 525) tutkielmien kanssa. Toisaalta haastateltavien näkemykset johdon harkintavallasta on osittain eriävät tutkielmassa esitettyjen näkökulmien kanssa. Esimerkiksi Talousjohtaja halusi korostaa juuri sitä, miten standardit antavat johdolle merkittävän roolin ja miten liikearvon standardit vaativat suhteellisen paljon tulkintaa verrattuna muihin standardeihin. Hän kiteyttää IAS 36-standardin tulkinnan seuraavasti:

No tulkintaahan standardi vaati paljon. Liikearvohan on melkeinpä täysin johdon harkinnan varassa. Oikeastaan kaikki liikearvoon liittyvä on johdon harkinnan varassa. Sekä korkotasot, että tulevaisuuden näkymät.

Talousjohtajan näkemys asiasta on hieman erilainen muun muassa Huikun ym. (2017) tutkielmasta, jonka mukaan liikearvo ei ole täysin johdon harkinnan alaisuudessa, vaan muun muassa budjetointiprosessi tuo laskelmin luotettavuutta. Kuitenkin haastattelussa nousi merkittävästi esille se, miten tärkeässä roolissa johto on, kun tulkitaan standardeja.

Myös Talousjohtaja, joka piti liikearvontestausta yksinkertaisempana kuin muut, nosti esille standardin tulkinnanvaraisuuden.

Seuraavaksi haastatteluissa haluttiin muodostaa käsitys liikearvon sääntelystä ja mielletäänkö sääntely objektiiviseksi, subjektiiviseksi vai molemmiksi. Kaikilla haastateltavilla oli sama näkemys standardin objektiivisesta perustasta. IFRS-asiantuntija kommentoi liikearvoa ohjaavien standardien objektiivisuutta seuraavasti:

No kyllä varmaan pitkälti objektiivista tietyissä asioissa. Jos aatellaan sitä, että kuinka paljon yhtiöt käyttää sitä omaa harkintaa ja omaa yhtiön dataa esimerkiksi diskonttokoron määrittämiseen ja kuinka paljon ne käyttää dataa ulkopuolelta suoraan markkinoilta. Ni usein aatellaan että ulkopuolelta tuleva data on objektiivista ja se mikä tulee sisältä on subjektiivista, niin kyllä se sääntelykin aika pitkälti korostaa sitä, että mitä enemmän dataa saadaan ulkopuolelta, tai ainakin jotain tukea sille, vaikka yhtiön sisäisille rahavirroille, niin sen parempi. Että siinä mielessä sellaista objektiivisuutta pyritään korostamaan ja sen pitäisi näkyä niissä liikearvon laskelmissakin.

IFRS-asiantuntija, kuten Tilintarkastaja A ja B olivat sitä mieltä, että liikearvoon liittyvät standardit ovat sekä objektiivisia että subjektiivisia subjektiivisuuden olevan kuitenkin enemmän läsnä. Näkemys on yhteneväinen aikaisemmin tutkielmassa viitatus Mouckin (2004, 525.) tutkielman kanssa, jonka mukaan liikearvoon liittyvät standardit voidaan nähdä osittain puutteellisena, koska standardien luonne pakottaa tulkitsemaan niitä. Lisäksi haastateltavat olivat samaa mieltä Wattsin (2003, 220) sekä Cheolin (2011, 238) tutkimusten kanssa, jonka mukaan lähtökohtaisesti tulevaisuuden ennustaminen ja jakaminen rahavirtaa tuottaville yksiköille on jo luonnostaan subjektiivista. Tilintarkastaja B totesi subjektiivisuudesta seuraavasti:

Liikearvo ohjaavien standardien mukaan tulevaisuutta täytyy aina pohtii, joka on sitten aina se subjektiivinen näkemys. Ja sitä kautta tulee myös se suurin epävarmuus. Eikä lisäksi standardinlaatija oikeen osaa käytännönläheisesti tarkastella tätä. Et kun ne tietää johdon näkevän asioita optimistisesti, niin minkä takia standardi, jota tulisi tarkastella kriittisesti, painottaa niin paljon johdon harkintaa. Se on se juttu tässä.

Tilintarkastaja B otti kantaa siihen, miten standardinlaatija ei käytännönläheisesti osaa tarkastella liikearvontestausta. Myös Tilintarkastaja A kritisoi standardia samasta aiheesta. Hänen mukaansa standardinlaatijalla on väärä käsitys käytännöstä, jota organisaatiot harjoittavat ja jota tilintarkastajat joutuvat kontrolloimaan. Toisaalta, niin kuin tässä tutkielmassakin on viitattu, standardinlaatija on tunnistanut ongelmat, jonka johdosta

IASB on koonnut työryhmän ratkaisemaan liikearvoon liittyviä ongelmia. Lisäksi Tilintarkastaja A kritisoi standardin vaativan täydellistä informaatiota, joka on täysin mahdoton ajatus, koska täydellistä informaatiota liikearvon arvonalentumistestauksen lopputuloksesta ei ole saatavilla, sillä tulevaisuutta ei voi ennustaa luotettavasti. Hän kritisoi liikearvon arvonalentumistestaukseen liittyvän standardin vaatimaa täydellistä informaatiota seuraavasti:

Kun me katotaan sieltä norsunluutornista standardinlaatijan näkökulmasta, niin tottakai sit kun me luullaan, et meillä on täydellinen tieto tulevaisuudesta ja meillä on täydellinen malli, niin me laitetaan täydelliseen malliin täydellinen informaatio ja me saadaan täydellinen kuva. Tämä sama pätee liikearvon standardeihin. Ongelma on siinä ku sitä täydellistä informaatiota ei oo saatavilla! Tuntuu siltä, että standardin laatijat ei ihan ymmärrä, että taloustiede ei ole mikään eksakti luonnontiede. Se, että voitaisiin saavuttaa täydellinen informaatio tulevaisuudesta on täysin mahdotonta. Jos esimerkiksi miettii, miten tiedemiehet oli ennustanu vuoden 2020 ja miten ennustus toteutui, nii onhan se pielessä. Tämä voidaan siirtää myös laskentatoimeen, ku mietitään miten aika ja erilaiset trendit on muokannu laskentatoimea ja maailmaa ylipäättään, niin onhan se näkemys aika subjektiivinen. Tänään sähköautobisnes voidaan nähdä hyvänä sijoituksena, mutta entäpä 20 vuoden päästä.

Tilintarkastaja A kritisoi rankasti standardinlaatijaa, joka kiteyttää liikearvontestauksen tulevaisuuteen liittyvän monimutkaisuuden ja ongelmat kuten myös kasvavan informaatiotarpeen. Hän myös kritisoi IASB:n käsitystä täydellisestä kuvasta ja miten täydellistä kuvaa ei voida ikinä saavuttaa. Näkemys on pitkälti linjassa Hinesin (1988) tutkimuksen kanssa, jossa mainitaan täydellisen kuvan muodostamisen olevan mahdotonta ja sääntelyelimillä nähdään olevan iso rooli liiketaloudellisen todellisuuden luojana. Siten haastateltavilta kysyttiin tarkentavana jatkokysymyksenä, vaatiiko standardi siis täydellisen informaation, jotta lopputulos olisi luotettava. Tilintarkastaja B ilmaisi asian seuraavasti:

Standardit vaativat täydellisen tiedon ja jos meillä ei tätä täydellistä tietoa ole, mittaustuloksissa voi esiintyä huomattavia virheitä. Mutta ottaako standardit selvästi kantaa siihen, miten tiettyyn tarkkuuteen päästään, niin sitä ei minun käsitykseni mukaan ole juurikaan pohdittu. Että tulevaisuuteen kohdistuvia laskelmia tehdään standardien mukaisesti, vaikka me ei tiedetä mitään tulevaisuudesta. Ja sit inhimillisessä elämässä ne, jotka niitä arvioita tekee, niin niiden pitäisi toimia mahdollisimman objektiivisesti.

Tilintarkastaja B:n vastauksen mukaan liikearvontestauksen mittaustuloksissa esiintyy usein mittausvirheitä, koska täydellistä informaatiota ei ole saatavilla. Lisäksi vastauksesta nousee esille tulevaisuuden ennustamisen vaikeus: miten jokin organisaatio kykenee ennustamaan tulevaisuutta luotettavasti? Tilintarkastaja A ottaa myös kantaa johdon tekemiin arvioihin tulevaisuudesta, joiden tulisi olla muun muassa organisaation strategian sekä pitkän tähtäimen tavoitteiden kanssa yhteneväiset ja toiminnan tulisi olla laskelmiin nähden objektiivista.

Yhteenvetona voidaan todeta standardien olevan periaatepohjaisia, joka johtaa niiden soveltamiseen ja tulkintaan. Standardinlaatijan näkökulmasta tavoite täyttyy, mutta ongelmat realisoituvat silloin, kun tulkinta ja soveltaminen on tarkoituksenhakuista, jolloin muun muassa pyritään välttämään arvonalennus tai ennustetaan tulevaisuutta liian optimistisesti. Liikearvontestaukseen liittyvät standardit antavat johdolle harkintaa suorittaa laskelmat, vaikka johto kokee sen erittäin hankalaksi. Haastatteluista nousi esille se, miten IAS 36 standardin tulkinta ja siten arvonalennustestaus on täysin johdon harkinnan alaisuudessa. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että liikearvoa ohjaavat IFRS-standardit eivät ole aina täysin objektiivisia ja siten mahdollistavat manipuloinnin. Lisäksi liikearvoon liittyvä informaatio on pitkälti sidottu organisaation sisältä tulevaan informaatioon. Näin ollen se, miten hyvin organisaatio pystyy tukemaan sisäistä informaatiota ulkoisella informaatiolla, nostaa laskelmien luotettavuutta. Siten standardit pyrkivät objektiivisyyteen, mutta se, miten organisaatiot käytännössä toimivat, eroaa huomattavasti toisistaan: tulevaisuuden arviointi on lähtökohtaisesti aina subjektiivista. Kaiken kaikkiaan standardinlaatijan lähestymistapa liikearvoon ei ole käytännönläheinen, jota indikoi muun muassa se, miten organisaation on muodostettava täydellinen informaatio, jotta laskelmat olisivat objektiivisia. Tällöin herää kysymys, miten tiettyyn mittaustarkkuuteen päästään, kun arvioidaan tulevaisuutta, koska nyky maailmassa suhteellisen nopeasti voi muodostua suuria ennalta-arvaamattomia makroekonomisia shokkeja, jotka vaikuttavat organisaation toimintaan huomattavasti. Lisäksi haastatteluista nousi esille se, miten ongelmaksi voi muodostua organisaation toiminnan ja liikearvontestauksen toiminnan välisen objektiivisen yhteyden puuttuminen.

4.2.1.3 Johdon harkintavaltaan ja todellisuuteen liittyvät ongelmat

Haastatteluissa nousi merkittävästi esille se, miten organisaation johto harkintavaltaansa käyttää. Siten seuraavaksi siirryttiin käsittelemään, onko johdon harkinta objektiivista vai subjektiivista ja mikä ohjaa organisaation johtoa liikearvoa koskevassa päätöksenteossa. Haastateltavien mukaan ongelmia nousee erityisesti tilanteissa, joissa johdon henkilökohtaiset intressit ohjaavat organisaation tapaa toimia. Tilintarkastaja B kommentoi asiaa seuraavasti:

Toimiiko ihminen objektiivisesti, varsinkin se toimitusjohtaja, kun se ilmoittaa, että nyt ei saa tulla arvonalennuksia? Lisäksi voi olla, että se laskelmantekijäkin on siinä optio-ohjelmassa mukana tai ainakin hänen esimiehensä on. Tähän lisätään vielä se, miten markkinointipuoli esittää, kuinka paljon meidän liikevaihto kehittyy. Usein organisaatiot on vain ikuisia optimisteja. Kuitenkin tämä optimismi nousee suureksi ongelmaksi silloin, ku tehdään oman informaation pohjalta laskelmia ja arviointeja. Silloin ollaa siinä harmaalla alueella. Mut sitten ne tulevaisuuteen kohdistuvat asiat, miten liikevaihto kehittyy, miten kannattavuus kehittyy, niin nehän on semmosia yhden sortin budjetteja ja toiveunia.

Tilintarkastaja B:n mukaan ihmisten intressit vaikuttavat väistämättä liikearvon arvonalennustestaukseen, jonka myös Hines (1988, 255) artikkelissaan mainitsee. Myös intressien lisäksi laskelmissa on usein optimistisia oletuksia, jolloin organisaatio kohtaa suuria ongelmia. Myös Talousjohtaja oli Tilintarkastaja B:n kanssa samaa mieltä, että on tilanteita, joissa organisaation johdolla on suuri houkutus kaunistella lukuja. Molempien, sekä Tilintarkastaja B:n että Talousjohtajan näkökulmat olivat yhteneväisiä Huikun ym. (2017) tutkimukseen, jonka mukaan organisaatiota ohjataan siten, miten tiettyjen henkilöiden intressit määräytyvät. Viitatus tutkimuksen mukaan syntyy tilanteita, jolloin organisaation ja sen johdon intressit sekoittuvat. Talousjohtaja ilmaisi intressien vaikutuksesta seuraavasti

En mä henkilökohtaisesti oo nähny, että organisaatio suoraan manipuloisi lukuja, mutta sanotaan näin, että ei se pois suljettu skenaario olisi. Että oon ollut tilanteissa, jossa tarkoitushakuisesti toimitusjohtaja haluaa nähdä asiat positiivisemmin kuin miten olisi oikein. Se riippuu sitte asian yhteydestä, että kuinka vakavasta asiasta on kysymys.

Talousjohtajan vastauksesta käy ilmi manipuloinnin ja optimismin rajan olevan häilyvä. Kuitenkin on tilanteita, jolloin johdon intressi on niin voimakas, että asioita ei kyetä tarkastelemaan objektiivisesti. Lisäksi IFRS-asiantuntijan mielipide oli yhteneväinen näkemyksen kanssa, jossa organisaation toiminnan ajatellaan joskus henkilöityvän sen johtoon. Tämän takia organisaatio ja organisaation johto mielletään samaksi. Myös molemmat tilintarkastajista olivat samaa mieltä. IFRS-asiantuntija ilmaisi huolestuneisuutensa, kun johto mielletään itse organisaatioksi seuraavasti:

On hälyttävää, että joskus organisaatio henkilöityy tiettyihin henkilöihin ja kyllä sitä tapahtuu jossain määrin. Ongelmaksi nousee se, että ne on kuitenkin sen tietyn johdon tekemiä hankintoja ja ei he tietenkään missään nimessä haluis sanoa,

että me ollaan tehty huono hankinta. Vaikka ei se liikearvon alaskirjaus välttämättä ees sitä tarkoita, että me oltais tehty huono hankinta. Se vain usein mielellään niin.

IFRS-asiantuntijan mielipide on tutkielmassa aikaisemmin esitetyn Huikun ym. (2017, 72.) tutkimuksen mukainen, jossa liikearvon tulevaisuuden tuottopotentiaalin ja sen kautta saadun taloudellisen onnistumisen nähtiin refleктоivan suoraan johdon kyvykkyyttä. IFRS-asiantuntijan kommentti on myös yhteneväinen Hinesin (1988, 255) artikkeliin, jonka mukaan organisaation johto ei missään nimessä halua myöntää tehtyä virhehankinta. IFRS-asiantuntija jatkaa, että hän on kohdannut työnsä puolesta paljon optimismeja liikearvon arvonalentumistestauksessa:

Aika usein on liikaa optimismia ja kyllähän ne ennusteet aika usein on sellaisia lätkämailoja, että muutama vuosi mennään aika tasaisesti, mut sitten siellä tulee se hyppy jossain vaiheessa. Sit tietysti tavoitteet pitää olla aika kovia ja sitten ne heijastuu sinne budjettiin ja ennusteisiin, että aika harvoin näkee niin päin, että nyt oltais tavallaan siellä topissa ja nyt on kannattavuus korkeimmillaan ja tästä se tulee vaan alenemaan. Ellet sä sitten selkeesti ole sellaisella toimialalla, että kaikki näkee ja tietää sen, että tästä vain katteet alenee.

IFRS-asiantuntijan, kuten myös tilintarkastajien kommentit ovat yhteneväisiä Mouckin (2004, 525) tutkimukseen, jonka mukaan liikearvon arvonalentumislaskelmissa vallitsee opportunistinen tai vähintäänkin optimistinen ajattelutapa johtuen liikearvoon liittyvien säädösten monimutkaisuudesta ja tulkinnanvaraisuudesta. Lisäksi kaikki haastateltavat ilmaisivat samanlaista kritiikkiä kuin Hines (1988), joka kritisoi, miten organisaatiot itse kykenevät luomaan ja muokkaamaan todellisuutta. Talousjohtajan mukaan organisaatioilla on kyky luoda ja muokata todellisuuden kuvaa itselleen suotuisaksi. Jotkut organisaatiot ovat todella taitavia muun muassa siinä, miten tilinpäätöksessä voidaan selitellä ja kiinnittää lukijan huomiota muualle. Talousjohtajan ilmaisi asian seuraavasti:

Rahavirtaa tuottavien yksiköiden pitäis jotenkin olla liitoksissa sisäiseen raportointiin ja sen rakenteisiin jollain tarkkuudella. Mut mä oon nähnyt tilanteita, jossa pörssi-yhtiö raportoi ulos kolme maantieteellistä aluetta, yksi on voitolla reilusti, kolme tappiolla ja niiden tappiollisten liikearvot säilyy siellä ikuisesti. Tälläisiin tilanteisiin ei ainakaan vielä Finanssivalvonta ole puuttunut. Et jos johto haluaa lähteä vaikeita tilanteita välttelemään, niin kyllä tämä viitekehys sallii sen, just tällä tavalla, että tuloa tuottavat yksiköt joko rakennetaan uudestaan tarkoitushakuisesti tai sitten niitä niputetaan tai arvioidaan uudestaan, että saadaan joku kannattava liiketoiminta kannattelemaan kannattamatonta.

Talousjohtajan kommentti on käytännönläheinen esimerkki siitä, miten liikearvoon liittyvä manipulointi tapahtuu. Näkemys on huomattavasti yksinkertaisempi aikaisemman kirjallisuuden kanssa, jossa lähinnä tarkastellaan yksittäisiä manipuloinnin keinoja. Tilintarkastaja A kiteyttää liikearvon arvonalentumistestaukseen liittyvät ongelmat seuraavasti:

Kyllä se vain sellaisen opportunistisen käyttäytymisen mahdollistaa ja sitä on ollut reaalielämässä muutamia kertoja tarkastustoiminnassa myös esillä. Johdon luurangot kaapissa, johdon opportunisti sekä heidän omat intressit ovat läsnä liikearvossa ja erityisesti liikearvon arvonalentumislaskelmissa.

Tilintarkastaja B:n mukaan liikearvon kyseenalaistaminen ja kannanotto tarkastustilanteessa on vaikeaa, kun häneltä kysyttiin, miten tarkastustilanteessa kyetään kyseenalaistamaan liikearvon arvonalentumislaskelmiin perustuvia arvioita. Myös Tilintarkastaja A on sitä mieltä, että erityisesti liikearvon tarkastaminen ja tietyn varmuuden saaminen edellyttää tarkkaan hankittua ja analysoitua evidenssiä. Hänen mukaansa, kun IFRS-standardeja noudattavan yhtiön liikearvo on tarkastettu, poistetaan samalla yksi suurin taseen epävarmuustekijä. Tilintarkastaja B ilmaisi asian seuraavasti:

Pystyykö siihen edes tarkastuksessa ottamaan kantaa? Hyvin hankalaahan se on, koska se arvio perustuu niihin ennusteisiin, niihin tulevaisuuden näkymiin, niin se tarkastustilanne on hyvin helpolla vaan sellaisen matemaattisen oikeellisuuden tarkastamista. Että onko tämä laskelma tehty, taustalla löytyy dokumentaatiota ja sitten tämä on matemaattisesti fine, niin siihen se oikeastaan jääkin.

Yhteenvedona voidaan todeta, että liikearvon arvonalentumistestaukseen liittyy tiettyjä ominaispiirteitä, joita ei voida havaita taseen muista varallisuuseristä. Harkintavaltaan ja todellisuuteen liittyvät ongelmat kulminoituvat organisaation johtoon ja sen intresseihin. Johdon nähdään ajattelevan optimistisesti, joten haastateltavat kyseenalaistivat organisaation kyvyt suorittaa objektiivisia laskelmia tulevaisuudesta, sillä organisaation toiminta usein henkilöityy sen johtoon. Siten, kun johto ei raportoi epäonnistuneita hankintoja ja suorita niistä arvonalennuksia, tulee väistämättä tilanteita, jolloin organisaatiota ohjataan väärään suuntaan. Kaiken kaikkiaan johdon luonteeseen kuuluu tietty optimismi, joten heidän ennusteisiinsa liittyy myös optimismia, mistä tilintarkastajat ovat huolestuneita. Erityisesti liikearvoon on vaikea ottaa kantaa, koska se on arvio, subjektiivinen näkemys, tulevaisuudesta. Lisäksi harvoin organisaatioissa vallitsee ajatusmaailma, että nyt ollaan taloudellisesti huipulla ja tulevaisuudessa toiminta tulee supistumaan.

Käytännössä kuitenkin organisaatiot kykenevät manipuloimaan järjestämällä uudelleen rahavirtaa tuottavat yksiköt yhdistämällä tappiollinen liiketoiminta voitolliseen.

4.2.2 Osallistujat

Seuraavaksi Garbage Can -viitekehyksen toisen kohdan mukaisesti haastatteluissa käsiteltiin liikearvontestaukseen osallistuvia henkilöitä. Ensimmäisenä kysymyksenä kysyttiin, millä tasolla organisaation osaaminen on liikearvontestauksen osalta. Haastatteluista nousi esille, miten liikearvon testausprosessi on erilainen eri organisaatioilla ja eri organisaatiot panostavat liikearvon arvonalentumistestaukseen eri tavalla. Tutkielmassa viitattuiden Mouckin (2004, 525) ja Hinesin (1988, 257) tutkimusten mukaan IFRS-standardit epäsuorasti myöntävät liikearvon arvonalentumistestauksen olevan hankalaa. Samaa mieltä on myös jokainen haastateltavista. Kuitenkin esille nousi se, miten harvoin liikearvon arvonalentumistestaus on yhden ihmisen vastuulla, vaan asia nähdään niin monimutkaiseksi, että organisaatiot muodostavat yleensä työryhmiä eri osastoilta määrittämään rahavirtaa tuottavien yksiköiden tulevaisuuden rahavirrat. Tilintarkastaja A ilmaisi asian seuraavasti:

Kaikilla, erityisesti pienillä yhtiöillä, ei oo sitä osaamista, miten pitäisi tehdä. Usein se laskelmantekijä kokee, että se jää hieman yksin ja eikä sit se saa sitä tarvittavaa informaatioo. Ja kyllä se niin on, et se kulminoituu siihen henkilöön, kuka sen laskelman tekee. Sen takia se ei oo yksinään sen talousosaston juttu vaan siinä pitäisi ainakin olla se business, mistä ne varsinaiset luvut tulee ja sen pitäis olla siinä kiinteesti mukana. Ja sitten pitäis olla mukana ehkä joku niinku legal puoli, vero-osasto ja yritysjärjestelyosasto, joka niitä hankintoja tekee.

Esille nousi organisaatioiden liikearvontestauksen osaaminen, jota organisaatiot pyrkivät IFRS-asiantuntijan mielestä hallitsemaan organisaation eri osastojen välisen yhteistyön avulla. Hänen mukaansa koordinoitu yhteistyö liikearvon arvonalennustestauksessa on välttämätön objektiivisen lopputuloksen saavuttamiseksi. IFRS-asiantuntijan kommentit ovat osittain yhteneväisiä muun muassa tutkielmassa viitatus Bugeja ja Galleryn (2006, 521) artikkeliin, erona kuitenkin aikaisempaan kirjallisuuteen on se, miten haastateltavat kokivat yhteistyön organisaation sisällä olevan erityisen tärkeässä asemassa liikearvontestauksessa. IFRS-asiantuntijan mukaan yritysjärjestely ja -osto osastoilla on ollut tietyt motiivit yrityskaupan toteuttamiselle, jotka tulisi tuoda esille laskelmia tehdessä. IFRS-asiantuntija kommentoi organisaation sisäistä yhteistyötä seuraavasti:

M&A tiimeillä on varmasti ollut paljon ideoita ja oletuksia sillon, ku ne on tehny jonkun hankinnan ja niiden ajatuksien on siirryttävä sille taholle, joka tekee sen laskelman, jotta tärkeätä tietoo ei katoa. Se pitäisi olla semmonen monen osaston yhteistyö tai ainakin sillee, että kerätään sitä tietoa monesta paikkaa ja sitten se on talousosasto tekee sen laskelman.

Haastatteluista nousi esille se, miten liikearvon arvonalentumistestauksiin liittyy ikään kuin neuvotteluprosessi, jonka tarkoituksena on parantaa liikearvon läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta. Lisäksi haastateltavat olivat Huikun ym. (2017, 69) tutkimuksen kanssa samaa mieltä, jonka mukaan prosessin tarkoituksena on tunnistaa, määrittää ja laskea liikearvoon liittyvää informaatiota ja laskelmiin liittyviä muuttujia. IFRS-asiatuntija nosti haastattelussa esille sen, miten liikearvo on kytköksissä budjettiin ja miten budjetointiprosessiin itsessään liittyy paljon eri osallistujien välistä neuvottelua seuraavasti:

Organisaatioiden on määritettävä ne rahavirrat niin, et ne perustuu viimeisimpiin organisaation johdon hyväksymiin budjetteihin ja ennustuksiin. Se budjetointiprosessi tuppaa olemaan organisaatioissa vähän erilaista ja ei niin eksaktia, joten syntyy neuvottelutilanteita organisaation eri osastojen, kuten laskenta-, verotus ja M&A -osaston välillä.

Siten esille nostettiin organisaation sisäisen neuvotteluprosessin merkitys. Vastaavasti Talousjohtaja oli sitä mieltä, että liikearvontestaukseen ei liity neuvottelua, sillä pohjalla ovat vanhat laskelmat, joihin nykyisiä peilataan. Talousjohtaja ilmaisi asian seuraavasti:

Ei siinä kovin paljon mun mielestä ole neuvoteltavaa. Että niinku, siellä on aina vanhat laskelmat pohjalla, koska tyhjästä ei ikinä lähdetä liikkeelle. Toisaalt sitten siellä on vanhojen laskelmien oletukset, ja siinä kyllä neuvotellaan ja katsotaan, onks meillä tullut jotain numeerista suunnitelmaa, jotta niitä laskelmia voidaan lisätä pituudessa ja sitten miten hyvin oletukset on pitänyt paikkansa. Sit tehdään tekninen korjaus ja katsotaan mihin se muuttuu. Että kyllä siinäkin neuvotellaan. Lisäksi myös, tietenkin sitten WACC koron määrittelyssä me käytetään meidän tilintarkastustoimistoa apuna, koska ei meidän kannata lähteä tekemään sitä raskasta analyysiä.

Näkemyks poikkeaa tutkielmassa esitetyistä liikearvontestaukseen liittyvistä IFRS-standardeista (2016, 842), joiden mukaan erityisesti liikearvon arvonalennustestauksen tulisi kohdistua tulevaisuuteen, sillä omaisuusarvo on täysin tulevaisuussidonnainen eikä siten historiallista tietoa voida painottaa merkittävästi. Lisäksi voidaan todeta Talousjohtajan mielipiteen ja ymmärryksen muuttuneen liikearvontestaukseen liittyvästä

neuvotteluprosessista ja hän näki itseasiassa liikearvontestaukseen liittyvän erilaisia neuvottelutilanteita. Lisäksi hän nosti esille, miten paljon käytännössä liikearvon arvonalennustestauksen parissa ihmisiä työskentelee. Talousjohtajalta kysyttiin jatkokysymyksenä, annetaanko johdolle liian suuri rooli liikearvon arvontestauksessa. Hänen mukaansa sitä vastuuta ei voi kenelle muulle antaa nykyisten käytäntöjen vallitessa, joka on yhteneväinen tutkielmassa aikaisemmin mainitun Guler (2016, 560) tutkimuksen kanssa. Hänen mukaansa hallituksella ja organisaation johdolla on objektiivinen käsitys asioista ja heidän välillään tapahtuu viimeinen neuvotteluprosessi. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Kenelle muulle vastuu voitais antaa? Ei sitä oikeastaan kenelle muulle pysty ees antamaan. On sitten kyse hallituksesta, toimitusjohtajasta tai talousjohtajasta, niin siellähän se ymmärrys tilanteesta on ja viime kädessä siellä se neuvottelu tapahtuu. Ja hallitus näkee tietenkin numerot itse, mutta heidän ymmärrys on myös sen varassa, miten toimitusjohtaja ja talousjohtaja niitä avaa. Kyllä mun mielestä tämä toimitusjohtaja-talousjohtaja kaksikko on ihan oikea parivaljakko sen näkemys tekemään. Ja sitähän sitten arvioi sekä tilintarkastajat sekä Finanssivalvonta. Että ei se siihen pääty.

Talousjohtajan vastauksesta käy ilmi, että liikearvontestausprosessissa johdolla on suuri valta, sillä se on organisaatiossa taho, jolla on kokonaisnäkemys organisaation tilasta. Myös talousjohtajan, kuten kaikkien muidenkin haastatteluista kävi ilmi, että myös tilintarkastajat osallistuvat liikearvon arvonalennustestaukseen ja sen oikeellisuuden arviointiin. Näin ollen jatkokysymyksen muodossa haluttiin käsitellä mahdollisesti organisaation ulkopuolelta tulevia neuvotteluprosessiin osallistujia ja missä tilanteissa organisaation ulkopuolinen osallistuu päätöksentekoprosessiin. IFRS-asiantuntija ilmaisi asian seuraavasti:

Organisaation ulkopuolelta saattaa osallistua esimerkiksi tilintarkastaja silloin, ku niitä johdon asettamia budjetteja ja ennusteita joudutaan oikaisemaan liikearvotestausta varten, kuten esimerkiksi sellasii lisäinvestointeja tai kustannussäästöjä, joita ei saa ottaa IAS 36 perusteella mukaan laskelmiin. Niin silloin täs keskustelussa tilintarkastaja tai joku muu ulkopuolinen asiantuntija saattaa olla mukana johdon keskustelukumppanina. Mut loppujen lopuksi johto tekee aina päätöksen.

Talousjohtajan mukaan tilintarkastusyhteisö on vahvasti mukana liikearvontestauksessa ja sillä nähdään olevan merkittävä rooli. IFRS-asiantuntija otti kantaa yhtiön ja tilintarkastajan väliseen suhteeseen ja miten tarkastusprosessissa voidaan epävarmuutta hallita seuraavasti:

Jos ajatellaan sen tilkkarin ja yhtiön välistä suhdetta, niin tilkkarikin vaatii, vaikka sille diskonttokorolle jotain perusteluita yhtiöltä. Ja jos se perustelu on se, että talousjohtaja yhdessä ton business controllerin kanssa nyt päätyi tähän, tällaiseen diskonttokorkoon. Tää nyt sille näytti sopivalta. Ni eihän se ole hyvää evidenssiä, että mitä enemmän se yhtiö pystyy esittämään, että joo, että me ollaan haettu tuolta ulkoa tällaista dataa ja ollaan verrattu sitä tähän meidän arvioon tai tähän, että tä ois hyvä diskonttokorko ja tä tukee tätä ja on kaikenlaista trendianalyyysiä ulkopuolelta ja verrokkiryhmiä ja kaikkee tällasta, kyllä se tilkkarikin voi olla paljon paremmin mielin siinä. Että siinä mielessä yhtiöt tekee sitä, että ne hakevat ulkopuolelta evidenssiä.

Tilintarkastaja A:n mukaan liikearvo on niin relevantti ja olennainen erä organisaatioiden taseessa, että siihen on pakko kiinnittää erityistä huomiota. Hänen mukaansa tilintarkastajan on pakko haastaa ja neuvotella johdon kanssa liikearvontestauksen teknisestä suorittamisesta niin kuin laskelmien lopputulemastakin. Hän ilmaisee asian seuraavasti:

Tilintarkastajalla on se olennaisuus intressinä liikearvon tarkastuksessa ja se on ehdottomasti sellainen asia mihin on otettava kantaa. Ja jos otetaan huomioon, että korkokantaa ei olla määritetty oikein ja sitten vielä ennusteet on pielessä, niin siinä paukkuu olennaisuuden rajat heti kättelyssä. Pitää ottaa huomioon sen käyvän arvon ja kirjanpitoarvon erotus, koska markkinahinta ja diskontattu arvo menee loppujen lopuksi eri suuntiin. Mut jos oikeesti ostetaan jotain liikearvoa, niin tilintarkastajan pitäis tutkia mitä oikeasti se liikearvo tuottaa. Et jos seuraavina vuosina käy niin, että liiketoiminta ei enää menestykään ja liikevaihto romahtaa, eikä yritys tuota mitään, niin pitää arvioida pitäisikö liikearvosta tehdä arvonalentuminen kokonaan. Tässä kohtaa pitäis myös johdolta pyytää perusteluita laskelmille, koska ei arvonalennustestaus ole niin muodollinen ja selkee et sä voit paperilta sen päätellä onko se oikein vai ei. Toki tavallaan ne työkalut on samoja, mut jos ajatellaan tilintarkastuksen näkökulmasta, niin taseessa on olennainen liikearvo, mihin se liittyy, mitä se tuottaa, ja arvioida sitä, jos tulee shokki, onko liiketoimintayksikön enää mahdollista elpyä.

Tilintarkastaja A:n mukaan liikearvo on tilintarkastusprosessissa yksi epävarmin varallisuuserä, johon pitää tarkastuksessa kiinnittää huomioita paljon. Hänen mukaansa liikearvosta neuvotellaan paljon, mutta kuitenkin yhtiön ja tilintarkastajan välillä harvoin on tilanteita, jolloin näkemuserot ovat niin suuret, että tilintarkastajalla olisi rohkeutta kertoa siitä tilintarkastuskertomuksessaan. Hän ilmaisee asian seuraavasti:

Kyllä liikearvosta neuvotellaan todella paljon, mutta ikinä en ole nähnyt, että liikearvon arvostuseronäkemykset olisivat menneet kertomukseen saakka. Ehkä se on osakseen merkki siitä, että isoilla organisaatioilla on niin kova valta sitten loppujen lopuksi. Onko tarkastajilla tarpeeksi rohkeutta, jos sen pitää kirjoittaa kertomukseensa, että tilinpäätös on muuten laadittu oikein, mutta liikearvo on ihan kelvoton? Tai, kun Stockmannin P/B on 0,2 niin mitä siellä taseessa on? Siellä on niin paljon liikearvoa, että jos se eliminoidaan, niin omapääoma on melkein nolla.

Tilintarkastaja A:n vastaus on yhteneväinen Dagwell ym. (2007, 871 ja Allegrini ym. (2017, 912.) tutkimuksien kanssa, joiden mukaan rahavirtaa tuottavien yksiköiden tunnistaminen, käyvän arvon arviointi, kustannusten kohdistaminen, sekä diskonttokorkojen ja tulevaisuuden rahavirtojen arviointi voi johtaa suuriin organisaation ja tilintarkastajan välisiin näkemyseroihin. Lopuksi myös viranomaisen ikään kuin epäsuorasti vaikuttaa kontrolloivalla tavalla liikearvontestaukseen. Kuitenkin talusjohtajan mukaan organisaation sisäiseen neuvotteluprosessiin osallistuu konsultoivasti myös muun muassa tilintarkastusyhteisön edustajia. Hänen mukaansa sisäinen neuvotteluprosessi etenee seuraavasti:

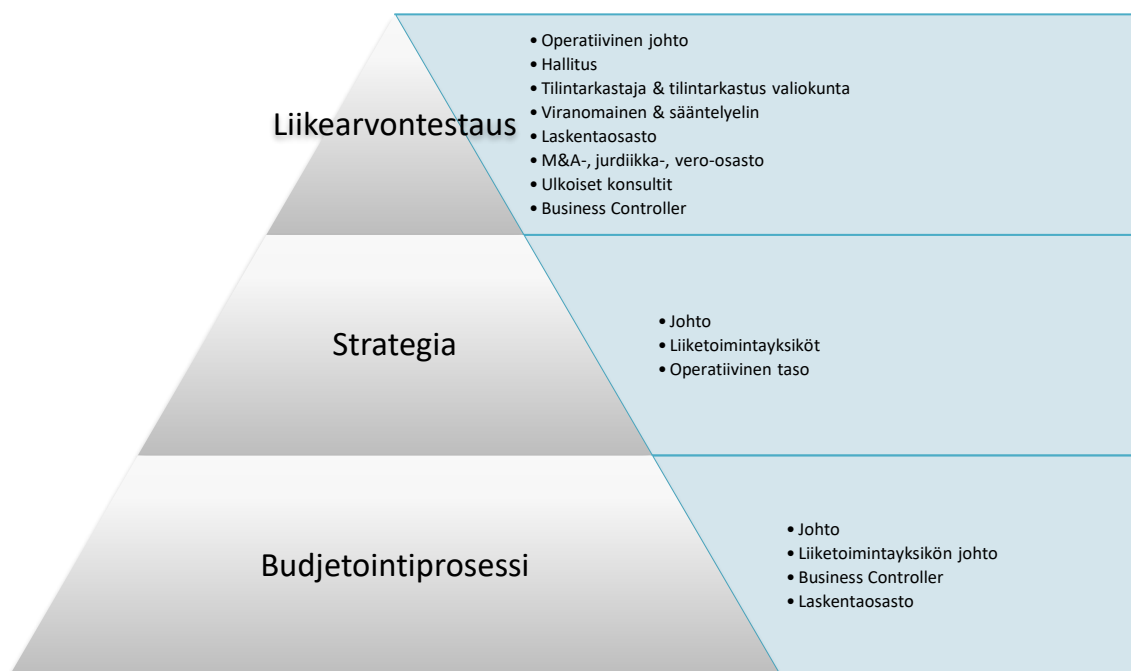
Organisaation eri osastot kokoaa tarvittavan informaation meille ja me kasataan ne laskelmat täällä group-taloudessa ja kysytään tarvittaessa apuu meidän tilintarkastusyhteisöltä. Sen jälkeen, kun tilintarkastajilla on sitä kokemusta, se heittelee niille, että miltä tämä teidän silmissä näyttää. Sitten säädetään ennusteita, korkoja tai laskelmien parametreja. Sen jälkeen se viedään tilintarkastusvaliokunnan puheenjohtajalle ja sitten esitettiin hallitukselle ja hallitus tekee lopullisen päätöksen.

Talusjohtajan mukaan johdolla on siis oltava vahva ja selkeä näkemys organisaation tilasta, jotta voidaan perustella ja selittää, miten on tiettyihin lukuihin päädytty, vaikka kyseessä onkin monimutkainen omaisuususerä. Miten organisaatiot ovat sitten monimutkaisuuden ratkaisseet? Kaikki haastateltavat olivat samaa mieltä, että ulkopuolinen apu, muun muassa erilaisten konsulttien käyttäminen on yleistä. Tilintarkastaja B vastasi seuraavasti:

Aika paljon käytetään ulkoista apua, ku organisaation resurssit on vedetty niin minimiin talousosastolla. Siellä on just se porukka, jotta se pystyy pyörittämään sen kuukausittaisen raportoinnin ja sen minimin pystyy tekemään, mutta sitten aina, jos tulee jotain ekstraa, esim. joku hankinta. Niin ei sieltä välttämättä löydy osaamista eikä oikein resurssejakaan.

Organisaatiot pyrkivät liikearvon standardeihin liittyvää subjektiivisuutta kontrolloimaan käyttämällä ulkoisia konsultteja. Lisäksi IFRS-asiantuntijan mielestä ulkoisen konsultin käyttö parantaa liikearvon päätöksentekoprosessia ja lopulta päädytään parempaan taloudelliseen informaatioon, kuten tutkielmassa esitetyssä IFRS (2018, 848) myös mainitaan. Toisaalta IFRS-asiantuntija ottaa kantaa myös organisaatorakenteisiin: usein organisaatioilla on rajalliset resurssit laskentaosastolla, jolloin välttämättä resurssia ei ole edes suorittaa liikearvontestausta. Talusjohtajan mukaan myös tilintarkastaja, riippumattomuuden huomioon ottaen, on mukana liikearvontestauksessa tarkastusprosessissa. Tilintarkastaja muun muassa haastaa johtoa korkokannoista, tulevaisuuden ennusteista, budjeteista, strategiasta ja toimintaympäristöstä. Hänen mukaansa ei tilintarkastajan ja organisaation välinen kommunikointi ole pelkästään haastamista, vaan rakentavaa kommunikaatiota, jossa testataan laskelmien objektiivisuus. Talusjohtaja ilmaisi asian seuraavasti:

Mun mielestä, vertaa nyt sit mitä tahansa yhtiötä, missä olen ollut töissä talusjohtajana, niin kyllä se on sellaista asiallista keskustelua, että miten te olette tähän päätyneet, eikä sellasta, että: ”miksi toi nyt on liian matala”. Vaan keskustellaan ja käydään auki ne perustelut. Sitten he voi kertoa, että mikä on heidän mielestään yleinen linja ja tapa suhtautuu niihin esiin tuleviin asioihin ja sitten keskustelun pohjalta voidaan päätyä siihen, että säädetään se tämän perusteella tohon ja kirjataan perustelut.

Kuvio 4 Yhteenvedo liikearvontestaukseen osallistujista

Yhteenvedona voidaan todeta, että liikearvontestauksen ollessa monimutkainen prosessi, organisaation laskentaosaston ei tulisi olla yksin vastuussa laskelmista. Liikearvontestaus tulisi olla mahdollisimman objektiivinen, joten muun muassa M&A -osaston tulee osallistua testaukseen, jotta laskelmissa otetaan huomioon suunnitelmat, yritysoston motiivit ja M&A -osaston tekemät laskelmat yritysoston jälkeenkin. Jos näin ei tehdä, jää arvonalennustestaus luultavimmin vajavaiseksi ja subjektiiviseksi. Haastattelujen mukaan arvonalennustestaukseen tulisi osallistua myös laki- ja vero-osasto, jotka muun muassa keräävät sellaista informaatiota, jota muutoin olisi vaikeaa saada. Huolimatta yhteistyön tärkeydestä, usein laskentaosasto jää yksin liikearvontestauksen kanssa, vaikka organisaation sisältä laskelmiin osallistuu myös johto, toimitusjohtaja, talousjohtaja ja hallitus. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että organisaation johdon osallistuminen vaikuttaa liikearvon arvonalentumistestaukseen eniten. Lisäksi organisaatiot ovat pyrkineet hallitsemaan liikearvon monimutkaisuutta ja subjektiivisuutta sekä parantamaan informaation läpinäkyvyyttä, kuten myös omaa resurssipulaansa, hyödyntämällä ulkoisia konsultteja prosessin läpiviemiseksi. Kuitenkin ulkoiset konsultit antavat vain vaihtoehtoja ja kuitenkin organisaation johto tekee päätöksen, miten laskelmat toteutetaan ja mitä hyväksytyjä parametreja laskelmissa käytetään. Lisäksi organisaatiot hyödyntävät tilintarkastajien osaamista, jolloin tilintarkastajat yleensä nähdään olevan liikearvon arvonalennustestauksen keskiössä objektiivisuuden tarkastajana. Kuitenkin tilintarkastajat nostavat esille liikearvon tilintarkastuksen haasteellisuuden, kuten luotettavan evidenssin hankinta sekä johdon intressit. Tästä johtuen organisaatio sekä tilintarkastusyhteisö käy usein intensiivistä keskustelua muun muassa laskelmissa käytetyistä parametreista ja ennustuksista. Tulee ottaa huomioon, miten liikearvontestaus on kytköksissä organisaation muihin prosesseihin, kuten strategiaan ja budjettiin, joihin osallistuu myös osittain samoja toimijoita.

4.2.3 Vaihtoehdot ja päätöksenteko

Organisaation suorittaessa liikearvontestausta, on sen väistämättä tehtävä päätös erilaisen vaihtoehtojen joukosta. On selvää, että osa vaihtoehdoista ovat organisaatiolle ja sen johdolle suotuisimpia kuin toiset. Näin ollen päätöksiä tehtäessä voi syntyä tilanteita, jolloin toimintaa ei ohjaa sääntely, vaan muut intressit. Tilintarkastaja A kommentoi johdon kannustimia liikearvontestauksessa seuraavasti:

Onko johdolla kyseenalaisia kannustimia tän suhteen? Kyllä on. Vähän kärjistetysti kylläkin, mut, jos sä onnistut, sä saat bonusta, jos sä epäonnistut niin sun tilalle valitaan jokin toinen ja hetken päästä pääset johonkin toiseen organisaatioon töihin. Raaputtamaan ikään kuin arpalippua, jonka osakkeenomistaja on

maksanut. Niin, ehkä se isännötön raha johtaa turhaan riskinottoon. Ja vastaavasti sitten se palkkio, jonka saat onnistumisesta voi olla merkittäväkin.

Siten organisaation kohtaamat ongelmat realisoituvat päätöksentekoprosessissa, kun mietitään, miten rahavirtaa tuottavien yksiköiden arvoa testataan. Erityisesti ongelmat laskentaparametrien objektiivisessa valinnassa, kuten myös eri osallistujat vaikuttavat merkittävästi päätöksentekoon.

Tilintarkastaja A:n mukaan organisaation johdolla on usein kannustimia laskelmien säätämiseksi. Hänen mukaansa organisaatioilla on selkeitä eri skenaarioita ja vaihtoehtoja, miten he voivat lähestyä liikearvontestausta. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että useat yhtiöt noudattavat liikearvontestauksen säännöksiä kohtalaisesti ja heidän toiminnassaan ei ole viitteitä suoranaisestä manipuloinnista. Vastaavasti skenaariossa, jossa johdon palkitseminen olisi vaarassa toteutua, organisaatiot voivat menetellä Tilintarkastaja A:n mukaan seuraavasti:

Skenaariossa, jossa johdon palkkiot olisivat vaakalaudalla, tekee organisaatiot laskelmat siten, et arvonalentumista ei sinä vuonna tarvitse tehdä. Johto siis myöhäistää niitä arvonalentumisia. Tämän jälkeen ne lunastaa optiot, lähtee pois ja sitten tulee uus johto ja varallisuutta tarkastellaan taas uusien silmin. Näin ollen koko taseen varallisuuspuolen erät ovat pitkälti johdon näkemyksiä yrityksen varallisuuden tilasta. Näkemys siitä, mikä todennäköisyys on, että tulevaisuudessa saadaan jotain tai mikä on oletamus siitä, että liiketoiminta jatkuu, ollaanko me going concern vai jatkaako yhtiö toimintaansa ollenkaan. Et tosiaan, jos on omat intressit tiettyyn suuntaan, niin silloin liikutaan todella harmaalla alueella, mutta sekin on sitten ihmisten kommunikointia.

Tilintarkastaja A:n mukaan siis organisaatiot voivat valita vallitsevien olosuhteiden mukaisesti suotuisamman vaihtoehdon ja hänen käsityksensä on sama Huikun ym. (2017, 70-72) tutkimuksen kanssa, jossa organisaatiot myöhäistävät liikearvon arvonalentumisia lyhyen aikavälin tuloksen parantamisen valossa. Tiintarkastaja B:n mukaan ongelmallisia päätöksentekotilanteita muodostuu silloin, kun on tehty virheinvestointeja, joita pyritään peitellä, kun alaskirjauksia ei olla tehty siihen tahtiin, miten virheinvestointeja on havaittu. Peittelykeinot, joita haastatteluissa nousi esille, ovat kytköksissä pitkälti Filipin ym. (2015, 517) tutkimukseen, jossa muun muassa nostetaan esille, miten organisaatio voi keinotekoisesti muokata rahavirtaantuottavan yksikön tulevaisuuden kassavirtoja muun muassa heikentämällä investointiastetta, tehostamalla myyntisaamisten kiertoaikaa ja jättämällä ostovelkoja maksamatta. Vastaavasti talousjohtajan mielestä on helpompaa vain yhdistää tappiollinen rahavirtaantuottava yksikkö voitollisen kanssa. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Toisen toimialan yhtiöllä on satojen miljoonien liikearvo kiintiö ja jo vuosia tehnyt tappiota, eikä alaskirjauksia tehdä. Ilmeisesti se on rakennettu niin, että kohdemaan liiketoiminta ei oo oma tuloa tuottava yksikkö, vaan se on yhdistelly niitä yksiköitä keskenään. Eli usein lähdetään vähentämään liiketoimintayksiköiden määrää ja yhdistetään huono ja hyvä yhteen. Pidetään siis keinotekoisia rakenteita yllä alaskirjausten välttämiseksi.

Jatkokysymyksenä esitettiin, miten haastateltavat kokevat tulevaisuuspainotteisen raportoinnin huolimatta siitä, että liikearvon alaskirjaukset Huikun ym. (2017, 72) tutkimuksen mukaan tulevat usein noin viisi vuotta jäljessä. Jokainen haastateltavista oli sitä mieltä, että liikearvon arvonalentumistestaus on väkisinkin jälkijättöistä. Tilintarkastaja A:n mukaan se johtuu optimismista ja tietoisuudesta siitä, että on olemassa muitakin vaihtoehtoja:

No joo, siinä on se optimismi sen testauksen tekijän suunnalla. Liikearvon arvonalennusta käsitellään organisaatioissa eri tavalla, mut se vois mun mielestä mennä jotenkin näin, että ensimmäisenä vuonna, jos tapahtuu jotain, nii voi olla liian aikasta arvioida mitään, sitten tulee huono vuosi, seuraavakin on huono vuosi ja ehkä tällöin asia nostetaan vähän puheeksi ja neljäntenä vuonna väännetään vähän kättä ja neuvotellaan kovemmallalla äänellä. Tämä kuitenkin vahvasti liittyy siihen, että onko se negatiivinen käänne oikeasti tapahtunut.

IFRS-asiantuntijan mukaan alaskirjauksia tehdään tällä hetkellä liian vähän verrattain siihen, millaiset talouden tulevaisuudennäkymät ovat. Lisäksi hän viittaa tutkielmassakin esitettyyn IASB:n työryhmään, jonka tarkoituksena on juuri parantaa muun muassa liikearvontestauksen jälkijättöisyyttä. Asiantuntija ottaa myös kantaa siihen, miten organisaation johdon vaihdon myötä yleensä suoritetaan alaskirjauksia. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Organisaatioiden päätös arvonalennusten myöhäistämiseksi on ollut just yks isoimmista kritiikeistä, et minkä takia IASB:llä on se projekti. Lisäks vielä niitä alaskirjauksia tehdään ihan liian vähän. Ja sitten se aika usein menee niin, että kun se johto vaihtuu ni se uus johto tavallaan putsaa pöydän, koska ne on vähän niinku vanhan johdon syntejä ja ne on johtunu niistä vanhan johdon tekemistä kaupoista, sen ei tarvi niinku tunnustaa, että mä olen nyt tässä tehnyt huonon kaupan. Ja eihän se oikeasti noin mee, että yht' äkkiä yhtiön rahavirtaennusteet muuttuu radikaalisti sillä hetkellä, kun johto muuttuu.

Näin ollen organisaation johto ei halua tunnustaa vanhan johdon tekemiä virheinvestointeja, josta johtuu, miksi usein johdon vaihdon myötä liikearvoa kirjataan alas. Lisäksi Asiantuntija nostaa erityisesti esille sen, että ei yhtiön rahavirtaennusteet muutu niin radikaalisti johdon muuttuessa. Eli se toiminta nähdään jatkuvan ilman vanhaa johtoa. Tämän jälkeen haastateltavilta kysyttiin, mitkä intressit ohjailevat liikearvon arvonalennustestausten mukaista päätöksentekoa ja mahdollisia alaskirjauksia. Talousjohtajan mukaan rahoituksen sopimusvakuudet ovat isoin intressi, jonka muun muassa myös tutkielmassa viitattu Filip ym. (2015, 522) tutkimus tuo esille. Talousjohtajan näkemys on myös yhteneväinen Sandell ja Svenssonin (2017, 89-95) tutkimuksen kanssa, jossa tutkijat nostavat esille erilaisia skenaarioita, kuten kieltämistä, vastuun välttelyä ja tekosyitä liikearvon osalta. Talousjohtaja toi seuraavia asioita esille:

Rahoituksen sopimusvakuudet on mielestäni suurin ja selvin tätä ohjaava intressi. Että, jos niiden laukeaminen uhkaa, niin se laskee heti kannattavuustasoja. Ja sitten toinen vois olla se, että jos se on seurausta jostain niinku hiljattain syntyneestä vaikeudesta. Niin eihän sitä sitten heti lähdetä tunnustamaan, että tätä ongelmaa on vaikea korjata. Tän jälkeen organisaatiot katsoo, että onko ne syyt sellaiset, että tää vaikutus jää lyhytaikaiseksi, eikä puututa siihen vielä. Ja et se pitäisi uskaltaa aina arvioida, että päästäänkö näistä oikeesti yli. Eli, jos ensimmäisen kerran joku kassavirta lähtee taipumaan alaspäin, niin se arvio, että onko se pysyvä ja mahdollisesti kuinka jyrkkää, on tärkeä ja se on tosi haastava paikka. Sit saatetaan toiveajattelulla ummistaa silmät ja tehdään, tietoisesti tai tiedostamatta, päätös virheellisen tiedon perusteella. Tiedostetut tilanteet on usein se, jos rahoitus oikeasti ahdistaa ja ei meinata saada hommaa oikenemaan, niin lähdetään perusteet-tomaan optimismin tielle viimeisenä keinona.

Talousjohtajan kommentti tukee tutkielman aikaisempaa kirjallisuutta, jonka mukaan liikearvon arvonalennustestauksiin liittyy aina manipulointia, ja sääntely ei ole ensisijainen intressi, miten organisaatiot liikearvontestausta lähestyvät. Tämän jälkeen haastateltaville kerrottiin esimerkki organisaatiosta, jossa johdon myötä liikearvoa kirjattiin alas yli 40 miljardia. Haastateltavat ottivat kantaa tässä siihen, miten harvoin johto myöntää virheensä, Sandell ja Svenssonin (2017, 89-95) tutkimuksen mukaisesti. Haastateltavien mukaan, kun kerran organisaatio lähtee väärälle polulle, on sieltä vaikea palata enää takaisin. Talousjohtaja ilmaisi asian seuraavasti:

Valitettavasti tilanne on se, että jotkut organisaatiot ovat pystyneet rakentamaan taitavasti päiväunen, että se todellisuus, vaikka se olisi kuinka hyvissä käsissä, niin ikinä ei päästä takaisin. Eli siinä on päässy sitten niin valtava kuilu synty-mään todellisuuden välille. Ja sitten, kun tunnustetaan tosiasiat, koska se on ollut

joku ihan kummallinen harhakuva, mikä sinne on rakennettu, ni mennään alas-päin. Tyyppi Enron.

Yhteenvedona voidaan todeta johdolla olevan joskus kyseenalaisia kannustimia liikearvontestauksen suhteen, kuten rahoituksen sopimusvakuudet, ja siten päätöksiä ei tehdä objektiivisesti objektiivisen tiedon pohjalta. Esille on noussut tilanteita, jossa johdon palkkiot ovat korkeammat kuin kustannus siitä, että se jäisi kiinni liikearvon alaskirjauksen välttelystä, koska sitä on erittäin vaikea kyseenalaistaa. Myös usein, kun johto vaihtuu, taseesta kirjataan alas kyseenalaisia eriä, liikearvo ensimmäisenä, jota indikoi alaskirjausten välttely ja objektiivisuuden puute. Organisaatio voi lähteä liikearvon osalta kahteen suuntaan: on konkreettisia esimerkkejä siitä, miten organisaatio luo keinotekoisia rakenteita, jotta alaskirjauksilta vältyttäisiin. Kaiken kaikkiaan virheelliset valinnat ovat johtaneet virheelliseen päätöksentekoon, jolloin organisaation luoman todellisuuden ja realismin välille syntyy niin iso kuilu, että tosiasioiden tunnustaminen ei olisi enää mahdollista.

4.3 Liikearvon arvonalentumistestauksen haasteiden vaikutus raportointiin

Haastattelussa muodostettiin käsitys organisaatioiden raportoimasta todellisuudesta ja siitä, miten liikearvon arvonalentumistestaus saattaa vaikuttaa organisaation taloudelliseen raportointiin. Kaikkien haastateltavien mielestä taloudellinen raportointi on yksi organisaatioiden tärkein tehtävä ja jokaisen mielestä yritysten pitäisi pyrkiä mahdollisimman objektiiviseen ja sääntöjen mukaiseen raportointiin. Kuitenkin haastateltavien mukaan liikearvoon liittyvät haasteet ja ongelmat heijastuvat myös väistämättä liikearvon raportointiin. Haastateltavilta kysyttiin, mitä heidän mielestään liikearvon raportoinnista tulisi näkyä ja miten heidän mielestään organisaatiot ne täyttävät. Tilintarkastaja A nosti seuraavia näkökulmia esille:

Varmaan loppujen lopuksi tarkastajan näkökulmasta se, että noudattaa sääntöjä ja raportoidaan asiat oikein. Mutta, missä aiheutuisi vahinkoa on se, että joku tekisi väärän johtopäätöksen väärän informaation perusteella. Kun johto on jonkun ostoksen tehnyt, niin sillä on tiettyjä oletuksia ja niiden oletusten pohjalta on liikearvo olemassa ja se on testattu. Että se informaation tarve, että niistä kerrottaisiin enemmän. Mutta se vaihtelee todella paljon et tällä hetkellä se liikearvon raportointi ei hirveen luotettavaa oo.

Tilintarkastaja A:n mukaan organisaation tulisi tuoda enemmän esille liikearvon raportoinnissa herkkyyssanalyyseja, jotta sidosryhmät voisivat objektiivisesti tulkita lukuja, koska Tilintarkastaja A:n mukaan tällä hetkellä ulkoisen sidosryhmän on mahdotonta muodostaa käsitystä, onko liikearvo oikein laskettu ja raportoitu. Hän toi esille myös liikearvon raportoinnin luotettavuuden ja vertailukelpoisuuden heikkouden. Hän jatkaa aiheesta seuraavasti:

Jos sä et tiedä näitä asioita, niin ethän sä pysty ottaa kantaa, vaikka yhtiö antaisi ihan vaatimustenmukaiset liitetiedot. Että ei niitä laskelmia tietysti voida kokonaan avata, mutta pitäisi olla jonkintasoisia herkkyyssindikaattoreita. Yhtiöiden on standardien mukaisesti raportoitava liikearvosta, mutta usein raportointi ei täytä standardin vaatimuksia. Esimerkiksi ei mainita, miten liikearvo kestää korkokannan vaihtelut.

Tilintarkastaja B oli myös samaa mieltä aikaisempien kanssa ja ilmaisi myös tyytymättömyytensä organisaatioiden tapaan raportoida liikearvoon liittyviä asioita. Tilintarkastaja B:n mukaan liikearvon ongelmallinen arvontestaus heijastuu suoraan organisaation raportointiin muun muassa siten, että organisaatiot eivät täytä liikearvon raportointivaatimuksia tai pyrkii kaunistelemaan asioita. Hän ilmaisee huolestuneisuutensa seuraavasti:

Liikearvon raportointi on vaihtelevaa tosiaan. Sit voidaan mieltii, et onko se esitetyn informaation laatu tai laajuus sit joku indikaattori jostain. Toki, jos ei olla raportoitu, niin voi sekin olla fine, mutta pitäiskö rivien välistä pystyy lukea jotain. Ehkä Stockmannin tapauksessa sitä liikearvoa pidetään siellä taseessa, kun johto ei sitä kehtaa alas kirjata.

Tilintarkastaja B:n mukaan heikko taloudellinen liikearvon raportointi tulisi olla indikaattori yleisen toiminnan tasosta. Toisin sanoen, jos liikearvon raportointi nähdään heikkona, luultavimmin myös liikearvon arvontestausprosessiin liittyy heikkouksia ja harkintaa, jotka eivät ole objektiivista. Tilintarkastaja B:n näkemys oli yhteneväinen Huikun ym. (2017, 70-72.) tutkimuksen kanssa, jossa liikearvon raportoinnin heikkous on seurausta arvonalentumistestauksen monimutkaisuudesta sekä informaation saatavuudesta. Lisäksi vastauksesta käy ilmi, miten johdon intressit ovat pitkälti sidottu myös raportoituihin todellisuuteen. Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin, mitä tällä hetkellä organisaatioiden tulisi raportoida liikearvon osalta ja miten ne konkreettisesti raportointivaatimukset täyttävät. IFRS-asiantuntijan mielestä organisaatioilla olisi parannettavaa raportointivaatimusten täyttämiseksi. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

No, kyllähän ne liitetietovaatimukset on ihan kohtuulliset, että sun pitäisi kertoa, että miten sä oot allokoinu sen liikearvon ja mitkä ne testausyksiköt on. Että onko se vaikka eri maat vai onks se liiketoiminta-alueet. Osa organisaatioissa kertoo nää jutut ja osa ei. Ja sitten pitäis sen liikearvon määrä ja ne laskelmien keskeiset oletukset myös kertoa. Ja sitten jos ollaan aika lähellä alaskirjausta, niin sittenhän siellä pitäisi olla niitä herkkyyksianalyyseja. Eli vaatimukset on aika hyvät, mutta se sitten, miten yhtiöt niitä vaatimuksia noudattaa, niin siinä ois kyllä parannettavaa paljonkin.

Vastauksesta käy ilmi, että organisaatiot laiminlyövät liikearvoon liittyvää raportointia ja ne eivät muun muassa raportoi liikearvon allokointiprosessia, testausyksiköitä ja herkkyyksianalyyseja. Kuitenkin, jos organisaatiot noudattaisivat vaatimuksia, olisi ne riittävät tarvittavan luotettavuuden saavuttamiseksi. Näin ollen seuraavaksi kysyttiin, ohjaavatko intressit liikearvon raportointia. Tilintarkastaja A vastasi seuraavasti:

Siellä on joka tapauksessa joku intressi, joka ohjaa sitä. Ei se välttämättä mitään sellaista, että vääristeltäisiin, vaan ajatellaan optimistisesti. Mut sitten, jos esimerkiksi johdon intressit ohjaa raportointia, niin sehän ei oo sit enää merkityksellistä ja luotettavaa. Ja sitte kyllä raportoidusta informaatiosta ne mahdolliset matemaattiset virheet on aika selkeitä, mutta sitten se tulevaisuuden odotus. Onko se ok, että raportoidaan kasvua, jollain markkinalla, vaikka se oikeasti ei kasva. Et-hän sä oikeen siitä voi mitään konkreettista virhettä osoittaa. Sä voit vaan kyseenalaistaa.

Tilintarkastaja A otti vastauksessaan kantaa liikearvon raportoinnin olevan vaikeasti todennettavissa. Lisäksi myös, kun intressit ohjaavat myös liikearvon raportointia, myös erän merkityksellisyys ja luotettavuus häviää. Hänen mukaansa pelkän ulkoisen informaation perusteella on erittäin vaikeaa kyseenalaistaa tiettyä raportoitua liikearvon arvoa. Näkemys on yhteneväinen Andrén ym. (2017, 270) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan sidosryhmien on erittäin vaikea todentaa lukuja, sillä se vaatisi organisaatiota paljastamaan erittäin arkaluontoista informaatiota. Lisäksi IFRS-asiantuntijan mukaan organisaatiot eivät kerro, miten ne ovat tiettyyn lopputulokseen päässeet, osaksi löyhästi säänneltyjen liikearvon raportointiin liittyvien säädösten takia. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Sellaista vaatimusta ei ole, että sun pitäisi hirveän tarkkaan avata, että miten sä siihen diskonttokorkoon olet päässyt tai miksi sun rahavirrat ovat nyt tolla tasolla. Mutta ehkä se tulee just siinä sen yhtiön ja tilkkarin välisessä keskustelussa, että yhtiöllä pitäisi kuitenkin olla perustelut ja laskelmat sen diskonttokoron ja ennusteiden taustalla. Mutta ei sitä tarvi tilinpäätöksessä avata.

IFRS-asiantuntija korosti tilintarkastajan roolia lukujen vahvistajana ja hänen näkemyskensä oli osittain Andrén ym. (2017, 270) mukainen, jonka mukaan organisaatiot harvoin raportoivat valittuja diskonttokorkoja enempää. IFRS-asiantuntija jatkaa yritysten välisiin raportointieroihin. Hänen mukaansa organisaation koko vaikuttaa suoraan raportointieroihin eri yhtiöiden välillä. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

No, kyllähän aika usein se menee sillee, että mitä isompi yhtiö sitä paremmat prosessit ja kontrollit niillä tähänkin liittyen siellä yhtiössä on. Et eihän se silloin hirveen vertailukelpoista oo yhtiöiden välillä, kun ne arvontestausperusteet on erit. Et se on aika järjestelmällistä se liikearvon seuranta, testaaminen ja raportointi. Mutta sitten kun sulla on pieni yhtiö, niin siellä oikeesti saattaa olla yksi henkilö, joka on vastuussa koko liikearvosta ja sen raportoinnista, niin silloin kyllä tulee virheitä helposti.

Vastauksesta käy ilmi, että organisaatioiden välinen raportointi ei ole erityisen vertailukelpoista, sillä arvostusperiaatteet vaihtelevat organisaatioiden välillä huomattavasti. IFRS-asiantuntija jatkaa organisaation raportoinnin tasosta. Hänen mukaansa on kuitenkin havaittavissa, että organisaatiot pyrkivät raportoimaan oikein ja totuudenmukaisesti. Hänen jatkoi raportointieroja seuraavasti:

Niinku yritetään kuitenkin tehdä oikein ja raportoida vaatimusten mukaisesti. Mutta jotkut yhtiöt ovat siinä tiedottamispolitiikassa ylipäättänsä aika tiukkoja ja niukkoja, että ne eivät kerro yhtään enempää, kun on pakko eikä ehkä ihan sitäkään. Että niinku ollaan tosi varovaisia siinä, että ei anneta julkisuuteen liikaa tietoa oman toiminnan kehittymisestä. Joka on ehkä sitten vähän hassuakin.

Kuitenkin talousjohtajan mukaan organisaatiot pyrkivät optimistiseen ajatteluun ottaen kuitenkin huomioon sijoittajien luottamuksen yhtiöön. Hänen mukaansa informaatiota ja taloudellisia raportteja ei tulisi lähteä muokkaamaan tulevaisuuden odotuksilla, jos ne eivät ole virallisia näkemyksiä. Talousjohtaja ilmaisee seuraavasti, mihin raportoinnilla tulisi pyrkiä:

Mä näen sen niin, että se mitä yhtiö kertoo itsestään sijoittajille tai muille sidosryhmille, niin sen pitäisi pyrkiä realistiseen optimismiin. Aina ei kyllä näin valittavasti ole. Mutta, jos sä herätät sijoittajissa epäilyksen, että heijasteleeko nämä numerot todellisuutta, ni mun mielestä siinä on kylvetty sellanen epäluottamuksen siemen. Eli siinä mielessä kaikkien yhtiöiden kannattais pitää ”laatu-yhtiö” -mielikuvaa. Kuitenkin rahoittajille ja sijoittajille ei koskaan kannata

maalata liian ruusuista kuvaa. Mahdollisuuksista voi puhua, mutta ei saa lähteä niitä liikaa arvottamaan tai muutenkaan kauheesti lähteä puhumaan ja poikkeamaan. Että se on se virallinen näkymä, jota sitten korjataan. Se, että millä tarkkuudella se asetetaan, niin se on se ainut viesti mitä sä voit yhtiöstä sanoa ja että se pitää paikkaansa.

Talousjohtajan mukaan organisaatioiden tulisi raportoinnin osalta ylläpitää ”laatuyhtiö” mielikuvaa sijoittajilleen, jotta luottamus yhtiöön säilyy, joka on osittain Hinesin (1988) mukainen näkemys organisaation raportoinnista. Talousjohtaja jatkaa luottamuksesta seuraavasti:

Luottamuksen voi menettää helposti, mutta sitä on erittäin vaikeaa saada takaisin. Kuka haluis mielikuvan, että ei olis ”laatuyhtiö”? Koko ajan, kun vastuullisuus kaikessa tekemisessä nousee arvoon ja on jopa vastuullisia sijoittajia. Siks mun mielestä kenelläkään ei olisi syytä leikkiä sillä. Mun mielestä sijoittajat arvostavat sitä, että sä tunnustat tosiasiat ja jos sulla on vuosikausia joku kroonisesti tappiolla, ne tietää, että sulla on tasearvot jäljellä. Niin saako sillä sen efektin, kun haluaa? Ei saa. Päinvastoin, se että näyttää, että tätä bisnestä me ei olla saatu lentämään ja sen markkina-arvo ei ole ja kassavirran tuottamisarvo ei etene meidän suunnitelmissa ja ei uskota enää että se on tämän arvoinen vaan jotain vähemmän. Niin ei niitä alaskirjauksia sinänsä kannattais pelätä. Mutta valitettavasti niin kyllä tapahtuu.

Talousjohtajan mukaan organisaation tulisi tunnustaa ne tappiot ja raportoida niistä mahdollisimman nopeasti ja objektiivisesti sijoittajille, koska tällöin yhtiön ja sidosryhmien välille luottamus säilyy. Toisaalta hänen aikaisemmat vastauksensa ovat ristiriidassa keskenään. Hänen mielestään myös raportoinnin vääristelyllä ei saa haluttua lopputulosta, sillä jossain määrin organisaatio luultavasti aina joutuu ne tosiasiat tunnustamaan. Myös IFRS-asiantuntijan mukaan organisaatioiden ilmoitusvelvollisuus ei ole harkinnanvaraista, vaan lain tulisi olla se, joka raportointia ohjaa. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Mun mielestä se ei ole edes vallinnan paikka johdolle, vaan jos sä noudatat lakeja, ni sun pitäis tavallaan tuoda se yhtiön oikea tila julkisuuteen. Mut sitten se on vähän silleenkin tilinpäätöksessä, että mitä asioita sä korostat enemmän ja mitä vähemmän. Tä on nähtävissä liikearvon raportoinnissa. Toki, jos myynti on kasvanut mukavasti ni sitä halutaan korostaa, mut sitten taas jos katteet on jäänyt jälkeen ni se tuodaan esille, mut siitä ei sitten puhuta niin paljon ja monella sivulla.

Vastaavasti Talousjohtajan mielestä organisaation liikearvon raportointia ensisijaisesti ohjaa liikearvontestaus, mutta toisaalta myös se, joutuuko organisaatio suorittamaan alaskirjauksen vai ei. Hän ilmaisi seuraavien seikkojen ohjaavan joskus liikearvon taloudellista raportointia:

Kyllä se on nähtävissä, et liikearvon raportointi on riippuvainen siitä, ollaanko me lähellä alaskirjausta vai ei. Lisäksi se riippu myös osakemarkkinoista, miten meidän osake on arvostettu kuten myös velkasopimuksista, johdon intresseistä sekä johdon toimikaudesta.

Talousjohtajan vastauksesta käy ilmi, että liikearvon raportointia ohjaa johdon intresien lisäksi osakemarkkinat, velkasopimukset ja johdon toimikausi, jotka ovat yhteneväisiä Pajusen ja Saastamoisen (2013, 247) tutkimuksen kanssa. Lisäksi talousjohtajan vastaus vahvistaa aikaisemman, jonka mukaan organisaation kannattaa ylläpitää tiettyä mielikuvaa.

Asiantuntijan mukaan organisaatio voi harkita, miten ja millaisia tietoja se painottaa ja mistä asioista se kertoo lisätietoja tilinpäätöksessään. Kuitenkin IFRS-asiantuntijan mukaan nykyisen viitekehyksen vallitessa käytäntöjä on vaikea muuttaa, koska muutos vaatisi, että organisaatio raportoi sellaista arkaluontoista tietoa, jota kilpailijat voisivat käyttää hyödykseen:

Mun mielestä tä nykyinen käytäntö on ihan ok, jos organisaatiot kertoisivat ne tiedot kunnolla. Kun jos ei kerrota mitään, niin voiko lukija luottaa siihen, että arvonalennuksia ei tule. Mutta ei tätä nykyistä järjestelmää voi hirveesti enää kehittää, kun tää informaatio on niin herkkää tän liikearvon osalta. Että jos kerrotaan, mistä tä liikearvo koostuu ja miten se kehittyy seuraavan viiden vuoden aikana, nii onhan se aika sensitiivistä tietoa.

Kaiken kaikkiaan Tilintarkastaja B:n mukaan organisaatio voi saavuttaa vain tietyn raportoinnin tason tietyllä kustannuksella, sillä liikearvon nähdään olevan monimutkainen ja informaatio on vaikeasti saatavilla, joten tietyn raportoinnin tason saavuttaminen vaatii resursseja. Hän ilmaisi asian seuraavasti:

Informaation tuottamisesta tulee joku kustannus, joiden pohjalta tehdään johtopäätöksiä ja sitten tietyn tarkkuuden saavuttaminen vaatii jotakin ja onko luotettavuus ja tarkkuus hyvä. Liikearvossa tä korostuu, kun se on niin monimutkainen. Jossain kohtaa kasvaa räjähdysmäisesti se vaiva ja onko se sitten teoriassa edes mahdollista tuottaa reaaliaikaisesti täsmällistä informaatiota. Sama se on

sääntelyssä, että jossain kohtaa se säätelyn kustannukset nousevat hyötyjä korkeammaksi.

Näin ollen räjähdysmäinen vaivan ja kustannusten nousu tietyn pisteen ylittäessä tulee erityisesti kalliiksi pienille yhtiöille, joilla resurssija ei ole riittävästi.

Yhteenvedona voidaan todeta taloudellisessa liikearvon raportoinnissa tärkeintä olevan se, että noudatetaan sääntöjä ja raportoidaan asiat oikein. Ongelmia kuitenkin nousee esille silloin, kun päätöksiä tehdään virheellisen tiedon pohjalta. Virheellistä informaatiota kuitenkin esiintyy liikearvon raportoinnissa, jota heijastaa osittain liikearvontestauksen monimutkaisuus. Organisaatiot eivät täyty raportointivaatimuksia, joka on osoitettavissa liikearvon allokoinnin, raportointi yksiköiden, liikearvontestauksen ja herkkyysanalyysien tiedottamisen laiminlyöntinä. Näin ollen nykyisen viitekehyksen puitteissa, vaikka organisaatiot raportoisivat vaatimusten mukaiset liitetiedot, eivät ulkoiset sidosryhmät kykene objektiivisesti muodostamaan käsitystä liikearvosta ja sen muodostumisesta. Näin ollen liikearvon raportoinnin luotettavuus heikkenee, koska arvonalennustestauksen nähdään olevan subjektiivinen sekä laadukkaan tiedon olevan vaikeasti saatavilla. Myös vertailukelpoisuus heikkenee, sillä organisaatioiden välillä nähdään olevan huomattavia eroja arvonalennustestauksen menetelmien kuten myös yhdenmukaisen raportoinnin välillä. Lopuksi myös liikearvon raportoinnin laadun nähdään kärsivän heikosta merkityksellisyydestä, koska johdolle annetaan paljon harkintaa ja johdon intressien nähdään olevan yksi suurimmista raportointia ohjaavista tekijöistä. Organisaation näkökulmasta katsottuna liikearvon oikeanlainen raportointi vaatii sensitiivisen tiedon paljastamista. Kaiken kaikkiaan organisaatioiden tulisi pyrkiä raportoimaan realistisen optimistisesti kuitenkin siten, että säilytetään sidosryhmien luottamus. Näin ollen tässä suhteessa organisaation tulisi myötäillä sidosryhmien muodostamaa mielikuvaa Hinesin (1988) tutkielman mukaisesti.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIELMAN ARVIOINTI

5.1 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen erään painopistealueen tavoitteena oli muodostaa kuva liikearvon liittyvistä ongelmista, etenkin millaisia ongelmia organisaatio kohtaa, kun se tulkitsee ja muuttaa laskentastandardeja laskentakäytännöiksi. Lisäksi tavoitteena oli selvittää liikearvon määrittelyyn liittyviä ongelmia sekä miten organisaation kohtaamat ongelmat liikearvontestauksessa vaikuttavat todellisuuteen ja taloudelliseen raportointiin. Painopistealueiden pohjalta tutkimuksessa asetettiin yksi päätutkimuskysymys: *Miten organisaation ja sidosryhmien tulkinnat ja näkemykset muotoutuvat sekä miten ne vaikuttavat liikearvon arvonalentumistestaukseen?* Liikearvon ongelmia tarkastellaan erityisesti organisaation näkökulmasta Cohen ym. (1972) määrittelemän Garbage Can -viitekehysten avulla. Viitekehys muodostuu neljästä eri luokasta, jotka vaikuttavat liikearvosta tehtävään päätöksentekoon ja siten raportoituun todellisuuteen. Neljä luokkaa ovat: ongelmat, osallistujat, vaihtoehdot ja päätöksenteko. Haastatteluissa nousi vahvasti esille se, miten liikearvontestaus on ikään kuin neuvotteluprosessi, jossa organisaatio kohtaa ongelmia esimerkiksi testaukseen osallistuvien intressien muodossa. Erityisesti esille nousi se, miten johto harkintavaltaansa käyttää.

Liikearvon määrä organisaatioiden taseissa on kasvanut huomattavasti 2010-luvulla markkinatilanteen, taloudellisen aktiivisuuden paradigman muutoksen myötä sekä siirtymisestä IFRS-standardien mukaiseen liikearvontestaukseen 2004-2005. (The IFRS Foundation). Tutkielmasta käy ilmi, että liikearvon määrittely on selkeää ja organisaatiot ovat ymmärtäneet, että se ei voi keksiä liikearvoa jostain, jolloin myös arvonalennustestaus koetaan raskaaksi. Organisaatiot ovat ymmärtäneet, että yritysostotilanteissa niiden tulee arvostaa tasearvot käypään arvoon. Lisäksi organisaatioiden nähdään ymmärtävän määrittelyn peruseriaatteet, sillä haastateltavat määrittelivät liikearvon samalla tavoin kuin IFRS-standarditkin ne määrittelevät. Aikaisemmasta kirjallisuudesta poiketen määrittely nähdäänkin olevan suhteellisen selkeä, joka on ristiriidassa Carlin ja Finchin (2011, 370) tutkimuksen kanssa, jossa väitetään organisaatioiden määrittelevän liikearvon usein väärin. Toisin sanoen sekä organisaation että tilintarkastajan näkökulmasta tarkasteltuna on omaksuttu pääpiirteittäin liikearvon oikeanlainen määrittely, joka kumoaa aikaisemman käsityksen määrittelyn virheellisyydestä.

Toisaalta organisaation näkökulmasta tarkasteltuna aikaisemman kirjallisuuden pohjalta muodostunut käsitys määrittelyn vakiintumattomuudesta puoltaa näkemys siitä, että organisaatiot eivät täysin ymmärrä liikearvon merkitystä, vaikka se on määrällisesti kasvanut huomattavasti. Siten organisaation ajatusmaailma on ristiriidassa muun muassa KPMG:n tutkimuksen kanssa, jonka perusteella voidaan todeta liikearvon merkityksen

taseissa kasvaneen. Organisaatioiden ymmärryksen puute liikearvon merkityksen osalta saattaa johtaa siihen, että liikearvoa käsitellään organisaatiossa samalla tavoin kuin muitakin omaisuuseriä, vaikka IFRS-standardit painottavat liikearvon erilaista luonnetta, jolloin arvostuskäytäntöjenkin on oltava erilaisia. Ymmärryksen puute johtaa siihen, että liikearvon arvonalennustestaukseen ei kiinnitetä niin paljon huomiota, joka puoltaa Rammann ja Wattsin (2012, 750) näkemystä, jossa liikearvon arvonalennustestauksen mukaisesti saatu lopputulos nähdään aina enemmän tai vähemmän subjektiiviseksi. Lisäksi organisaation ymmärryksen puute liikearvon merkityksestä saattaa olla myös sidosryhmien ymmärryksen puutteen taustalla, sillä esille nousi, miten sidosryhmät ovat ymmärtäneet virheellisesti liikearvon ikään kuin normaaliksi varallisuuseräksi, jota syntyy aina yrityskauppojen seurauksena. Näin ollen sidosryhmien käsitys saattaa hämärtyä, jolloin vallitsee ongelmallinen ajatusmaailma siitä, että investointi on aina positiivinen ja tuottaa jatkuvasti hyvää. Siten ei osata objektiivisesti tarkastella, että investointi sisältää myös riskiä, jos siitä maksetaan liikaa tai liikearvoon luettavien omaisuuserien käypää arvoa ei kyetä luotettavasti määrittelemään. Tämä vahvistaa aikaisempaa Hinesin (1988) näkemystä siitä, että organisaatio voi selitellä ilman objektiivisia todisteita ja perusteluja liikearvon korkeaa tasoa ilman, että sidosryhmät sitä kyseenalaistavat

Liikearvon määrittelyn yhteydessä esille nostettiin liikearvon paikka taseessa, jota Balachandranin ym. (2004, 135) tutkielmassa esitetyt koulukunnat kritisoivat. Kuitenkin aikaisemmasta kirjallisuudesta poiketen ei liikearvon paikkaa taseessa kyseenalaistettu. Tutkielmassa esiin tulleelle näkemykselle voidaan antaa suurta painoarvoa, koska haastateltavilla on kokemusta ennen vuotta 2004 vallinneesta liikearvon poistokäytännöstä. Haastateltavat perustelivat liikearvon ”ikuista” paikkaa taseessa yrityskauppojen motiivien avulla, jotka muodostuvat pitkälti aineettomasta varallisuudesta, kuten asiakkaista ja markkinoista. Siksi tämän aineettoman varallisuuden tulee myös näkyä organisaatioiden taseessa sen äärettömän vaikutusajan takia, jotta annettaisiin mahdollisimman objektiivinen kuva organisaation varallisuuden tasosta. Organisaation näkökulmasta tarkasteltuna he ovat omaksuneet liikearvon ”matemaattisen roolin” ja arvonalennustestausprosessissa ei ole jäänteitä aikaisemmista käytänteistä. Kuitenkin yritysoston motiivit saattavat vaikuttaa, liikearvon määrään, sillä luultavasti organisaatio myös arvostaa motiivit yritysoston yhteydessä liikearvoon objektiivista tasoa korkeammaksi. Näkemystä ei ole aikaisemmassa kirjallisuudessa nostettu vahvasti esille.

Tutkielman perusteella yritysoston motiivit ja siten myös korkeat tavoitteet johtavat usein korkeampaan maksettuun kauppahintaan, jolloin organisaatioilla on taipumusta selitellä yrityskauppojen onnistuneisuutta liikearvolla. Tällöin, jos yritysoston tavoitteet eivät toteutuneetkaan odotetusti, voi organisaatio sivuuttaa ongelmat ja päättää käytännössä itse, suorittaako se arvonalentumisen vai ei. Garbage Can -viitekehityksen näkökulmasta päätöksenteko ja siten liikearvon arvonalennustestaus monimutkaistuu, jos organisaatio ei ongelmia ratkaise, sillä ongelmanratkaisun nähdään olevan organisaation yksi

tärkeimmistä tehtävistä ja organisaation on ikään kuin velvoitettu ongelmat ratkaisemaan. (Cohen 1972.) Tämä on osoitettavissa suurista kerralla tehtävistä liikearvon alaskirjauksista, jolloin organisaation on väistämättä pakko kertoa totuus liikearvosta ja pieleen meneistä ennustuksista. Näkemys on yhteneväinen Pajusen ja Saastamoisen (2013, 247) tutkimuksen kanssa. Kuitenkin voidaan päätellä, että isot kertakirjaukset ovat seurausta siitä, että organisaatiot ovat tunnistaneeet ongelmat, mutta eivät ole niille mitään tehneet.

Ongelmien sivuuttaminen on seurausta hankalasta tunnistettavuudesta, sillä liikearvoksi tulee tunnistaa sellaisia hyödykkeitä, jota organisaatiot eivät ennen joutunut tunnistamaan, kuten asiakassuhteita, markkina-alueita tai henkilöstön osaamista. Tutkielmasta nousi aikaisemman kirjallisuuden mukainen näkökulma esille, jossa kyseenalaistettiin Wattsin (2003) tutkimuksen mukaisesti sitä, miten organisaatio kykenee tunnistamaan omaisuutta, jos se ei itsessään tuota mitään eikä se ole fyysistä omaisuutta. Liikearvo ei ole siis vertailukelpoinen, sillä liikearvoksi voidaan kirjata erilaisia omaisuuseriä. Lisäksi korkeiden liikearvon tasearvojen taustalla saattaa olla liikearvon hankala tunnistamisprosessi, johon liittyy paljon johdon harkintaa ja osaamistason nähdään vaihtelevan. Esille nousi se, miten organisaatiot joskus saattavat hyödyntää liikearvon kaatoeräistä luonnetta, koska siitä ei tarvitse tehdä poistoja ja siten se kasvattaa tilikauden tulosta. Näkemys on yhteneväinen Bugejan ja Galleryn (2006, 522) artikkelin kanssa, jonka mukaan organisaatioilla on erilainen kyky tunnistaa erityisesti sisäisesti syntyviä hyödykkeitä. Näkemys myötäilee myös Carlin ym. (2011, 369) tutkimuksen tuloksia, jonka mukaan organisaatioiden välillä on huomattavia laskenta-, arvostus- ja raportointieroja. Lisäksi vastaus on myös yhteneväinen Petersen ja Plenborgin (2010, 422) sekä IFRS (2016, 858) kanssa.

Garbage can -mallissa liikearvon huono tunnistettavuus johtaa liikearvoon liittyvän päätöksenteon problematiikan kasvamiseen, jolloin organisaatio ei kykene objektiivisesti ymmärtämään, mitä vaikutuksia laiminlyönnillä loppujen lopuksi on. Garbage Canin mukaan tunnistamisen laiminlyönnissä organisaatio tietää mitä se tekee, jolloin sen havainointikyky pysyy ennallaan, mutta prioriteetit, kuten mitä organisaatio haluaa, sekä hyväksyttävyyys ja edellytykset sille, että tunnistamisen laiminlyönti ei vahingoittaisi sidosryhmiä, hämärtyy. Empiriassa nousi esille vahvasti se, miten usein johto tykkää, jos liikearvoksi kirjataan paljon hyödykkeitä, jolloin tunnistettavuus laiminlyödään. Liikearvon suuri määrä vastaavasti saattaa johtaa siihen, että organisaatiolle tulee suuri houkutus manipuloida liikearvontestausta, sillä väkisinkin rahavirtaa tuottavien yksiköiden tulevaisuuden rahavirtaennusteet eivät voi kantaa sellaista tase-erää, johon on kirjattu yrityskaupan seurauksena kaikki ylimääräinen kauppahinta. Tämä saattaa olla seurausta siitä, että organisaatiot pyrkivät ylläpitämään keinotekoisesti liikearvoa siten, että alaskirjausta ei tarvitsisi tehdä. Siten lisäarvoa aikaisempaan kirjallisuuteen tuo näkemys siitä, että suhteellisen korkean liikearvon määrä johtaa usein laskelmien manipulointiin ja

organisaation näkökulmasta katsottuna tunnistusvaiheessa voidaan pyrkiä parantamaan lyhyen aikavälin tulosta.

Tutkielman perusteella voidaan todeta, että Suomessa liikearvon diskonttokorkojen määrittäminen on suhteellisen hyvällä tasolla erityisesti isoilla yhtiöillä, joilla on prosessit selkeät ja resurssit hyvin saatavilla. Kuitenkin haastateltavat painottivat sitä, miten rahavirtaa tuottavalle yksikölle yksilöllisen WACC-koron määrittely on erittäin hankalaa, sillä kävi ilmi Huikun ym. (2017, 72) tutkimuksen mukaisesti, että korkokannassa käytetty informaatio on löydettävissä organisaation sisä- ja ulkopuolelta. Tällöin organisaatiot kokevat luotettavan evidenssin hankkimisen erittäin työlääksi. Toisaalta näkemys korkokantojen hyväksyttävistä tasosta on aikaisempaan kirjallisuuteen ristiriitainen, sillä Carlin ja Finchin (2009, 330) sekä André ym. (2017, 270-272) tutkimusten mukaan yleensä organisaatiot määrittävät virheellisesti laskentakorkokannat, koska ne koetaan monimutkaisiksi. Toisaalta tulosten mukaan voidaan todeta pienten yhtiöiden osaamistason korkokantojen määrittämisessä olevan heikkoa, jolloin ulkoisten konsulttien ja tilintarkastajien rooli korostuu merkittävästi.

Organisaatiot ovat korkokantojen määrittelyyn ottaneet vakavasti, sillä haastattelujen mukaan korkokanta on kuitenkin loppujen lopuksi liikearvon osalta helpommin todennettavissa objektiiviseksi. Korkokannan määrittämisen sijaan päätearvon valinta nousi suuremmaksi tekijäksi. Näkemys on yhteneväinen aikaisemman kirjallisuuden kanssa, jossa muun muassa Kumar ym. (2010, 373), Filip ym. (2015, 525) sekä Baboukardos (2014, 7.) mukaan päätearvo muodostaa keskimäärin noin 80% tulevaisuuden rahavirroista. Päätearvo nähtiin erittäin subjektiiviseksi, sillä toimialat ovat jatkuvasti muutoksessa, jolloin tietty päätearvo ei kuvaa objektiivisesti kassavirtoja. Näin ollen organisaatiot eivät kykene selittelemään inflaatiota korkeampaa päätearvoa. Kuitenkin organisaatiot saattavat kokea yksilöllisen diskonttokoron määrittämisen jokaiselle rahavirtaa tuottavalle yksikölle raskaana prosessina, sillä organisaation tulisi rakentaa verrokkiryhmiä ja vertailla verrokkiryhmien sisällä eri organisaatioiden informaatiota toisiinsa samalla muodostaen käsitys yleisistä talouden kehitysnäkymistä. Tällöin Garbage Can -mallin mukaisesti organisaatio ikään kuin tunnistaa ongelmat, mutta sillä ei ole resurssia tai energiaa määrittää korkokantoja objektiivisesti. Erityisesti organisaatioiden pienet laskentaosastot nähtiin suurimmaksi syyksi ulkoisten konsulttien käytölle, joka on yhteneväinen muun muassa IFRS (2016) IAS 36 -standardiin liittyvän ohjeistuksen kanssa. Tällöin diskonttokorot saattavat olla objektiivisempia kuin ne olisivat olleet organisaation johdon määrittelemänä. Toisaalta konsulttien käyttö saattaa johtaa laskentaosaston vieraantumiseen liikearvontestauksesta, jolloin ei kyetä objektiiviseen päätöksentekoon. Konsultin käyttö saattaa myös aiheuttaa yksipuolisen näkemyksen korkokannoista, eikä tällöin laskelmia olla sidottu organisaation sisäisiin mittareihin, kuten strategiaan siten, miten se johdon suorittamana olisi ollut.

Korkokantojen määrittämisessä nousi esille se, miten yleinen taloudellinen tilanne vaikuttaa niihin huomattavasti. Esimerkiksi tällä hetkellä euroalueella vallitseva alhainen korkotaso hyödyntää organisaatioita alhaisempien diskonttokorkojen muodossa. (Damodaran 2006.) Siten negatiivisen riskittömän koron ja yleisen hyvän taloudellisen kehityksen takia, organisaation ei tarvitse tehdä alaskirjausta, asettaisi se korkokannan korkeammaksi tai alhaisemmaksi. Siten, kun suotuisa taloudellinen tilanne kääntyy negatiiviseksi, voivat organisaatiot selittää ja perustella jo alun perin liian alhaisten diskonttokorkojen takia, miten nykyinen näkemys diskonttokoron nostosta on objektiivinen, vaikka todellisuudessa diskonttokoron tulisi olla korkeampi. Näkemys on yhteneväinen Hinesin (1988) tutkimukseen ja täten organisaatio voi hyödyntää taloudellisesti suotuisia tilanteita heikkoina aikoina. Tutkielmasta nousi kuitenkin esille, että organisaatiot muodostavat käsityksen korkokannoista, ja jos se nähdään liian suurena, voidaan korkokantaa alentaa säättämällä sitä alaspäin, jotta alaskirjaukselta vältytään.

Tutkielmassa esille nousi näkemys, jona mukaan ongelmia muodostuu erityisesti silloin, kun organisaatiot eivät ymmärrä, että liikearvoa testataan rahavirtaa tuottavan yksikön eikä omaisuuserän tasolla, mitä aikaisempi kirjallisuus ei tuo erityisesti esille. Siten esimerkiksi asiakassuhteet tulee nähdä osana rahavirtaa tuottavaa yksikköä, joille määritetään tulevaisuuden kassavirrat. Haastateltavat toivat esille sen, miten liikearvontestauksessa ongelmat muodostuvat monikertaiseksi silloin, kun organisaatio asettaa korkokannan liian alhaiseksi ja päätearvon liian korkeaksi. Tämän jälkeen ennustetaan rahavirtoja liian optimistisesti, joka johtaa kerroinvaikutuksen muodostumiseen. Tutkielmasta nousi esille se, miten liikearvontestauksen perusteella saattaa syntyä suuri kuilu todellisuuden ja raportoidun liikearvon välille, jolloin organisaatio ei voi järkeenkäyvästi sitä kuilua ylittää. Diskonttokoron, tulevaisuuden kassavirtojen ja päätearvon valinnassa organisaatio kohtaa suuria haasteita, sillä jokainen parametri on sidottu muun muassa riskitasoon, markkinoihin, yleiseen taloudelliseen tilanteeseen, markkinoiden kehitykseen ja muutoksiin toimintaympäristössä ja joihin organisaatio ei kykene vaikuttamaan, joka on yhteneväinen Damodaran (2006, 27) kanssa. Mainitut tekijät antavat johdolle harkinnan päättää asioista, jotka eivät ole jäljitettävissä organisaation kirjanpidosta ja toiminnasta selkeästi, luotettavasti ja objektiivisesti, jolloin liikearvon luotettavuus kärsii ja objektiivisuus nojaa subjektiiviseen tulkintaan.

Periaatepohjaisiin IFRS-standardeihin liittyy merkittäviä ongelmia, koska liikearvon nähdään olevan täysin johdon harkinnan varassa ja organisaatiot eivät tunnista miten tulkinta ja subjektiivisuus ovat läsnä IAS 36 -standardissa. Standardien luonne antaa organisaatioille vallan tulkita niitä, joka väistämättä johtaa enemmän tai vähemmän optimistisiin tai opportunistisiin tulkintoihin. Näkemys on yhteneväinen Mouckin (2004) tutkimuksen kanssa. Tutkielmasta nousi erityisesti esille se, miten organisaatiot eivät nähneet standardin olevan monimutkainen, jolloin liikearvontestaus on ikään kuin pakollinen vuosittain tehtävä prosessi, jota ei nähdä osaksi organisaation päivittäistä toimintaa. Tämä

vastaavasti johtaa väistämättä siihen, että arvonalennustestaukseen panostetaan vähemmän. Näin ollen, jos laskelmia ei nähdä osaksi organisaatiota, niin myös käytännön tekeminen on hankalaa silloin, kun laskentastandardeja muutetaan laskentakäytännöiksi. Näkemys standardien heikkoudesta on yhteneväinen tutkielmassa esitettyjen Carlin ja Finchin (2011, 369) sekä Mouckin (2004, 525) tutkielmien kanssa.

Aikaisemmassa kirjallisuudessa Huikun ym. (2017) mukaan liikearvon arvonalennustestaus on johdettavissa organisaation budjettiprosessista. Tämän tutkielman näkemys on osittain ristiriitainen Huikun ym. (2017) tutkimuksen kanssa, sillä organisaation näkökulmasta liikearvo on täysin johdon harkinnan alaisuudessa. Tällöin Garbage Canin mukaan organisaatio ei välitä siitä, onko päätös oikein vai väärin eikä sitä, vahingoittaako päätöksenteko jotain. Näin ollen tämä vahvistaa näkemystä siitä, että organisaatiot tunnistavat liikearvoon liittyvät ongelmat, mutta usein tekee päätöksen ongelmista välittämättä. Tämän seurauksena muun muassa liikearvon raportointi on virheellistä, jolloin sidosryhmät tekevät virheellisen tiedon perusteella päätöksiä. (Cohen 1972.) Garbage Canin mukaan standardiin liittyvät ongelmat syntyvät organisaation ulkopuolella, jotka kuitenkin vaikuttavat pitkälti liikearvontestaukseen. Toisaalta myös standardiin liittyvät ongelmat vaikuttavat sisäisesti syntyviin ongelmiin, koska organisaation on tulkittava niitä. Toisaalta organisaatiot eivät välttämättä ole halukkaita Garbage Canin mukaan ratkaisemaan standardeihin liittyvää ongelmaa, sillä mallin mukaan organisaatio ei ”omista” standardeihin liittyviä ongelmia, joten sen ei myöskään niitä tulisi ratkaista. (Cohen 1972.) Tämä on nähtävissä siinä, miten organisaatiot soveltavat merkittävästi eri tavoin IAS 36 -standardia, joka johtaa liikearvon erilaisiin tulkintoihin. Tämä tukee aikaisempaa kirjallisuutta sekä Mouckin (2004) tutkimuksessa esitettyä näkemystä siitä, että liikearvon sääntely on subjektiivista.

Tutkielmasta nousi esille, miten Garbage Can -viitekehyksen mukaisesti johdon intressit ovat epäjohdonmukaisia ja väärin ymmärrettyjä mieltymyksiä. Tällöin intressit vaikuttavat merkittävästi organisaation tavoitteisiin (Cohen 1972.) Tästä johtuen johdon intressit ohjaavat usein välillisesti tai välittömästi liikearvontestausta. Tällöin johdolla on suora (optio) tai epäsuora (tilikauden tulos) intressi ylläpitää liikearvon arvoa. Lisäksi aikaisemman kirjallisuuden mukaisesti, vaikka liikearvo arvostetaan markkinoilla joskus arvottamaksi jo alaskirjausta ennen, reagoi silti organisaation osakekurssi alaskirjauksen ollessa suuri. Tällöin Garbage Canin näkökulmasta ongelmat realisoituvat, jolloin ongelmia ei ole selvitetty, on muodostettu vaihtoehdot, joiden mukaan on tehty optimistinen päätös. Tällöin liian optimistinen toiminta on itseasiassa enemmän organisaatiota vahingoittavaa. Siten näkemys on Huikun ym. (2017) tutkielman kanssa yhteneväinen, jonka mukaan organisaatiota ohjataan siten, miten johdon intressit määräytyvät. Johdon optimistista toimintaa voidaan selittää muun muassa sillä, miten liikearvon arvonalennus mielletään johdon kyvyttömyydeksi ja virreharkinnaksi. Tällöin organisaatioiden ennusteet ovat nousujohteisia ja tulevaisuus nähdään aina positiivisemmaksi kuin menneisyys.

Siten voidaan todeta, että Hinesin (1988) mukaan organisaatiot luovat itse todellisuutta, koska liikearvoon liittyvä informaatio muodostuu organisaation sisäisistä prosesseista, jotka eivät ole näkyvissä ulkoisille sidosryhmille. Siten voidaan lisäarvona aikaisempaan kirjallisuuteen todeta tämän johtavan siihen, että liikearvontestauksessa pääsääntöisesti aina on mittausepä tarkkuutta ja mittaustarkkuus on yleensä positiivinen. Lisäksi esille nousi se, miten johdolla nähdään olevan paras ymmärrys organisaation tilasta, jolloin ongelmalliseksi muodostuu arvioida, miten johdon intressien vaikuttavat arvonalentumis laskelmiin: liikearvo nähdään vaikuttavan merkittävästi kassavirtoihin, tilikauden tulokseen ja osakekurssiin. Siten mitä optimistisemmin johto näkee asiat, sitä enemmän virheellisesti he todellisuutta luovat. Lisäksi johdon luonteen takia, on nähtävissä, miten organisaatiot uudelleen järjestävät rahavirtaa tuottavat yksiköt siten, että yhdistetään tappiollinen ja voitollinen keskenään. Näin ollen johto voi muokata tulevaisuuden näkymiä ja siten kassavirtoja, diskonttokorkoja sekä rakentaa keinotekoisia rakenteita ylläpitääkseen liikearvon arvon taseessa. Siten ”manipulointi” voidaan nähdä olevan yleisesti hyväksyttävä, johon ei Finanssivalvonta tai tilintarkastajat ole puuttuneet.

Lisäarvoa Huikun ym. (2017) tutkimukseen tuo se, että huolimatta liikearvon budjetisidonnaisuudesta, myös budjetointiprosessiin liittyy neuvottelutilanne ja usein budjetit asetetaan liian koviksi. Siten myös liikearvontestaus on sidottu prosessiin, joka ei välttämättä tarkastele tulevaisuutta objektiivisesti. Tästä johtuen liikearvon arvonalennustestaus on myös neuvotteluprosessi, johon osallistuu organisaation sisältä sekä ulkopuolelta eri osallistujia. Kuitenkin on osoitettavissa, että organisaatiossa vain yksi ihminen usein tekee laskelman eikä sitä silloin myös kukaan tarkasta. Näin ollen, jos johto ei osallistu laskelmien tekoon, eivät he myöskään ymmärrä, mitä laskelmia he ovat tällä hetkellä hyväksymässä. Siten organisaation näkökulmasta tarkasteltuna, ei organisaatiot täysin ymmärrä liikearvoon liittyvää kokonaisuutta ja monimutkaisuutta sekä sitä, miten tärkeä eri osastojen välinen koordinointi on. Näin ollen liikearvon arvonalennustestaus nojaa pitkälti siihen, miten laskentaosasto avaa laskelmia johdolle.

Tilintarkastajat osallistuvat myös merkittävästi liikearvontestaukseen. Garbage Canin mukaan tilintarkastajan tehtävänä on kyseenalaista ja haastaa liikearvoon liittyviä laskelmia, oletuksia ja ennusteita, jolloin hänen intressinä on riittävän varmuuden saaminen. (Cohen 1972.) Ongelmaksi muodostuu se, miten tilintarkastajat kykenevät objektiivisesti suorittamaan tarkastuksen liikearvosta ja siitä, miten hankalasti evidenssiä on saatavilla omaisuuserän vahvistamiselle. Tutkielmasta nousi esille se, miten tilintarkastajat ovat huolestuneita siitä, että liikearvoon liittyvät standardit ovat niin tulkinnanvaraisia, että he eivät kykene perustelemaan omaa kantaansa juuri muutoin, kun omalla näkemyksellään. Tällöin Garbage Canissa tilintarkastajan intressit eivät täyty, joka johtaa päätöksenteon ongelmallisuuteen ja liikearvon subjektiivisen tulkinnan kasvuun. Lisäksi tutkielmasta nousi esille se, miten tilintarkastajan on vaikeaa kerätä luotettavaa evidenssiä. Lisäarvoa Huikun ym. (2017) tutkimukseen tuo kuitenkin se, että tilintarkastajan näkemys ja

hyväksyntä on pitkälti kiinni siitä, miten johto perustelee valintansa korkokannoista, enusteista, budjetista, strategiasta ja toimintaympäristöstä sekä näiden muutoksista. Loppujen lopuksi kuitenkin organisaation johdolla on parempi näkemys organisaatiosta kuin tilintarkastajalla.

Tutkielmasta nousi esille, miten ei ole ollut tilanteita, missä näkemyserot tilintarkastajan ja organisaation johdon välillä liikearvon arvosta olisi niin erilaiset, että siitä olisi maininta tilintarkastuskertomuksessa. Näkemys on puoltaa aikaisempaa kirjallisuutta, jossa Martin ja Roychodhurn (2013) sekä Filip ym. (2015) ottivat kantaa tilintarkastuskertomuksiin liikearvon arvonalennustestauksen osalta. Kuitenkin aikaisempaan kirjallisuuteen lisäarvoa tuo se, miten rohkeasti tilintarkastaja kykenee tuomaan kantansa esille peilaten samalla omaa mainettaan ja työpaikkaa. Yhtälö muodostuu ongelmalliseksi, jolloin tilintarkastajan kannalta helpompaa on antaa organisaation menetellä tavalla, jonka se itse parhaaksi näkee, sillä loppujen lopuksi vastuu on organisaation hallituksella. Näkemys on mielenkiintoinen, sillä tilintarkastajat ovat huomanneet, että arvonalentumistestaus antaa todennäköisesti harhaanjohtavia tuloksia ja jotka ovat ristiriidassa muiden periaatteiden ja organisaation laskentakäytänteiden kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että tilintarkastajille sekä sääntelyelimille annetaan suurempi taakka, sillä heidän tulee jatkuvasti arvioida johdon päätöksentekoa ja harkintakykyä. Tilintarkastajien asema ja vastuu kasvaa, koska heidän on myös tutkittava johdon arviointien ja päätösten objektiivisuutta.

Liikearvontestauksen päätöksentekoa ohjaa intressit, jotka ovat kyseenalaisten kannustimien tulosta ja riskinoton kustannus on pienempi kuin se, mitä riskinotolla on saatavissa. Kuitenkin tutkielman perusteella voidaan päätellä, että yleensä organisaatiot pyrkivät noudattamaan liikearvon arvonalennustestausta ohjaavaa sääntelyä kohtalaisesti ja heidän toiminnassaan ei ole viitteitä tarkoituksenmukaisesta manipuloinnista. Ongelmaksi ei voida lukea sitä, jos organisaatio testaa liikearvoa vaan se, jos testauksella nähdään voidaan vaikuttavan organisaatioon kokonaisuudessaan ja siten virheellisen käsityksen perusteella tehdään päätöksiä ja tulkintoja. Liikearvontestauksen intressinä on ylläpitää tietty kannattavuustaso ja jos jostain syystä liikearvon arvo alenee, ei organisaatio kykene objektiivisesti sitä myöntämään, koska alaskirjaus vaikuttaa organisaation toimintaan merkittävästi. Tästä johtuen jotkut organisaatiot ovat luoneet virheellisen todellisuuden, mistä ei päästä ikinä takaisin, jolloin organisaatio jatkaa manipulointia, kunnes se lopulta paljastuu (Hines 1988). Kaiken kaikkiaan tutkielman perusteella voi todeta, että organisaatiot ikään kuin tiedostavat, miten niiden tulisi menetellä, mutta kuitenkin jättävät asiat tekemättä. Erityisesti liikearvon arvonalennustestauksessa ongelmien tunnistaminen ja ratkaisu on Garbage Can -mallin mukaisesti tärkeää, jotta laskelmat olisivat mahdollisimman objektiivisia ja jotta organisaatio ei kohtaisi samoja ongelmia seuraavana vuonna. Kuitenkin tutkielmasta nousi esille se, miten organisaatiot ratkaisevat vain osan liikearvoon liittyvistä ongelmista, joka väistämättä johtaa kyseenalaiseen päätöksentekoon.

Liikearvon raportointi nähdään ristiriitaisena, sillä jotta organisaatiot täyttäisivät raportointivaatimukset, tulisi niiden raportoida objektiivisesti luottamuksen säilyttämiseksi. Kuitenkin liikearvon raportointia kuvastaa subjektiivisuus, sillä organisaation näkökulmasta sen olisi hyödyllisempää myötäillä sidosryhmien käsitystä liikearvosta. Aikaisempaan kirjallisuuteen lisäarvoa tuo näkemys siitä, jos sidosryhmät mieltävät ostetun yhtiön laadukkaaksi, tulee organisaation ylläpitää tätä näkemystä. Tutkielmasta nousi aikaisemman kirjallisuuden (Hines 1988) mukaisesti esille, miten organisaatiot ovat ymmärtäneet, että kyseenalaistaminen ja käsitysten sekä kokonaiskuvan muodostaminen liikearvosta on erittäin hankalaa, jolloin organisaatio ei välttämättä raportoi todellisuutta objektiivisesti vaan siten, miten se haluaa todellisuuden olevan. Tutkielman mukaan se nousee erityisesti esille silloin, kun organisaatiot pyrkivät kiinnittämään tilinpäätöksessä huomiota muualle (Sandell & Svensson 2017).

Aikaisempaan kirjallisuuteen lisäarvoa tuo se, miten raportointiin vaikuttaa myös merkittävästi onko organisaatio lähellä alaskirjausta vai ei. Siten sidosryhmien käsityksen muotoutuvat organisaation raportoiman todellisuuden mukaisesti. Näin ollen, jos organisaatio ei raportoi objektiivisesti ja informaatio, jonka tulisi olla luvun perusta, on subjektiivinen, muodostuvat käsitykset väistämättä virheellisesti. Kuitenkin se, että sidosryhmät luottavat organisaatioon nähdään yhtenä tärkeimpänä tekijänä. Siten kävi ilmi, että vaikka sidosryhmät kyseenalaistaisivatkin liikearvon määrän ja huomaisivat taseen muodostuvan vain liikearvosta, eivät sidosryhmät kuitenkaan nouse organisaatiota vastaan todisteiden ja informaation puutteiden takia. Tämä saattaa myös johtua siitä, että sidosryhmät eivät kuitenkaan loppujen lopuksi ymmärrä liikearvon funktiota ja tarkoitusta, jolloin organisaatio voi perustella lähes aina liikearvoa liiketoimintasidonnaisuudella. Tällöin erän kyseenalaistaminen on mahdotonta. Tutkielman perusteella voidaan todeta liikearvon raportoinnin olevan heikkoa, joka on todistettavissa vertailukelpoisuuden (erilaisuus) ja luotettavuuden (evidenssi) heikkoutena. Tällöin Liikearvon raportoinnin laatu -kuvion mukaisesti liikearvon merkityksellisyys laskee, jolloin liikearvon raportoinnin laatu heikkenee. (Artie & Lau 2014.)

5.2 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tieteellisen tutkimuksen tavoitteena on uuden tiedon tuottaminen todellisesta maailmasta tai miten tietyt asiat toimivat. Tavoitteena on kriittisesti muodostaa näkemys sosiaalisesta maailmasta ja prosesseista. (Eriksson & Kovalainen 2016.) Tämän tutkielman tavoitteena on kuvata liikearvon arvonalennustestaukseen liittyviä ongelmia organisaation näkökulmasta. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa esimerkiksi organisaation sidosryhmille, jotta he tunnistaisivat, millaisia ongelmia organisaatio ja tilintarkastajat kohtaavat liikearvon arvonalennustestauksessa ja sen tilintarkastuksessa. Tutkielma täydentää olemassa olevaa

kirjallisuutta tutkimalla, miten liikearvoon liittyvät ongelmat, ja osallistujat vaikuttavat vaihtoehtoihin ja päätöksentekoon, jonka pohjalta muodostetaan taloudelliset raportit. Tutkimuksen täyttämä aukko päätöksenteon ja organisaation sekä tilintarkastajan näkökulman kannalta on tärkeää, koska IASB pohtii liikearvon ongelmia ja tarvittavia muutoksia, jotta sääntely koettaisiin helpommaksi ja objektiivisemmaksi sekä informatiivisemmaksi.

Tutkimus on yleistettävissä laajasti kansainvälisesti, sillä IFRS-standardit ovat maailmanlaajuisesti käytössä. Toisaalta rajoittava tekijä on osittain maan oma lainsäädäntö kuten myös ihmisten käyttäytyminen ja vallitseva kulttuuri. Siten vaikka liikearvon arvonalennustestaus koetaankin monimutkaiseksi, eivät välttämättä haastateltavat tuo sitä esille. Lisäksi talousjohtajan vastauksista osa olivat ristiriitaisia. Siten vaikka IFRS-standardit ovat universaaleja, vaikuttaa maan kulttuuri ja ihmisten käyttäytyminen standardien tulkintaan ja siten myös arvonalennustestaukseen. Lisäksi rajoituksena voidaan pitää sitä, että haastateltavista puhdasta organisaation näkökulmaa edusti vain yksi talousjohtaja. Tällöin tulokset saattavat organisaation näkökulmasta edustettuna jäädä yksipuoliseksi. Toisaalta myös muut haastateltavat osasivat tuoda organisaation näkökulmaa esille, mutta tutkielman kannalta olisi voitu haastatella organisaation laskentaosaston henkilöitä talousjohtajan lisäksi, jotta olisi voitu tuoda esille niiden ihmisten mielipiteet, jotka tekevät itse laskelmat. Siten näkökulman kautta olisi empiriassa voitu verrata organisaation sisäisiä prosesseja eri hierarkiatasojen välillä. Toisaalta nähtiin hyödyllisemmäksi haastatella sellaista tahoa, joka käyttää päätäntävaltaa organisaatiossa.

Liikearvon arvonalennustestaus edustaa mielenkiintoista tutkimuskohdetta, koska liikearvo on ollut murroksessa laskentoimen trendien mukaisesti. Mielenkiintoinen jatkotutkimusmahdollisuus olisi se, miten liikearvon arvonalennustestaukseen vaikuttaa yleinen taloudellinen tilanne, etenkin tilikaudella 2020, jolloin organisaatioiden kasvunäkymät heikkenivät huomattavasti koronavirusepidemian vuoksi. Siten saadaan näkemys siitä, onko liikearvontestaus oikeasti sidottu yleisen talouden kehitykseen siten, miten akateeminen kirjallisuus sen näkee. Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimusmahdollisuus olisi tuoda esille erityisesti IASB:n työryhmälle tieteellisen tutkimuksen muodossa, miten liikearvon arvonalennustestausta tulisi kehittää ja mitkä sen mahdolliset vaikutukset ovat organisaation raportointiin. Tutkimuksessa voitaisiin huomioida organisaation näkökulma ja miten muutokset vaikuttaisivat johdon harkintavaltaan.

LÄHTEET

- Abdul Majid, J. (2015) Reporting incentives, ownership concentration by the largest outside shareholder, and reported goodwill impairment losses. *Journal of Contemporary Accounting and Economics*, Vol. 11 (3), 199-214.
- Allegrini, M. – Ferramosca, S. – Greco, G. (2017) External audit and goodwill write-off. *Journal of Management and Governance*, Vol. 21 (4), 907-934.
- Andersson, P. – Fröberg, E. – Hellman, N. (2016) The impact of IFRS goodwill reporting on financial analysts' equity valuation judgements: some experimental evidence. *Accounting and Finance*, Vol. 56 (1), 113-157.
- André, P. – Dionysiou, D. – Mazzi, F. – Tsalavoutas, I. (2017) Compliance with goodwill-related mandatory disclosure requirements and the cost of equity capital. *Accounting and Business Research*, Vol. 47 (3), 268-312.
- André, P. – Filip, A. – Paugam, L. (2016) Examining the patterns of goodwill impairments in Europe and the US. *Accounting in Europe*, Vol. 13 (3), 329-352.
- Artie, W. N. – Lau, P. (2014) Relevance of goodwill reporting to post-merger performance: case studies of technology-driven multinationals. *International Journal of Finance and Accounting*, Vol. 3 (3) 197-207.
- Avallone, F. – Quagli, A. (2015) Insight into the variables used to manage the goodwill impairment test under IAS 36. *Advances in Accounting*, Vol. 31 (1), 107-114.
- Baboukardos, D. – Rimmel, G. (2014) Goodwill under IFRS: Relevance and disclosures in an unfavorable environment. *Accounting Forum*, Vol. 38 (1), 1-17.
- Balachandran, M. – Saravanan, A. S. – Seetharaman, A. (2004) Accounting treatment of goodwill: yesterday, today and tomorrow: Problems and prospects in the international perspective. *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 5 (1), 131-152.

- Bassam, M. – Osama, J. (2014) Reality and accounting: The case of interpretive accounting research. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, Vol. 4 (1), 155-168.
- Beisland, L. A. – Hamberg, M. (2014) Changes in the value relevance of goodwill accounting following adoption of IFRS 3. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, Vol. 23 (2), 59-73.
- Bepari, M. K. – Mollik, A. T. (2015) Effect of audit quality and accounting and finance backgrounds of audit committee members on firms' compliance with IFRS for goodwill impairment testing. *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 16 (2), 196-220.
- Bepari, M. K. – Sheikh, R. – Mollik, A. T. (2014) Firm's compliance with the disclosure requirements of IFRS for goodwill impairment testing: effect of the global financial crisis and other firms characteristics. *Journal of Accounting & Organizational change*, Vol. 10 (1), 116-149.
- Bithell, R. A. (1882) *A Counting house dictionary*, Geroge Routledge & Sons, London.
- Bloom, M. (2009) Accounting for goodwill. *Abacus*, Vol. 45 (3), 379-389.
- Bostwick, E. D. – Krieger, K. – Sherwood, L. L. (2016) Relevance of goodwill impairments to cash flow prediction and forecasting. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Vol. 31 (3), 339-364.
- Bryer, R. A. (1995) A Political economy of SSAP22: Accounting for goodwill. *The British Accounting Review*, Vol. 27 (4), 283-310.
- Bugeja, M. – Gallery, N. (2006) Is older goodwill value relevant? *Accounting & Finance*, Vol. 46 (4), 519-535.
- Canning, J. B. (1929) *The economics of accountancy: a critical analysis of accounting theory*. The Ronald Press Company, New York.

- Carien, M. – Clemence, G. – Yuko, K. (2018) Goodwill accounting standards in the United Kingdom, the United States, France, and Japan. *Journal of Accounting History*, Vol. 23 (3), 314-337.
- Carlin, T. M. – Finch, N. (2009) Discount rates in disarray: evidence on flaws goodwill impairment testing. *Australian Accounting Review*, Vol. 19 (4), 326-336.
- Carlin, T. M. – Finch, N. (2010) Evidence on IFRS goodwill impairment testing by Australian and New Zealand firms. *Managerial Finance*, Vol. 36 (9), 785-798.
- Carlin, T. M. – Finch, N. (2011) Goodwill impairment testing under IFRS: a false impossible shore? *Pacific Accounting Review*, Vol. 23 (3), 368-392.
- Carvalho, C. – Ferreira, C. – Rodrigues, A. M. (2016) Goodwill mandatory disclosure compliance: A critical review of the literature. *Australian Accounting Review*, Vol. 26 (4), 376-389.
- Chen, Y. V. S – Keung, E. C. – Lin I. M. (2019) Disclosure of fair value measurement in goodwill impairment test and audit fees. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, Vol 15 (3), 100-160.
- Cheol, Lee. (2011) The effect of SFAS 142 on the ability of goodwill to predict future cash flows. *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol. 30 (3), 236-255.
- Churyk, Natalie. (2005) Reporting goodwill: are the new accounting standards consistent with market valuations? *Journal of Business Research*, Vol. 58 (10), 1353-1361.
- Cohen, M. D. – March, J. G. – Olsen, J. P. (1972) A garbage can model of organizational choice. *Administrative Science Quarterly*, Vol. 17 (1), 1-25.
- Cormier, D. – Lapointe-Antunes, P. – Magnan, M. (2009) Value relevance and timeliness of transitional goodwill-impairment losses: evidence from Canada. *International Journal of Accounting*, Vol 44 (1), 56-78.

- Dahmash, F. N. – Durand, R. B. – Watson, J. (2009) The value relevance and reliability of reported goodwill and identifiable intangible assets. *British Accounting Review*, Vol. 41 (2), 120-137.
- Dagwell, R. – Wines, G. – Windsor, C. (2007) Implications of the IFRS goodwill accounting treatment. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 22 (9), 862-880.
- Damodaran, Aswath (2006), *Damodaran on valuation: security analysis for investment and corporate finance*. 2. uud. p. John Wiley & Sons Inc, New Jersey.
- Damodaran, Aswath (2019) Damodaran Homepage, betaEurope Excel -työkirja. < http://people.stern.nyu.edu/adamodar/New_Home_Page/data.html >, haettu 12.12.2019.
- Drăgulescu, R.– Ionete, S. – Tăbîrcă, A. (2014) The IASB referential impact on decision making process and risk management. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Vol. 109 (8), 236-240.
- Eriksson, P. – Kovalainen, A. (2016) *Qualitative methods in business research*, 2nd edition, Sage, London.
- Fardal, H. – Sornes, J. O. (2008) IS strategic decision-making: a garbage can view. *Issues in Informing Science and Information Technology*, Vol (5), 553-568.
- Fennimore, A. (2017) Natural born opportunists. *Management Decision*, Vol. 55 (8), 1629-1644.
- Filip, A. – Jeanjean, T. – Paugam, L. (2015) Using real activities to avoid goodwill impairment losses: evidence and effect on future performance. *Journal of Business Finance & Accounting*, Vol. 42 (3), 515-554.
- The Financial Times, *GE's 23bn writedown is a case of goodwill gone bad*. <<https://www.ft.com/content/9beb58f4-c756-11e8-ba8f-ee390057b8c9>> , haettu 28.11.2019

- Fioretti, G. – Lomi, A. (2008) The garbage can model of organizational choice: An agent-based reconstruction. *Simulation Modelling Practice and Theory*, Vol. 16 (2), 192-217.
- Gallery, G. (2009) Discount rates in disarray: evidence on flawed goodwill impairment testing. *Australia Accounting Review*, Vol. 19 (4), 337-339.
- Gietzmann, M. – Wang, Y. (2020) Goodwill valuations certified by independent experts: Bigger and cleaner impairments? *Journal of Business Finance and Accounting*, Vol. 47 (1-2), 27-51.
- Godfrey, J. M. – Koh, P. S. (2009) Goodwill impairment as a reflection of investment opportunities. *Accounting and Finance*, Vol. 49 (1), 117-140.
- Gore, R. – Zimmerman, D. (2010) Is goodwill an asset? *The CPA Journal*, Vol. 80 (6), 46-48.
- Gu, F. – Lev, B. (2011) Overpriced shares, ill-advised acquisitions, and goodwill impairment. *Accounting Review*, Vol. 86 (6), 1995-2022.
- Guler, L. (2016) Has SFAS 142 improved the usefulness of goodwill impairment loss and goodwill balances for investors? *Review of Managerial Science*, Vol. 12 (3), 559-592.
- Gynther, R. S. (1969) Some” conceptualizing” on goodwill. *The Accounting Review*, Vol. 44 (2), 247-255.
- Harrison, J. R. – Lomi, A. (2012) The garbage can model of organizational choice: looking forward at forty. *Research in the Sociology of Organizations*, Vol. 36 (1), 3-17.
- Hayn, C. – Hughes, P. J. (2006) Leading indicators of goodwill impairment. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, Vol 21 (3), 223-265.
- Hevas, D. L. – Karampinis, N. I. (2014) Effects of the asymmetric accounting treatment of tangible and intangible impairments on IAS 36: International evidence. *The Journal of Economic Asymmetries*, Vol 11, 96-103.

- Hines, R. (1988) Financial accounting: in communicating reality, we construct reality. *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 13 (3), 251-261.
- Hirsjärvi, S. – Hurme, H. (2015) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hopkins, R. – Ma, R. (1988) Goodwill – An example of puzzle-solving in accounting. *A Journal of Accounting, Finance and Business Studies*, Vol. 24 (1), 75-85.
- Huikku, J. – Mouritsen, J. – Silvola, H. (2017) Relative reliability and the recognisable firm: Calculating goodwill impairment value. *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 56, 68-83.
- IFRS konsolidoitu versio – International Financial Reporting Standards* (2016) KHT-yhdistys, KHT-Media, Helsinki.
- Jarva, H. (2009) Do firms manage fair value estimates? An examination of SFAS 142 goodwill impairments. *Journal of Business, Finance and Accounting*, Vol. 36 (9-10), 1059-1086.
- Johnson, L. T. – Petrone, K. R. (1998) Is goodwill an asset? *Accounting Horizons*, Vol. 12 (3), 293-303.
- Järvenpää, M. – Salmi, T. (2000) Laskentatoimen case-tutkimus ja nomoteettinen tutkimusajattelu sulassa sovussa. *Liiketalouden aikakausikirja*, 2/00. 263-275
- Kimbrow, M. B. – Xu, D. (2016) The accounting treatment of goodwill, idiosyncratic risk and market pricing. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Vol. 31 (3), 365-387.
- Knauer, T. – Wöhrmann, A. (2016) Market reaction to goodwill impairments. *European Accounting Review*, Vol. 25 (3), 421-449.
- Kumar, N. – Singh, J. P. – Uzma, S. H. (2010) Discounted cash flow and its implication on intangible valuation. *Global Business Review*, Vol. 11 (3), 365-377.

- Lander, G. H. – Reinstein, A. (2003) Models to measure goodwill impairment. *International Advances in Economic Research*, Vol. 9 (3), 227-232.
- Lee, T. (1993) Goodwill – further attempts to capture the will-o'-the-wisp: A Review of an ICAEW research report. *Accounting and Business Research*, Vol. 24 (93), 79-81.
- Leitoniene, S. – Sapkauskiene, A. – Vainiusiene, E. (2016) Disclosure of goodwill impairment in the Baltic States. *Engineering Economics*, Vol. 27 (4), 417-429.
- Lhaopadchan, S. (2010) Fair value accounting and intangible assets: goodwill impairment and managerial choice. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, Vol. 18 (2), 120-130.
- Li, K. – Sloan, R. (2017) Has goodwill accounting gone bad? *Review of Accounting Studies*, Vol. 22 (2), 964-1003.
- Li, S. (2016) Managerial ability and goodwill impairment. *Advances in Accounting*, Vol. 32 (1), 42-51.
- Martin, X. – Roychowdhury, S. (2013) Understanding discretion in conservatism: an alternative viewpoint. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 56 (2-3), 134-146.
- More, F. (1891) Goodwill, *Accountant*, Vol. 17 (11), 282-287.
- Mouck, T. (2004) Institutional Reality, Financial Reporting and the Rules of the Game. *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 29, (5-6), 525-554.
- Kasanen, E. – Lukka, K. – Siitonen, A. (1991) Konstruktiivinen tutkimusote liiketaloustieteessä. *Liiketaloustieteellinen aikakauskirja*, Vol 40 (3), 301–327.
- KPMG (2016) IFRSview – KPMG:n neuvontapalveluiden IFRS-artikkelikoelma. <<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2016/05/IFRS-View-2016-Secured.pdf>>, haettu 20.10.2019

- Pajunen, K. – Saastamoinen, J. (2013) Do auditors perceive that there exists earnings management in goodwill accounting under IFRS? *Managerial Auditing Journal*, Vol 28 (3), 245-260.
- Petersen, C. – Plenborg, T. (2010) How do firms implement impairment tests of goodwill? *A Journal of Accounting, Finance and Business Studies*, Vol 46 (4), 419-446.
- Pörssisäätiö (2005) Miten tilinpäätös muuttuu? Opas IFRS-standardien vaikutuksista. <https://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2012/01/1117-IFRS-opas_suomi.pdf>, haettu 20.11.2019
- Ramanna, K. – Watts, R. (2012) Evidence on the use of unverifiable estimates required goodwill impairment. *Review of Accounting Studies*, Vol. 17 (4), 749-780.
- Sandell, N. – Svensson, P. (2017) Writing write-downs: the rhetoric of goodwill impairment. *Qualitative Research in Accounting and Management*, Vol. 14 (1), 81-102.
- Sharpe, F. W. (1964) Capital asset prices: A theory of market equilibrium under conditions of risk. *Journal of Finance*, Vol. 19 (3), 425-442.
- Spacek, L. (1964) The treatment of goodwill in the corporate balance sheet. *Journal of Accountancy*, Vol. 117 (2), 35.
- Stenberg, E. (2011) A self-fulfilling prophecy: Linking belief to behavior. *Annals of the New York Academy of Science*, Vol. 1234 (1), 98-99.
- Raju, S. – Seetharaman, A. – Sreenivasan, J. – Yee, T. Y. (2006) Managing impairment of goodwill. *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 7 (3), 338-353.
- The IFRS Foundation < <https://www.ifrs.org/groups/international-accounting-standards-board/> >, haettu 20.10.2019
- Toivonen, Ville (2018) Liikearvon kirjanpitokäsittely muuttuu – alustavat päätökset tehty. Pwc:n Uutishuone. < <https://uutishuone.pwc.fi/liikearvon->

[kirjanpitokäsittely-muuttuu-alustavat-paatokset-on-tehty/](#) >, haettu 27.11.2019

- Toivonen, Ville (2018) Puhaltavatko liikearvon kirjanpitokäsittelyssä muutoksen tuulet? Pwc:n Uutishuone. < <https://www.suomentilintarkastajat.fi/blogi/talouden-ammattilaisille/puhaltavatko-liikearvon-kirjanpitokasittelyssa-muutoksen-tuulet> >, haettu 15.11.2019
- Toms, S. (2012) Accounting-based risk measurement: An alternative to capital asset pricing model derived discount factors. *Australian Accounting Review*, Vol. 22 (4), 398-406.
- Vance, D. E. (2010) Return on goodwill. *Journal of Applied Business Research*, Vol. 26 (2), 93-103.
- Watts, R. (2003) Conservatism in accounting part I: explanations and implications. *Accounting Horizons*, Vol. 17 (3), 207-221.
- Wiese, A. (2019) Accounting for goodwill: The transition from amortization to impairment – an impact assessment. *Meditari Accountancy Research*, Vol. 13 (1), 105-120.
- Yang, J. M. (1927) The valuation of intangibles. *The Accounting Review*, Vol. 2 (3), 223-231.
- Zhang, M. (2013) The impact of internally generated goodwill on financial performance of firms. *Journal of Applied Business Research*, Vol. 29 (6), 1809-1814.

LIITTEET

LIITE 1 Haastattelurunko

Haastateltavien taustatiedot

- koulutus, asema yrityksessä tai työtehtävä, työkokemus, kokemus IFRS raportoinnista.

Liikearvon määrittely ja siihen liittyvien ongelmien selvittäminen

- Miten tärkeässä roolissa liikearvo nykyään mielestäsi on? Onko yleisesti määrä taseissa kasvanut vai laskenut? Mikä on mielestäsi johtanut liikearvon määrän kasvuun?
- Miten itse määrittelisit liikearvon ja mitä ongelmia liikearvon määrittelyssä mielestäsi esiintyy? Miksi liikearvo on monimutkainen?
- Millainen käsitys oman työsi kautta sinulle on tullut siitä, että osaavatko organisaatiot mielestäsi määrittellä liikearvon oikein? Miten organisaatiot ovat monimutkaisuuden ratkaisseet?
 - o Tietotaito?

Teorian ja käytännön eroja liikearvon arvonalentumislaskelmien kriittisten komponenttien käsittelyssä

- Miten mielestäsi liikearvon hankala luonne ja monimutkaisuus ovat vaikuttaneet liikearvon arvonalentumistestauksen sääntelyyn?
- Millainen yleinen käsitys sinulle on muodostunut organisaatioiden liikearvon arvonalentumistestauksesta IAS 36 -standardin mukaisesti? Joutuvatko organisaatiot tulkitsemaan liikaa liikearvoon liittyviä standardeja?
 - o Annettaanko johdolle liian suuri rooli arvonalentumistestauksessa ja sen raportoinnissa?
- Miellätkö liikearvon sääntelyn objektiiviseksi, subjektiiviseksi vai molemmiksi? Miksi? Onko sääntelystä mielestäsi jätetty huomioimatta jotain?
 - o Miten objektiiviseksi IAS 36 -standardi nähdään, jos standardin objektiivisuus nojaa pitkälti yrityksen johdon arvioon sekä kyvykkyyteen selittää järjestyksellisesti, miksi liikearvon arvo ja siten tulevaisuuden kasvunäkymät ovat sellaisia kuin johto ne näkevät?
- Käytännössä liikearvo mahdollistaa yrityskaupan seurauksena sisäisesti syntyvän liikearvon kirjaamisen varallisuudeksi, jonka nähdään edustavan tulevaisuudessa olevaa jäännösarvoa, vaikka normaalitilanteessa tämänkaltaisen aineeton omaisuus ei täytä taseen kirjaamisvaatimuksia. Näin ollen miten organisaatiot pystyvät luotettavasti arvioimaan tällaista liikearvon arvoa?

- Mahdollistaako liikearvon sääntely opportunistin? Oletko kohdannut työsi puolesta joitain liikearvon arvonalentumistestaukseen liittyvää manipulointia?
- Miten mielestäsi yleisesti organisaatiot määrittelevät oikean diskonttokoron? (määritetäänkö diskonttokorko koko konsernille vai erikseen rahavirtaa tuottaville yksiköille)
 - o Voiko yritys valita siis minkä luvun vain diskonttokoroksi?
 - o Oikaistaanko organisaatioissa diskonttokorkoa mahdollisesti siten, että se sopisi paremmin rahavirtaa tuottavalle yksikölle?
- Miten liikearvon rahavirrat määritetään? Voiko yritys oikaista eriä siten, että haluttu tulos saavutetaan?
- Liikearvon arvo on kytköksissä sekä ulkoisiin että sisäisiin informaatiolähteisiin. Kumpi mielestäsi vaikuttaa liikearvon arvoon enemmän? Miksi?

Liikearvon arvonalentumistestauksen monimutkaisuus ja arvonalentumistestaukseen liittyvät ulkoisen raportoinnin ongelmat

- Jos yrityksen sidosryhmällä on jokin käsitys yrityksestä, onko mielestäsi yrityksen parempi myötäillä tätä mielikuvaa, vaikka sidosryhmien käsitys asiasta olisi täysin eri?
- Miten näet sidosryhmien käsityksien muodostuvat liikearvosta?
- Mitä mielestäsi liikearvon raportoinnista tulisi näkyä? Mitä raportoinnista tulisi voida havaita?
 - o Pystyykö tällä hetkellä riippumaton taho suorittamaan arvonalennustestauksen yrityksen ulkoisen raportoinnin perusteella?
- Miten liikearvon arvontestausprosessi etenee? Näetkö testauksen kokonaisuudessaan ikään kuin neuvotteluprosessiksi?
- Oman kokemuksesi pohjalta, miten objektiivista mielestäsi organisaatioiden liikearvon raportointi on? Miksi? Mikä mielestäsi parantaisi luotettavuutta?
- Olet työsi puolesta työskennellyt monien yritysten kanssa, joten oletko havainnut, että organisaatioiden välillä olisi huomattavia liikearvon raportointi-, laskenta- ja arvostamiseroja?
- Mitkä ovat mielestäsi organisaation suurimmat haasteet ja mitä ongelmia se kohtaa liikearvon arvonalentumistestauksessa ja siten sen raportoinnissa IAS 36 mukaisesti?
- Miten itse johtaisit liikearvon arvonalentumista laskettaessa ennusteet yli viideltä vuodelta?
- Mitkä organisaation intressit mielestäsi ohjaavat liikearvoon liittyvää raportointia? Oletko kohdannut tätä työelämässä?

- Jos organisaatio raportoi liikearvosta tietyllä tavalla ja arvioitu kerrytettävissä oleva rahamäärä on liian korkea. Kuka tällöin mielestäsi kyseenalaistaa laskenta-käytänteitä, jos välttämättä edes organisaatio itse ei tiedä liikearvon oikeaa arvoa?
- Mitä haasteita mielestäsi tilintarkastaja kohtaa liikearvon arvonalentumistestauksen tarkastuksessa?